מעריב

י"ג באלול, תשמ"ח 26.8.1988

ילדים חורגים
בחצר האחורית

פולנסקי. אוהב
אותן קטינות.

מה עושים עכשיו עם הכסף?

לבנק הפועלים, הבנק הגדול במדינה,
יש בשבילך יותר תכניות השקעה
מאשר לכל בנק אחר.

בנק הפועלים מציע לך למעלה מ-70 פתרונות ריווחיים, בכל תחומי החיסכון וההשקעה, המתאימים לכל צורך שלך. לדוגמא:

הצמדה למדד וגם הגנה מפני פיחות -
...מיוחד של תכנית "מטמון תשואה", המבטיח מענק מיוחד במקרה פיחות.

...ת גבוהה וגם שמירה על נזילות -
...השקל הריווחי" בריבית "פריים" + 2% ל-12 חודש.

...מון צמוד וגם אפשרויות משיכה רבות -
...קיום-מדד" של תכנית "מטמון תשואה" המאפשר משיכה כבר ... חודשים ועד 6 שנים.

...לקוח של בנק הפועלים, היכנס לסניף הקרוב אליך ותראה איך ...טוב יותר. בבנק הגדול במדינה.

בוא ותראה איך פועלים טוב יותר

בנק הפועלים

פתיחת מבצעי החג

המשביר לצרכן

28.8-2.9.88

טקסטיל בית	כלי-בית ומטבח
מצעי מיטה	מערכות לאוכל
מגבות	סירים ומחבתות
מפות מפיות	אביזרי מטבח
שמיכות וכריות	כוסות וכלי זכוכית
שטיחונים	סכום

אלפי מוצרים

20% הנחה

הקניה בהנחה עדיפה על אשראי - ההנחה כולה שלך

קניית השבוע

מפות שולחן "טופז"

מידה	במקום	רק
140×180	28.00	19.90
140×220	34.15	23.90
140×240	37.25	27.90
140×300	46.60	34.90

סירי אמאיל עם מכסה

18 ס"מ רק	10.90
20 ס"מ רק	11.90
22 ס"מ רק	12.90
24 ס"מ רק	13.90
26 ס"מ רק	14.90

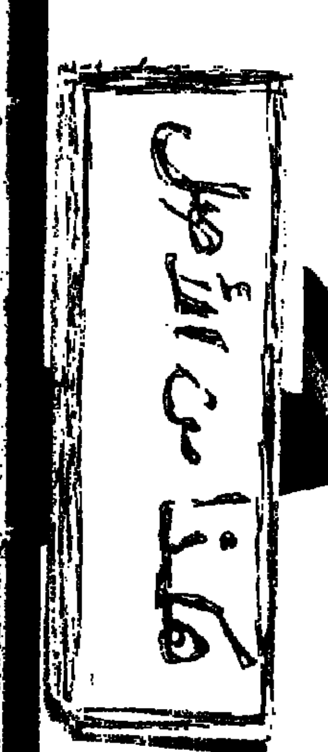
קומקום אמאיל

18 ס"מ רק 25.00

שבוע אחרון לסוף העונה

עד 50% הנחה

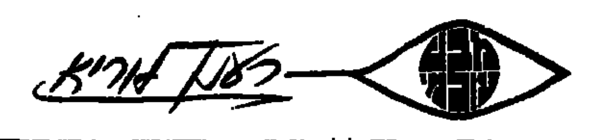
נא הקדימו קניותיכם לחג.

סופשבוע

י"ג באלול, תשמ"ח 26.8.1988

This Magazine Is a Supplement to
Maariv International Edition

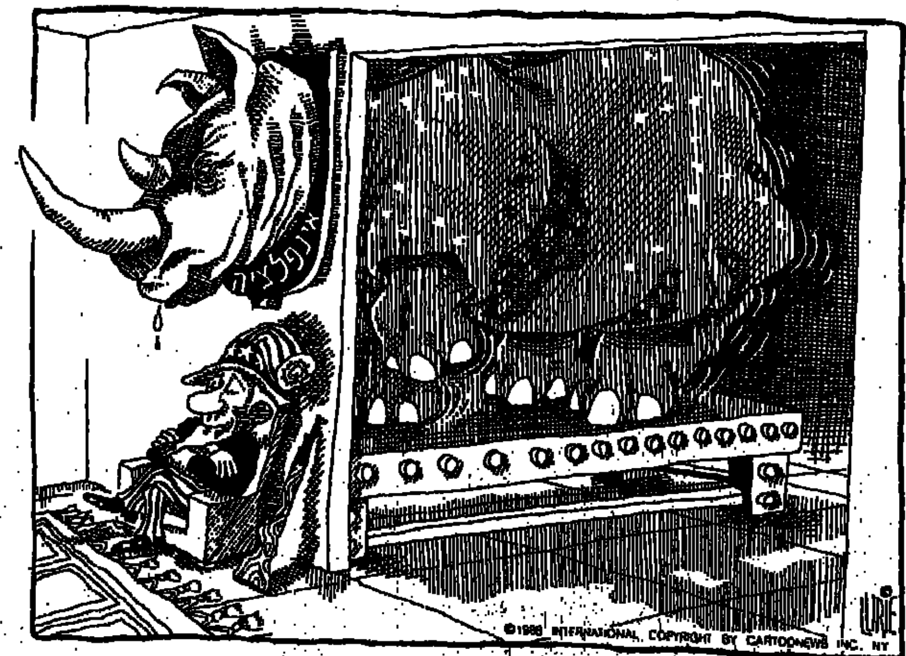

בשער: שי, הבן של רם קולר ז"ל, טייס חיל האוויר שנהרג לפני עשרת ימים. כתבה בעמ' 24. צילום: בני גלזר.

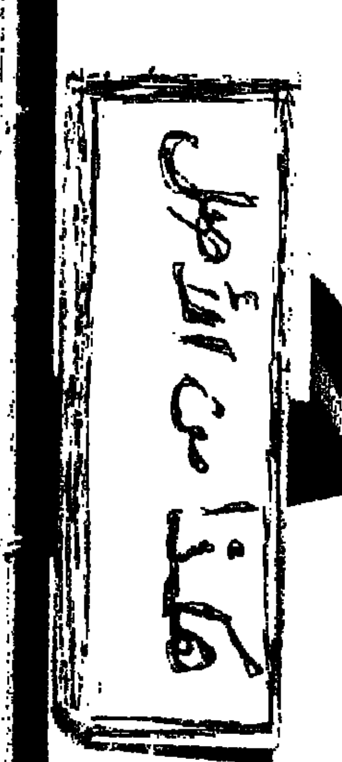

אבל מי יגן עלינו מהשמאל?

עורך: עמי דור-און
סגנית עורך: דניאלה בוקשטיין
סגנית עורך: אורית הראל
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: אורלי אנשל, נטע גרינשמן
מודעות: אורי דגן

ילדים חורגים בחצר האחורית

יש להם אמא או אבא ולפעמים שניהם, אבל הם לא גרים איתם. ההורים לעתים לא יכולים לגדל אותם כי אבא שיכור ואמא זונה, ולעתים רוצים – אבל לא יכולים. ילדים כאלה, לרוב בריאים ואינטליגנטים, נזרקים ממקום למקום, נעים ונדים בין הורים מאמצים, חונכים, אומנים. גם המקום שהם חיים בו הכי הרבה, הפנימייה, בדרך־כלל מוזנח ומתקלף, עזוב ולא מטופח. אפילו לדברי פקידים בכירים במשרד העבודה והרווחה, שממונה עליהן, הפנימיות הן החצר האחורית של המדינה. והמצב הולך ומידרדר. ותקציבים אין.

מאת אביבה לורי (מע)

אני מתל־אביב. ההורים שלי גרים בתל־אביב. אבל אנחנו, אני והאחים שלי, לא גרים איתם. יש לנו גם הורים חורגים. מה זה הורים חורגים? הורים־מאמצים. היו לנו, לי ולאחים שלי הורים חורגים".

למה אתה צריך הורים מאמצים?

"אני יודע...? בעיה איתי".

איזו בעיה?

"אני חריג. אה... ההורים שלי חריגים. אבא שלי זה... זה... שיכור. כן אבא שלי שיכור".

ילד בן עשר לכר בעולם. ילד בריא חוסה בפנימיה. אם פקידים בכירים במשרד העבודה והרווחה אומרים שהפנימיות בארץ הן החצר האחורית של מדינת ישראל – צריך להאמין להם. אם הם אומרים שיש כבר בארץ דור שני ושלישי למצוקה והמצב עוד הולך ומידרדר, כנראה שהם יודעים על מה הם מדברים: "המצב נעשה יותר ויותר קשה. יש היום יותר ילדים זנוחים, מוכים, בלי מסגרות רשמיות מספקות ובלי מסגרות משלימות מספקות מבעבר. קיימת ירידה חמורה בשירותי חינוך ועבודה סוציאלית, וזאת התוצאה בשטח".

רעש ציבורי סביב המצב החמור השורר בפנימיות בארץ התעורר לפני פחות משנה. אחד ממחולליו היה ד"ר יצחק קדמן, יו"ר המועצה הלאומית לשלום הילד. באוקטובר 87' יצא ד"ר קדמן לתקשורת עם אוסף מדהים של עדויות מפי אנשי מקצוע וילדים חוסים על הנעשה בפנימיות – והיה מדובר בפנימיות לילדים בריאים מגיל אפס עד ארבע־עשרה. ילדים ממשפחות במצבי משבר קשים, שבמרבית המקרים אינן מסוגלות

יוסף אוז'לבו, מנהל מוסד טוקאיר בפרדס־חנה. למעלה – אחד מצריפי המוסד (צילומים: נאור רהב).

לגדל אותם. ילדים פגועים נפשית עם בעיות בהתנהגות.

הבעיה אינה חדשה. מדי פעם מתעורר מצפון ציבורי תורן ומעלה את הילדים האלה על סדר יומו. בפברואר 83' דנה בכך ועדת החינוך והתרבות של הכנסת. אמר אז פרופסור יונה רוזנפלד, יו"ר העצרת לשלום הילד שליד בית הנשיא: "לא ידענו כמה ילדים יש בפנימיות. במדינת ישראל אין מידע על מספר הילדים הנמצאים בפנימיות". ועוד אמר אז פרופסור רוזנפלד: "יש קבוצה לגמרי לא מבוטלת של פנימיות שמפקח לא בא אליהן במשך כל השנה. יש אפס ביקורי מפקחים. הרישוי והפיקוח הם בעייתיים ביותר. יש פנימיות שפועלות ללא כל רישוי. כל אחד יכול לפתוח לו פנימיה".

לא צריך להתאמץ במיוחד בכדי לגלות ששום שינוי רציני לא התחולל מאז. עברו חמש שנים, והמצב והמצב... כדי לבדוק על קצה המזלג מה לא השתנה, ומה לא – יצאנו למוסד טוקאיר בפרדס־חנה יחד עם יו"ר "המועצה לילד החוסה", ד"ר אניטה וינר מאוניברסיטת חיפה, ומזכירת המועצה אסתר לובוחינסקי.

"המועצה לילד החוסה" היא גוף וולונטרי, חדש יחסית, ששם לו למטרה לעבור בכל המוסדות בארץ ולהקים קול זעקה. בינתיים מתנהלת המערכה מביתה של אסתר, וממומנת, ברוב המקרים, מכיסם הפרטי של חברים אותם הצליחו לגייס לעניין. קבוצה מכובדת של אנשי מקצוע, את עיקר המאמצים משקיעה המועצה כרגע בבדיקת מוסדות פרטיים.

אומרת אסתר לובוחינסקי: "יש עתה בארץ – כמאה – 12 מוסדות פרטיים. (גם היא, כמו פרופסור רוזנפלד, לא הצליחה עד היום לקבל מידע עדכני על מספר המוסדות המדוייק. א.מ.), אנחנו ביקרנו בשישה. מצאנו בהם 650 ילדים שמצבם אקוטי. מספר הוא מודל לכל היתר".

מוסד טוקאיר בפרדס־חנה הוא מוסד ארצי שהוקם לפני למעלה מארבעים שנה. על־ידי משה טוקאיר, פרגוג. האיש נפטר, ויורשיו אינם מתעניינים במוסד. על המוסד חל צו פינוי ובימים אלה מתארגנים שם למעבר למרכז קליטה בסביבה, אותו מקום הבנוי מפוננות שערכו לא מכבר דייריו, עולים חדשים, שלא היו מוכנים להמשיך לגור בו יום אחד נוסף.

במוסד טוקאיר חוסים כמאה ילדים, בנים, המוגדרים "טיפוליים". מבחוץ הוא נראה כמו בית נטוש של התפוררות. מדשאות ועצים, שקט ושלוה. רוב הילדים עכשיו בחופשה. לאלה שנשארו כאן, אין להם לאן ללכת. גם לאלה שיצאו לחופשה לא ברור שהיה לאן – אבל הם אינם. סיור קצר בביתני המגורים ובמה שהיה כיתות בית־הספר משאיר על

המבקר רושם קשה וזורק אותו כמה עשרות שנים לאחור. ככה חיו כאן הילדים כל השנים? העזובה וההזנחה – מחרידים. הכל מתקלף, מעופש, מדיף ריח רע. השירותים במצב מזעזע, בא לבכות. איך אפשר? באחר הביתנים מסתובב כלב ענק עם עיניים עצובות, מפיץ ריח של אבקה נגד פרעושים. כל־כך פתאטי. קבוצת ילדים קטנים מתגודדת סביב הכלב וסביבי, רוצים לדבר לעיתון.

בן כמה אתה?

"אני בן... אני לא יודע בן כמה אני. חלק אומרים שאני בן עשר וחלק אומרים שאני בן שתיים־עשרה".

ומה אתה חושב?

"אני חושב שאני השנה אהיה בן שלוש עשרה. כל הזמן יש כאן מריבות, מי יותר גדול וזה... ואז ככה כל אחד אומר לי משהו אחר..."

למה אתה פה?

"זה בגלל שזה... עוזר לילדים במצוקה".

איזו מצוקה?

"לא מצוקה, אבל... אם למשל יש להורים בעיה... בעיות בבית. אבא שלי משתכר ומרביץ. גם לאמא. בהתחלה לא היה לי כל־כך טוב פה... אני שנה ראשונה. כתה ה'. הייתי ארבע שנים בבית־ספר בחיפה אצל הורים חורגים. היו לי הורים מאמצים. הפסקתי להיות אצלם בגלל צו בית משפט. אמרו שאנחנו צריכים להיות שלוש שנים בפנימיה ולהיות בקשר עם ההורים הטבעיים שלנו".

למה הוציאו אותך מהבית הטבעי שלך?

"זה בגלל שאבא שלנו לא יכול היה לגדל אותנו. הוא היה שותה ועושה בלגן בבית. תמיד הוא מתנפל עלי בגלל שהוא רגיל שאני עושה בעיות. אבל אם אני לא עושה בעיות או כן עושה – זה אותו דבר. כשהוא מתנפל עלי אני מקלל אותו. מה אני כבר יכול לעשות, להרביץ לו? ואז אם אני מקלל הוא עוד יותר מתעצבן עלי ועוד יותר מתנפל.

"כשהפנימיה סגורה או בחופש אני הולך להורים המאמצים שלי. אבל אסור לי לבוא לשם. לפני כמה זמן בהתנו לשם, אני והאחים שלי. חזרנו לכאן ביום

(המשך בעמוד הבא)

מוסד זה לא בית, גם כשהמוסד טוב

רק השנה אויישה המישרה האחראית על השרות לילד ולנוער במשרד העבודה והרווחה. בשנה וחצי האחרונות איש לא טיפל שם בילדים שמתגוררים בפנימיות. לא שלא היה לתפקיד תקן, אלא שהמנהל הקודם פרש ולפוליטיקאים כנראה לא היה הנושא חשוב דיו כדי שיזדרזו למנות את האדם המתאים לתפקיד הרגיש.

מוטי וינטר, האיש שעבר לבסוף את כל מכשלות המכרזים בדרך לתפקיד, מודה בהיסוס שהוא לא בדיוק ספל התה של השר קצב. "זו אולי הסיבה לכך שלמרות שיש לי, לדעתי, הכישורים הדרושים, לא קיבלתי את התפקיד מיד".

וינטר, איש רווחה ותיק, עובד במשרד כבר כמה שנים. נמרץ, מעודד אמון, מלא התלהבות ורצון טוב. אלא שברצון טוב, כידוע, אין די, ובמקום בו אין תקציבים – גם חזון והתלהבות לא יועילו.

מוטי וינטר (צילום: "סקופ 80")

לפני כחצי שנה ערכו שר האוצר משה נסים ושר העבודה והרווחה משה קצב סיור משותף במוסד טוקאיר. אומר מוטי וינטר: "נדמה לי שזאת הפעם הראשונה ששר האוצר מתארח אצל שר הרווחה בביקור במוסד. רצינו להראות לאנשי האוצר שרותים שנמצאים במצוקה".

והסיור עזר?

בטוקאיר מוכנים להישבע שהשר קצב הזיל דמעה כשראה את מצבם הקשה של בנייני המגורים וכיתות בית הספר. והדמעות – אם נטפו – לא נטפו לשווא. הביקור הוליד את ועדת לנגרמן (שמינה השר קצב) לבדיקת המצב בפנימיות. בימים אלה מסיימת הוועדה את עבודתה. בינתיים, מוטי וינטר – בשם משרד הרווחה – מודה במחדלים ומקווה, מאוד מקווה, שלמרות הקשיים והתקציבים החסרים משהו עוד יזוז.

מוטי וינטר: "אני חדש, אבל אני לא מתייאש, אני אזיז אותם. הילדים האלה זקוקים למידה רבה של אמפתיה, אהבה, חום אנושי. אני מאמין, שהם מסוגלים להיות מאושרים. אנחנו לא מדברים על חולי נפש או מפגרים. אלה ילדים פגועים חברתית וסביבתית. החברה חייבת למצוא אותם, אבל החברה לא עושה את זה. איפה כל הקרנות? לא יתכן שהיום, כאשר בונים בארץ, מכספי ציבור, היכלי פאר, לא יהיה כסף לילדים האלה. בשנים האחרונות חלה אצלנו הזנחה בטיפול בהם. הגיעה השעה לשים בחזרה את הילדים במוקד ההתעניינות של החברה. אבל לא עושים את זה".

כמה פנימיות יש בארץ וכמה ילדים חוסים בהן?

משרד הרווחה פשוט לא יודע. "רק עכשיו מכינים מדריך פנימיות ומנסים לאתר כמה הן בדיוק", אומר וינטר. לאנשי המשרד מוכרות רק הפנימיות שהם מפנים אליהן ילדים. כאלה יש 220 ובהן כ־7,500 ילדים, מתוכם 4,000 במצב בעייתי במיוחד. עוד יודע מוטי וינטר שלצורך פיקוח שוטף על החוסים בפנימיות (מדובר ב־12,000 ילדים, אולי יותר), עומדים לרשותו אחד־עשר מפקחים (!), חלקם מבוגרים, ללא אמצעי תחבורה.

מדוע המצב בפנימיות כל־כך קשה?

"היום משלם משרד הרווחה כ־700 ש"ח לחודש בעבור כל ילד, וזה אמור לכסות את כל צרכיו. מקובל על כולם שזה לא מספיק. אי אפשר לשקם ילד בתעריף כל־כך נמוך".

מדוע אם כן אין מעלים את התעריפים?

"התעריף נקבע על־ידי ועדת לאור – ועדה בינמישרדית משותפת לנו, למשרד החינוך, לאוצר ולארגון עליית הנוער. הועדה קובעת תעריפים לכל המוסדות בארץ, ונשענת כבסיס על חישובים לפנימיות רגילות, על־יסודיות. אותנו נופלים בקטגוריה הכללית, למרות שהאוכלוסיה שלנו היא אוכלוסייה קשה, בעלת צרכים מיוחדים. התפיסה ששלטה במשרד הרווחה בעשור האחרון היתה להשאיר את הילדים בקהילה – עד כמה שאפשר. אלה שהוצאו מבתיהם היו המקרים התמורים ביותר. בפנימיות, לעומת זאת, לא השתכללו עם השנים אמצעי הטיפול והתנאים. כמעט שלא נעשה פיתוח. היום ברור לכולם שבלי תקציב מתאים לא יתחולל שינוי".

משרד רווחה ומשרד אוצר, ועדה ועוד ועדה, ותקציבים אין.

אף אחד לא אשם.

אולי הילדים אשמים?

אסתר לובוחינסקי: "שאלתי פעם עובדת סוציאלית איך נותנים לילד בן 9 לנסוע לבד לעיר מגוריו המרוחקת. היא ענתה לי שהוא מסתדר בכביש יותר טוב ממני וממנה. שמגיל שמונה הוא ברחובות, מוכר את גופו לגברים".

ד"ר אניטה וינר: "התחושה של חוסר שייכות נתבררה כסיבה בעלת ההשפעה השלילית הרבה ביותר על התנהגות הילד ועל ההפרעות הנפשיות שלו". (צילומים: שמואל רחמני)

(המשך מהעמוד הקודם)

למה אתה משקר, אנחנו יודעים שהיית שם.' אמרתי לה שאני אוהב את ההורים התורגים שלי, אני רוצה את ההורים האלה. גם האחים שלי.

"אני נמצא אצלם עשר שנים, מגיל שנתיים. עד שנה שעברה. אז אמרו העובדות הסוציאליות הגדולות, 'בואו תהיו בחופש הגדול אצל ההורים האמיתיים שלכם, תהיו שבועיים ואחרי זה תחזרו', אבל הם רימו אותנו. אני ברחתי, ורשמו לי עבירה בתיק אישי. אמרתי שלא איכפת לי, אני רוצה את ההורים האלה. אמרו לי: 'אם תעשה משהו רע, תברח, אנחנו נשפוט את ההורים שלך כי זה יהיה כמו חטיפה'. אז אמרתי שאני רוצה גם להיות במשפט. כדי שהעובדות הסוציאליות לא יגידו שם משהו שאני לא אמרתי, או שיעידו נגד ההורים המאמצים שאני אוהב אותם יותר מההורים האמיתיים שלי".

"עם אבא אני בכלל לא מדבר. עם אמא אני מסתדר. אנחנו עוד במלחמה איתם על ההורים התורגים שלי. כמעט תמיד אנחנו בוכים. אבא ואמא שלי נולדו ברוסיה. אבא שלי עבד בהרבה מקומות. אם היה לו את המקצועות האלה היום, היינו עשירים. היום הוא מחפש עבודה, אבל הוא לא מצליח בעבודה כי הוא שותה מגיל שש עשרה. אמא עובדת בנקיון, מנקה בתים".

ילד אחר, בן ארבע־עשרה: "הייתי פה ארבע שנים, וגמרתי. עכשיו מחפשים לי בית־ספר. אבידן, העובדת הסוציאלית שלי, הפסיכולוגית שלי. יש לי קצת בעיה בלימודים. לא מצאתי עוד בית־ספר שיסכים לקבל אותי. למה לא למדתי? לפני שבאתי לפה, כשהייתי בבית־ספר רגיל, הייתי מסתובב, לא הייתי לומד. בבית־ספר הראשון למדתי רק כיתה ב'. אני חושב שזה היה כיתה ב'.

"אז, כשהייתי בכיתה ב', עברתי לאבא שלי. ההורים שלי התגרשו לפני שמונה שנים, כשהייתי בן שש. הרבה זמן היה כסאח בבית. אני הייתי כל הזמן בבית, ראיתי את כל הדברים, אבל האחים שלי עזרו לי. תמיד כשהיו בעיות היו לוקחים אותי לצד, מסבירים לי מה שקרה. אבא שלי תמיד רב עם האחים שלי. אנחנו ארבעה בבית. בהתחלה, כשאמא התגרשה מאבא, אני נשארתי עם אמא. האח הגדול כבר מגיל שש עשרה לא היה בבית. השני עבר לקיבוץ. אחותי היתה בבית. אני רציתי לעבור לאבא, ובסוף הוא עבר להיות אפוטרופוס שלי באופן רשמי. אבל אחרי כמה שנים שוב היו לי בעיות איתו, וחזרתי לאמא. היא קיבלה להיות אפוטרופוס עלי. אמא לא ידעה מה לעשות איתי אז היא שלחה אותי לכאן. כל הזמן עשיתי לה בעיות. לא הייתי הולך לבית הספר. הייתי כאילו הולך לשם אבל באמת הולך לחברים שלי שגרו במעברה והיו להם חיות. הייתי מסתובב עם החיות ולא למדתי. אני מאוד אוהב חיות.

"הציונים שלי? לא יודע. לא הסתכלתי על התעודה. אמא תמיד היה לה קשר עם המורים. יצא ככה שלא למותי בכלל. כשהייתי קטן אבא שלי היה מוציא אותי מלימודים, לוקח אותי לאכול פיצה ולכל

(המשך בעמוד 42)

במוסד מספרים שהשר הזיל דמעה

אסתר לובוחינסקי, מתנדבת מקצועית. בעבר היתה מזכירת מית"א, ובאוניברסיטה למדה חינוך מיוחד. אשה שעושה. בינתיים מתנהל כל הטיפול בנושא מביתה הפרטי, על חשבון זמנה הפרטי ובעזרת חשבון הבנק שלה ושל אחרים, מעורבים ופעילים:

אסתר: "המצב מאוד כואב לי. זו מערכת חלשה שאין לה אפשרות לשבות ולאיים כדי לקבל את המינימום שהיא זקוקה לו. המשכורות של המדריכים בפנימיות ושל הפסיכולוגים העובדים בהן הן הנמוכות ביותר בשוק. מה הפלא שאין להשיג אנשי מקצוע?

"הגרוע ביותר זו העובדה שהרשויות המקומיות מתנערות מהמצב בפנימיות. הן מקימות את בתי הספר, את התחנות לטיפול ולייעוץ, אבל הילדים החוסים בפנימיות אינם יכולים להגיע לתחנת טיפול כזו, ליד רשות מקומית, כי הם אינם שייכים לשום רשות מקומית. כאן, במוסד טוקאיר, יש ילדים מכל הארץ, וראש המועצה אמר פעם במפורש: 'למה אני צריך לתת להם? יש שם בסך הכל ילד אחד מפרדס־חנה'. לא אגרת חינוך, לא שירותים קהילתיים. אז מה התועלת בהקמת מוסדות ארציים והעברתם לאנשים פרטיים? מצד שני, המוסדות הציבוריים, אלה עם 'גב' כלכלי רציני כמו ויצו, נעמת או משען – לא מוכנים לקבל את הילדים האלה. רק המוסדות הפרטיים מוכנים לקלוט אותם.

"המצב ממש. מעוות, ועל כך אנו מתריעים. הילדים האלה סובלים מבעיות נפשיות קשות האופייניות לילדים ממשפחות הרוסות. יש ביניהם ילדים שמצבם הנפשי גרוע ביותר. אלה הילדים ששותקים. הם בתהליך של הסגרה והרס עצמי. דווקא הילדים שצועקים ומתקוממים מגיבים תגובה בריאה – בתנאי שאתה יודע איך לטפל בה ואיך לכוון אותה.

"ילד שחווה משבר במשפחה לא יכול להתרכז בלימודים, ורמתו יורדת. על אחת כמה וכמה ילד שמוציאים אותו מהבית ומכניסים אותו למוסד. הוא לא מבין למה נענש. קרה משהו בבית – ואותו מוציאים! מוסד זה לא בית, גם כשהמוסד הוא טוב. הילד שהגיע, במצב שתארתי, צריך להתמודד כאן עם מאה ילדים אחרים, מהם שלושים בקבוצה שלו, שלכל אחד מהם יש בעיות, לעתים קשות משלו. איתם הוא נמצא 24 שעות ביממה; גם בית הספר שלו נמצא במוסד. הוא לא נתקל באוכלוסיה אחרת".

ד"ר אניטה וינר, יו"ר המועצה לילד החוסה, מרצה לעבודה סוציאלית, נחשבת בארץ למומחית הראשונה במעלה בכל הקשור לילדים החיים במוסדות. בימים אלה יוצא ספר מפרי עטה (בשלב זה באנגלית), בו מתואר מחקר שערכו בנושא היא ובעלה, מרצה לסוציולוגיה.

בקבוצת המחקר השתתפו 268 ילדים שלפני 14 שנים חיו בפנימיות. בשנה שעברה איתרה ד"ר וינר את הילדים הללו, כיום מבוגרים. תוצאות המחקר קובעות באופן חד משמעי: "האוכלוסייה שנמצאת היום במצב הגרוע ביותר הם הילדים שגדלו בפנימיות ולא היו להם כמעט קשרים עם משפחותיהם הטבעיות".

"יש לנו מודלים של גישה נכונה – מודל משפחתי בתוך הקהילה. אבל יש מעט מאוד מוסדות כאלה בהם עובדים עם ילדים במסגרות קטנות, ולכל קבוצה יש משפחה מטפלת. במסגרות באלה הילד רואה מודל חיובי, איך זוג נשוי מתפקד כמשפחה, וגם אין הניתוק מהמשפחה הטבעית. אני מאמינה בדגם המשפחתי".

יש ויכוח אקדמי בשאלה איזה דגם טוב יותר, והאם עדיף להרחיק את הילד מהבית או להשאירו קרוב אליו?

"אין ויכוח. התחושה של חוסר שייכות נתבררה כסיבה בעלת ההשפעה השלילית הרבה ביותר על התנהגות הילד ועל ההפרעות הנפשיות שלו. ברור שעדיף שהילד יהיה במוסד קרוב לבית, מטופל בקבוצות קטנות על־ידי זוגות נשואים שבחרו לתקופה מסויימת לגור במוסדות ולתת לילדים קצת חום. אנחנו מנסים לאתר משפחות כאלה, כמו גם למצוא במשפחות הטבעיות של הילדים דמויות חיוביות שהם יוכלו להזדהות איתן. לכן חשוב לחדש קשר עם המשפחות, אפילו איזה דוד רחוק או סבא, העיקר שתהיה דוגמה חיובית כלשהי לקשר משפחתי ומחוייבות. במוסדות כמו טוקאיר, הילדים לא רואים את זה. צריך ללמד אותם מה זו משפחה, הם לא למדו את זה בבית".

לאנשי ה"מועצה לילד החוסה" יש רשימת טענות ארוכה. נגד מי, בעצם?

נגד המדינה, הציניות של פוליטיקאים, ההורים, החברה. טענות על כך שהילדים שמדובר בהם נופלים בין שלושה כיסאות: משרד החינוך, הרשויות המקומיות ומשרד הרווחה.

ויש גם טענות על כך שילדים קטנים נוסעים ומסתובבים לבד ברחובי המדינה: בכל שלושת שבועות סוגרים את המוסד לסופשבוע ומחזירים את הילדים הביתה. ילד בן שמונה נוסע לבד לערד, טבריה, חיפה או תל־אביב, עם מזוודה, בכיס כרטיס־אוטובוס ותקווה שאכן יגיע לאן שהוא אמור להגיע. אסתר לובוחינסקי נזכרת בקושי שסיפרה לה פעם עובדת סוציאלית על ילד בן תשע. "שאלתי אותה איך נותנים לו לנסוע בשלושה אוטובוסים עד לעיר מגוריו, שהיא מרוחקת מהפנימיה מרחק של כשלוש שעות נסיעה. היא ענתה לי שהילד הזה מסתדר בכביש יותר טוב ממני וממנה. שמגיל שמונה הוא ברחובות, מוכר את גופו לגברים".

שרה יקרה, שלך חיים

שרה אגוזי־שדה (צילום: בני גלזר) על חיים לסקוב (בצילום ממול): "הוא היה בשבילי בן־אדם להישען עליו. אדם שלא מבקש ממך כלום חוץ מלהיות לידך; להקשיב לך, להיות איתך... הוא עודד אותי, עזר לי מיזות, תמך בי כשכמעט התמוטטתי. העניק לי הרבה חוכמה ואהבה".

מנהלת בית־הספר והגנרל נפגשו לפני 14 שנים. בהתחלה הם דיברו על חינוך, חינוך, חינוך. אחרי־כן חיים לסקוב התחיל לכתוב לשרה אגוזי־שדה מכתבים ושירים. כל יום. ולהעיר אותה בטלפון. כל בוקר. בפני האשה הצעירה יחפת הרגליים וגמישת הגוף שמקרין פינוק, חשף איש הצבא הנוקשה, המרובע, המיסגרתי, מחשבות מתחום הנפש, דקויות והרבה רגישות. הם דיברו על גוליבר ועל הנסיך הקטן, צבא ופוליטיקה, זיקנה ומחלות, החיים והמוות. נותרו המכתבים. מכתבים שמדברים.

מאת בילי מוסקונה־לרמן

פגישה מקרית. אשה צעירה, בת שלושים וחמש, גרושה, אם לשני ילדים, מנהלת את בית הספר המקיף "בן צבי" בקריית גת. לקראת יום העצמאות, בישיבת מורים, נרקם הרעיון לטייל עם התלמידים באיזור הקרבות של לטרון. המנהלת קימטה את המצח ואמרה: אם רק היינו מוצאים מישהו שנלחם שם. המדריך לגרנע קפץ ואמר אני מכיר מישהו שמכיר מישהו שנלחם שם: חיים לסקוב. נו באמת, לסקוב הגדול הקשוח יגיע לדבר לפני תלמידים? זרקו כמה מורים סביב השולחן.

לסקוב, שקרב לטרון מתח אצלו מיתר פגוע במערכת, הגיע לפגישה עם התלמידים. מצא אותם פזורים בשטח, פורשים מפות, מותחים חיצים, שואלים שאלות נבונות, מקשיבים ב"עיניים נוצצות", מה אתה מתפעל כל כך פה? אמרה לו המנהלת השארמנטית, בוא לבית־הספר. והוא בא.

היום, אחרי 14 שנים, שרה אגוזי־שרה, מנהלת בית־הספר בכפר־גלים, אומרת: "נו באמת, על חיים להגיד שהוא לא היה בן־אדם רגיש? תסתכלי במכתבים. בשירים שהוא כתב לי". ואחר כך עוברת לדבר על מערכת החינוך, ערכים ומבנים לימודיים בשפתיים מתפנקות, הבעות פנים שמכירות את המושג חינני, רגליים יחפות וגוף גמיש. בסלנג של תלמידים, שנת 88': "את מנהלת נראית". רוצים להגיד: את ראש טוב, מתאימה לנו, נראית לנו. את יופי.

גם לסקוב, בז'ארגון הסולידי שלו, חשב שהמנהלת יופי. זיקים קטנטנים, תוססים, קורצים מהעיניים של הגברת כשהיא מדברת, מתנועעת בחדר, נותנת הוראה למורה הזה והזה, עונה לראש העירייה בטלפון, משלבת רגליים יחפות מעל השולחן או נמתחת לגובה בנעלי עקב דקות.

חיים לסקוב, ששמר כל החיים על מעגלים הרמטיים בצבע אפור, שמח לפגוש כתם אדום לוהט. בהתחלה דיברו הגנרל והמנהלת על חינוך, חינוך, חינוך. הוא ראה ב"גורמים המחנכים שומרי הערך של העם". היא צמצמה מרחק גדול שהיה

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)
בינו לבין ילדים בכלל, שיתפה אותו בבעיות חינוך של טעוני טיפוח, התייעצה איתו, חשפה אותו לדיאלוגים עם צעירים, להתרגשות שנמשכה שבועיים מפרח שנתנה לו תלמידה. אחר־כך הם עברו לדבר על עניינים אחרים שלא תמיד קשורים לאידאלים ציוניים, חינוך וערכים.

הגנרל כתב למנהלת כל יום מכתב. התחיל לכתוב כשהיתה בשליחות בצ'ילה, ואחר־כך המשיך לכתוב כשחזרה לארץ כדי לנהל את פנימיית "כנות". מאות מכתבים בכתב יד מפותל על דפים דקיקים, אווירייים, שקופים. לפעמים ישב וכתב לה ברגע שחזר מפגישה איתה. "שרה יקרה, שלך חיים", פתח וחתם את המכתב. בין הפתיחה לחתימה: מחשבות מתחום עליות הגג של הנפש, טונים איטיים, מתמשכים, שירים־שירים־שירים. היא התעוררה כל בוקר ברבע לשבע לצילצול הטלפון שלו. אחרי שעה הוא צילצל שוב. ואחרי שעתיים, כשהיתה עסוקה, הסתפק בשיחה עם המזכירות של בית־הספר. שאל אותן איך מרגישה המנהלת? הכל אצלה בסדר?

לסקוב היו כרטיסי כניסה מוכנים לפקידים שישבו במשרדים גבוהים. כשהיתה אוושהי בעייה בבית־הספר "כנות" או כשעלתה לאוויר ציפייה קטנה מצד המנהלת, חיים לסקוב מייד סידר את העניינים. כשהטלפון בכנות התקלקל והוא לא הצליח לשמוע בבירור את הקול של שרה מעבר לקו, צילצל מיד לשר ציפורי שיחליפו כבל. כשמערכת החשבונות בבית־הספר התמוטטה, צילצל לסקוב לדייב צפריר, מנהל בנק, שהגיע עם מכונית אמריקנית ארוכה לבית הספר להסביר למנהלת טורים חשבוניים. כשהיתה בעיה עם מורים שקיבלו צווי מילואים, צילצל לסקוב לרפול וקיבל בעבורם שיחרור מיידי. כששאל את שרה מי היתה רוצה לראות על הבמה במסיבת הסיום והיא ענתה בשקט – שושנה דמארי – הרים הגנרל טלפון באותו רגע לזמרת המפורסמת שבאה ושרה וקצרה מחיאות כפיים על הבמה של בית־הספר בדיוק לפי הצבע בחלום של המנהלת.

בחושים המודחקים הבין הגנרל שהאשה הצעירה שמולו נוגעת בחיים ממקום אחר. הוא הזיז את הכיסא

"הוא ממש אהב אותי. זה לא היה סיפור פשוט. אם מישהו היה נוגע בי לרעה, הוא היה מוכן להרוג אותו".

שלו מהמקום הקבוע, התקרב, וניסה להשקיף על החיים דרך המשקפת שלה. והיא ישבה מולו והרהרה בקול רם למה לדעתה אסור להשען כל החיים רק על עקרונות. נורמה, הסבירה המנהלת הצעירה לגנרל, מלה קשה ולא מתאימה לכל מצב. ואחר כך הטתה לידו את הפעלים: מרגיש, מתחשק, מתאים, עייף, לא מסוגל. הוא לא תמיד הבין את הצליל הזר של המלים אבל תמיד היה מוכן לשבת מולה, להקשיב שעות. בשקט. עם הרבה סבלנות.

הטון הלסקובי האופייני, הסרגלי, הסגנון החתוך, העקרונות הארוקים – כללי הברזל התחלפו במכתבים היומיים לאשה הצעירה שרה אגוזי במלים רכות, משפטים ארוכים, רגשניים, מתגעגעים, מתלבטים, נוגעים בעצב, בבדידות, במשהו שקשור להחמצה. בקירבה היה מקופל רגש חסות־אבהי, מעודד ותומך, של גבר בשל שמשקיף על הגדה השנייה של הנהר.

השעון שטיקטק ברקע קצב את אורך המנגינה של החברות. יום אחד חיים לסקוב הוריד מהיד שעון זהב כבד וישן והושיט אותו לשרה אגוזי. "זאת המתנה הכי יפה שקיבלתי בחיים שלי", אמר לה, "זאת המתנה הזאת קיבלתי מאמא שלי". אמא שלו, שרה ידעה, היתה אשה שאהב וכיבד מאוד. היום היא מוציאה את השעון בזהירות מהמגירה, מחזיקה בשתי ידיים, מסתכלת טוב־טוב ומחזירה בזהירות למגירה. שרה אגוזי התנתה תנאי: את המכתבים והפתקים ששלחה לו לכתובת בלישכה בתל־אביב, ביקשה שישמיד. הוא כתב לה: "כרגיל מכתביך הם נחמדים, דקים, אצרפם לאלה שלי, וכאשר ארצה לקרוא יהיה בידי חומר שלי ושלך". בתוך המגירות של שולחן הכתיבה הפרטי שלו מצאו, אחרי מותו, ערמות של ניירות לבנים ריקים. חיים לסקוב, ארס יסודי, השאיר שולחן נקי, ריק מגימה אישית.

שרה: "אני כנראה היחידה שהוא הצליח להתוודות לפניה בפחדים שלו. כלפי חוץ הוא היה כנראה די גיבור. הרבה מכתבים מדברים על פחד אישי, וזה כנראה בגלל שאני לא רציתי לראות אותו בתור אדם מושלם. ניסיתי להגיד לו שאדם לא חייב להיות מושלם. בתור איש ציבור דרשו ממנו כל הזמן שלמות. ולכן היה נוח לו לכתוב לי שהוא מתאכזב מעצמו".

לסקוב כתב:

"לא איכפת לי כישלונות. כלומר אכפת לי. אבל זה כאב שאני נושא לבד ואיתך מפני שאין עם מי להתחלק בו פרט לנייר עליו אני כותב לך ופרק בתנך".

"... מוזר לחיות בעבר, אבל זה לא בדיוק לחיות בעבר. מאחוות הלוחמים לא נשאר כלום היום... אני מתעורר בבוקר וזה עצוב עצוב עצוב"

"לאט לאט פותחים הדברים הנשלטים, ואז יורדים יותר ויותר בסולם שמתחיל על במה. כאשר אתה מטפס על סולם ואתה חושב שאתה צריך לרדת למטה, אתה יודע שאין אפשרות לטפס למטה כמו למעלה".

"היום אני בן שישים ושתים. זה נורא להזדקן, אלא שזאת הדרך היחידה להישאר בחיים....".

"השעון הביולוגי: אתה יכול אבל אסור לך. אתה רוצה אבל אתה לא יכול. יש דברים שמעבר לשפה. אני מרגיש שנעשה יותר צר המקום. בין אם אתה מפנה או לא, אתה נדחק בנימוס או יותר מזה, על ידי התעלמות מזה שאתה קיים."

"...יושב חבר שלי ליד דלפק המודיעין, פעם חיה בבריגדה ואחר כך מחסנאי של אצ"ל בגליל. בעיניים שלו אני רואה את הקושי והתסכול הפנימי לעבור אל השוליים של החיים. ואני פרט למלה או לכוסית שלשנינו אסור – אני לא יכול לעזור לו לצאת מזה, כי מי יודע אם זה לא מפני שאצלי קורה לאט לאט משהו דומה".

שרה: "כל שבת היה הולך לבתי־חולים ובתי אבות לבקר את הפצועים והחברים. הוא הזדעזע ממצב של האנשים, ואמר לי – אם אני אגיע למצב כזה, אני יורה בעצמי".

"אני שונא לטפל בעצמי ואני שונא כשמטפלים בי. חמור להיות במצב של אזלת יד. כל מה שחששתי שלא יקרה קרה".

"אני יודע לא לאבד את השליטה על עצמי... מכתב של אחד שלא יכול לעזור אפילו לעצמו...

"הגעתי לגיל שבו אני לא יכול להפיק מעצמי...".

"אני הולך ונמאס לעצמי יותר ויותר".

"אין לי חשק לנסוע. אני עייף במחשבה וגם בגיל. לפני זמן חשבתי אולי הגעתי לשלב הנורא שבו אני מרחם על עצמי. במקום שיחת טלפון חשבתי עליך, והתשובה היא שלא. אין רחמים על עצמי, אלא יותר הרהורים על דברים שאדם רוצה ואינו יכול. אמרתי לעצמי ניתן לזמן לעשות את שלו ונלמד לקבל את הדברים שאינך יכול לשנותם".

שרה: "הוא היה בשבילי בן־אדם להשען עליו. נורא נעים אדם שלא מבקש ממך כלום חוץ מלהיות על ידך, להקשיב לך, להיות איתך, וזה שאת יודעת שהוא בן־אדם סלקטיבי וערכי – זה מחמיא. דיברנו המון. אני עם החוקים של החיים, והוא עם החוקים של הספרות. הוא ממש אהב אותי. זה לא היה סיפור פשוט. אם מישהו היה נוגע בי לרעה, הוא היה מוכן להרוג אותו. הוא עודד אותי, עזר לי פיזית, תמך בי בתקופות קשות כשכמעט התמוטטתי. היה לו נסיון חיים עשיר. העניק לי הרבה חוכמה והרבה אהבה".

"אני בבית לאחר ביקור אצל אשה שהיתה פקידה שלי בחיל האוויר. הורידו לה שד בגלל סרטן. אני רואה איך היא נאבקת. אני מוכן לקרוא לך כל שיר של חיבה וכלבד שתגשי להיבדק".

שרה: "הוא הבריח אותי ללכת להיבדק, והלכתי כדי שיהיה שקט...".

"עמדתי לטלפן לך כי הרדתי להרגשתך, והנה טלפון ממך וכל כך שמחתי. פשוט צריך להמשיך לטפס על ההר ובמקוה שלך גם סולו".

"האם זכור לך גוליבר? כל מה שאת צריכה לעשות זה שלא יקשרו אותך נסים. חשבתי שתקראי תנ"ך, את IF של קיפלינג – תמצאי בהם עידוד, יקל לך".

"ככל שאני מסתכל על בית ספרך את נעשית יותר ויותר גדולה. לא לארז', גרייט".

"אם יש לך רעיונות, עיזרי לי לכתוב פתיחה... יש לך ראש טוב ולא רק יפה על הכתפיים".

"והפנינים שלך אי אפשר לעשות מהם ג'ולים. הלוואי והייתי בטוח בהצלחות אחרות כמו בהצלחתך".

שרה: "הוא אדם שלא חי את עצמו תקופות די ארוכות. הוא היה צריך להוכיח את עצמו לאורך כל הדרך. הגיע להישגים. לא חי את הפרטי. לא היה לו מגע עם משהו פרטי. אפילו קונפליקט רגשי לא היה לו. חולשות, אהבות, ילדים, נכדים. מתי אדם מגיע לצומת רגשי? כשמושיב נכד על הברכיים. אם היו לו ילדים הוא לא היה זז מהם. פעם אחת ראיתי אותו בוכה, העיניים שלו היו מלאות דמעות של צער".

"נוף הוא נושא שאומר לאנשים שונים דברים שונים... ולא שונה הדבר בתחום הרגשות, אותם למדתי לדכא, ולכן זה שטח שאני לא צולל לתוכו אף פעם, בריכה שאין שוחים בה. נותן מקום ועיקר לחגיון לשקול לכאן ולכאן. אומרים לי שאני מפסיד הרבה אולם מי יודע אם זה נכון. אנחנו מפסידים בשטח אחד אבל מרוויחים בשטח אחר. כשאני כותב דברים כאלה אני חושש שמי שיקרא יחשוד בי בהשתפכות. אני משתפך רק ליד קבר של חבר".

"מסתבר שבחיים יש יותר כאב מאשר לא כאב. רק חלק קטן בתחום של לא כאב יש בו באמת שמחה. מעט מהשמחה היתה כאשר הקשבתי למחשבות שלך על 'כנות' של המחר".

שרה: "כדי שיקיה צבא טוב צריך להגן למוסר. אני חינכתי למוסר, ומכאן שאני חינכתי למרינה טובה. זה היה המעגל של המחשבה שלו. וכשסיפרתי לו על מישהו שמנסה לערער את הסמכות שלי זה היה אפילו שוק טוטאלי. אני גילמתי גם את הרצון שלו להצטיינות בצד החינוך וגם את הרוך בצד ההתנהגות. הכרתי אותו בתקופה שהיה מקום גם לזה. מבחינה רגשית היה בו זרם של רגשות שלא באו לידי ביטוי. לא היה להם אפיק".

"ארץ ישראל לא תהיה נער עם קסקט ועיניים צוחקות. על בנינו אף אחד לא יירק עוד. ארץ ישראל צריכה להיות מעצמה".

"כשרבין החזיר את אבו רודס אמר לי: 'זהו', 'זה הסוף'".

שרה: "לסקוב היה נאיבי. לא הבין בפשרות. לא הבין בגמישות. באיזשהו אופן הוא היה חד מימדי. לא־קלט שאפשר להיות לא בסדר. לא הגון. לא לדבר אמת. הוא אפילו לא נקם. כשלבן אדם ממול לא היה פוטנציאל בעיניו – הוא פשוט ניתק מגע".

מכתב מ־1981: "המועד לשקול פוליטיקה עבר. דיברתי על כך לפני יציאתך לצרפת, ואמרת בשקט: גם אני חושבת שהחלטת נכון. מאז לא השתנה המצב. דיין ידע שהחלטתי לא ללכת. על האחרים לא חשבתי, לא התייחסתי, ולא התפלאתי שלא פנו אלי".

"אומרים לי, תגיד – מה אתה מטיף? מה אתה מסתפר למה לא הלכת לפוליטיקה. אענה לך: אילו הלכתי לפוליטיקה והיה פתח דבר לחזיז משהו, הרי שלא היה מצב כזה שאני רואה אותו. ומי אמר שאם מישהו הוא סנדלר טוב סימן שיהיה גם פוליטיקאי טוב".

"לפני זמן חשבתי אולי הגעתי לשלב הנורא שבו אני מרחם על עצמי. במקום שיחת טלפון חשבתי עליך, והתשובה היא שלא".

"החלטתי סופית לא ללכת לפוליטיקה... הסיוט שיקרה לי מה שקרה לידין. אחרי סיוט כזה אפילו לחם דגים לא אוכל. אני לא רוצה להתייצב למסדר האחרון עם מפלה".

שרה: "הוא לא הבין שקיימים הטוב, הרע והמבוער. הוא הבין רק בטוב. תכונות אחרות הוא לא הבין ולא קיבל. הוא לא ידע לסלוח למפקדים שבגללם נהרגו חיילים".

"אני לא יודע אם את מבחינה שהיו תלולים

(המשך בעמוד 42)

מרדכי נאור: למה לא?

ההסטוריון מרדכי נאור כתב את הביוגרפיה של לסקוב (יצאה לאור בהוצאת משרד הביטחון והוצאת כתר). זמן קצר לפני שגמר לכתוב את הספר פגש אותו אדם שהכיר את לסקוב ושאל – על שרה אגוזי שמעת?

נאור: "המשושים שלי הזדקפו. הרמתי טלפונים, נפגשתי עם שרה אגוזי ותוך כדי שיחה היא אמרה שלסקוב כתב לה תמון מכתבים. שאלתי בזהירות: אפשר לקרוא? אני אתן לך אותם, אמרה אגוזי. כשהפרק על שרה אגוזי בספר הובא לתשומת ליבם של כמה אנשים הם אמרו שזה לא מתאים, לא יפה לפרסם פרק כזה בתוך הספר. ואני שואל למה?"

חיים ושולמית לסקוב בצילום משנות ה־60'.

חיים לסקוב, חייל מצטיין במעגל סגור

שורשי האצולה של הנער חיים לסקוב היו מרופטים למדי. מצוקה כלכלית קשה, אבא עגלון, מבטים רעבים, חורים בנעליים.

מנהל בית־ספר הריאלי בחיפה, ד"ר ארתור בירם היה אב רוחני־קפדן שגועד בנער־טירון חיים לסקוב: כתיבת מכתב בלי תאריך הוא "הרגל של נשים, לא של גנרלים לעתיד". המודל האנגלי – אורד צ'רלס וינגייט, מפקד פוריטני ששרת את הצבא באמנות אדוקה – היה דומיננטי בפריחה הצבאית של הנער חיים.

בדצמבר 1941 במחנה סרפנד, בפלוגה מספר 6 של חיל הרגלים הבריטי "הבאפס", חיים לסקוב נחשב, כבר בהתחלה, לחייל מצטיין. כשכל החיילים הסכימו ביניהם ש"חמס סרג'נט" – אחראי המטבח – הוא טיפוס מחורבן, החייל חיים חשב צעד אחד הצידה והמשיך לקלף בפנים רציניים תפוחי אדמה וצנונים.

בשעה החופשית, כשהחבר'ה קפצו לקאנטינה, מילאו טפסים ל"אפטר דיוטי" או חילקו ביניהם קלפים, הוא מיהר לחדר כדי להספיק לקרא עוד פרק בספר אנגלי על הדרכה, טקטיקה, וטכניקות בקרב פנים אל פנים. הכפתורים בחולצה של החייל לסקוב תמיד הבריקו, הנעליים היו מצוחצחות למשעי, הגרביים מקופלים בזווית נכונה. החולצה המעומלנת והשליטה המצויינת בחומר הצבאי לא השאירו מקום לחרהור שני. הטוראי לסקוב היה לקצין. אחרי זמן, כשקיבל דרגת סרן, כתב המג"ד האנגלי על טופס הערכה של הקצין לסקוב too disciplinarian.

הקצין לסקוב – חגור אקדח, חובש כובע קצינים, אתלטי, מתוח, גבוה, קר מזג, ענייני, תכליתי, בלתי רומנטי – לא היה מאלה שידעו לרקוד בנשפים בעליזות נעורים. גם סרטי אהבה נחשבו בעיניו בזבוז זמן גמור. לטוראים שלו בחיפה אמר: "עזבו רומנטיקה, לכו לקולנוע 'עין דור' בעיר התחתית, תראו איך הורגים ואיך מצליחים לא ליהרג".

1948. מפקד גדוד 1 במבצע "נחשון", הקצין חיים לסקוב, סקר את המסדר כשהוא לבוש בהידור. מדים מגוהצים, שום רמז לחברמניות, לכתמי בוץ על הנעליים הגבוהות, ל"יהיה בסדר" הפלמ"חניקי. החיילים ה"ארצישראלים" לא אהבו את התילה הקצינית־בריטית, העקרונות המצוחצחים, הזקיפות, הדיסטנס, התיתון, היובש, הביטויים התכופים באנגלית. אבל דוד בן־גוריון שראה בו, פחות או יותר, ממשיך של טרומפלדור, שיתרו בכיוון שלו מלה ספוגה בהערכה: "חייל".

ב־1 באוגוסט 1948 לסקוב – בן עשרים ותשע – קיבל דרגת אלוף ונכנס לתפקיד ראש אגף הדרכה של צה"ל. "חושך שבטו – שונא בנו", אמר האלוף לכפופים לו והחמיר את החוקים, שייף את הכללים וחידד את העקרונות. בהשראתו נערכה תוכנית אימונים בשם "במת קרב" שהיתה מבוססת על תוגמלת הקרב הבריטית ולקחה מקום בבית קברות, מדומה שעל מצבותיו רשומות כתובות מהסוג הבא: –

"פה נקבר ראובן לוי שלא ידע טופוגראפית".

"פה נקבר שמעון אברהם שלא ידע למצא מחסה מאש".

"האם הגיע תורך?"

מלים מהזמן של שרה: "לסקוב טחן את העברית הצבאית בלי רחם וללא כל התחשבות במידת הבנתם של השומעים, 'בלתי מאויישים', 'עוצבות', 'לאבטח'". בפנים רציניים, משקפיים במסגרת שחורה, תספורת צבאית קצרה, שפתיים הדוקות ותנועות שקשורות בכובד ראש.

בכל תפקידי האלוף שמילא – ראש מה"ד, מפקד חיל אוויר, אלוף פיקוד דרום, סגן רמטכ"ל, ראש אג"מ, מפקד גיסות השיריון – הזיז הצידה זרים וקרב קצינים שהבינו את הקוד הלסקובי, השפה, הסגנון, הסלידה מהבלגן, הטון הקצר, הברור, היעיל. את ההוראות לממונים כתב האלוף לסקוב על פתקים קטנים בכתב צפוף ולא מובן. הקצינים המפוחדים שחששו להיגרר לויכוח עם האלוף הנוקשה מיהרו עם הפתקים אל ראש המטה מאיר זורע שיפענח, יסביר, יתן עצה, ירגיע.

ב־29 בינואר 1958, בטכס קצר בירושלים, החליף האלוף לסקוב את רב אלוף דיין כרמטכ"ל החמישי של צה"ל. האלוף לא־מבין בלהטוטים פוליטיים ורגשיים. כשבן־גוריון איפשר לשמעון פרס, סגן שר הביטחון, להיפגש עם קציני צה"ל, דרש לסקוב שהמבנה ההיראכי הקפדני יישמר והפגישות יתואמו איתו. פרס התעקש לעקוף מהצד ובן־גוריון, שנדרש להכריע ביניהם, אותת חד־משמעית: "סגן שר הביטחון מוסמך להיפגש עם כל קצין צה"ל". לסקוב נעלב והגיש כתב התפטרות. אחרי זמן, ב־27 בנובמבר 1960, שמע חיים לסקוב ב"קול ישראל" שהממשלה אישרה את המינוי הצפוי של האלוף צבי צור לרמטכ"ל השישי של צה"ל.

שר הצבא בעל הכישורים המפוארים אמנם הצליח בכל התפקידים, אבל לא הכל מחולק בשפע ואצל הגנרל המגרשים של הגמישות, השארם וחוש ההומור היו צד חלש באישיותו שהמשיך להשתקף גם בפן האזרחי של החיים.

מ־1961 ניהל המנכ"ל חיים לסקוב את רשות הנמלים. מדובר בתשע שנים סוערות שסופן צומת דרמטי של תווזה הצידה מערכים בסיסיים ביחסי העבודה בארץ. המנכ"ל לסקוב שהופיע בקיץ לעבודה בנעליים גבוהות וגרבי צמר המשיך לדבר עם הפועלים משפטים חתוכים מנוגנים קצר: "אני אמרתי ואתם תבצעו". גולדה מאיר אמרה לו: "חיים, לפעמים צריך להתכופף". כשפנחס ספיר הסביר לו את פירוש צמד המלים "מתחת לשולחן" – לסקוב הזדעזע.

1972, ב־1 בנובמבר, בגיל 53, מתחיל לסקוב למלא את תפקיד נציב הקבילות בצה"ל. מעגל חיים סגור, קבוע, מובנה. האשה, שולמית לסקוב – סולת – עובדת במכון לחקר התפוצות, מנגנת בכינור, שומרת על דלתות סגורות וטון אליטיסטי. קונצרטים, חוגים חברתיים מצומצמים, אמות מידה חותכות לגבי נכון ולא נכון, הולם ולא הולם. זוג בלי ילדים. בלי ארוחת צהרים משותפת. חיים פותח כל יום בשעה שתים עשרה ותצי בצהרים דלת של מסעדה תל־אביבית – "אקרופוליס" – יושב ליד השולחן הקבוע, ראשון בשורה מול דלת הכניסה, אוכל בתיאבון את המנה שהכינה ובחרה בשבילו בעלת המקום, מחליף קריצה עם בעלה שניגש לשולחן ושואל: "היום מותר להגיש למפקד כוסית קטנה של ויסקיו". אחרי שגומר לעבוד במשרד חוזר הביתה, מתיישב בכורסה, מצית את המקטרת, מסדר בשתי אצבעות את המשקפיים, מעיין שוב ב"IF" של קיפלינג: "שלא יהיה אוהב כמוך את עמך וקפדן ממך כמוכיחו", קורא פרק מספר איוב, מניח תקליט, מקשיב לנאום דרמטי של צ'רצ'יל בזמן מלחמת העולם השנייה.

חיים לסקוב בצילום מימי הבריגדה

לאו דווקא

ביום ראשון, עם קצת עזרה מהבוחרים והבוחרות, ייבחר הרב לאו לרב האשכנזי של ת"א. הוא שרמנטי, כבוד הרב. יש לו מעריצים רבים, בקרב חילוניים ודתיים מתונים. אלה, לא אוהבים לשמוע עליו הגדרות כמו "פקיד לא מתקדם בחליפת פייר קארדן", או ציטוטים קיצוניים בנוסח "אני שואף למדינת הלכה", שאמר לעיתון חרדי. הם מעדיפים לראות את הרב מהטלוויזיה, מהחתונות. וכבוד הרב? הוא לא מתערב בפוליטיקה, מצהיר שאינו מקדם המכירות של עצמו, ושמח שבמשרתו החדשה, לא יסנדלו אותו יותר בת"א.

מאת יצחק בן־חורין

אין מי שהגיבו בחיוך מרושע כשנודע להם על האפשרות שדרכו של הרב לאו לבנין המועצה הדתית בשדרות דוד ...לך בתל־אביב, תיכלם בגלל נשים. ...שמועות הרעות התגלגלו בקצב מוגבר. ...עתיים נכנעו הרבנים הראשים ...הסכימו שנשים ישתתפו בגוף הבוחר ...ת הרב של תל־אביב.

...ביום ראשון, אם ירצה השם, יהיה ...ת ישראל מאיר לאו לרבה האשכנזי ...של תל־אביב. מועמד ראשי ומוסכם על ...כל. בעוד כמה שבועות (אחרי החגים, ...לא מה), יארגנו לו טכס הכתרה ...רשים, וכבוד הרב יגיע סוף סוף ...לנחלה, למקום אליו חתר זה ...ות שנים.

...ולחשוב שרק לפני כמה חודשים ...הוא אמר לנו בראיון: "מכל הריכורים ...עמבות, עדיין לא הגשתי מועמדות ...תל־אביב. זה די מעורפל. לעיתים, ...המעיינים יגעים, חולף הרהור 'בשביל ...אני צריך את זה'. יש גבול למה ...לדרוש מבן־אדם. להקדיש שנה ...של תשומת־לב לבעיה שולית שהפכו ...אותה למוקד. חבל על האנרגיה. כאן ...בנתניה לא רע לי. חי ברוך השם עם כל ...הבעיות. העיר מתפתחת ואחוז החינוך ...הדתי גדל ל־41 אחוז".

הרב ישראל לאו, אדם השומר ...בקפדנות על נימוסים טובים ודורש ...מהם ניגודם, התחיל בחודשים האחרונים ...לאבד סבלנות. נועם הליכותיו קיבל ...סדק קל, כשהוא קם מכסאו בלישכת ...הרב הראשי של נתניה, לתקוף, שלא ...כדרכו, את נציגי מפלגת העבודה, שינוי ...ור בתל־אביב. אם נכון הדבר שאדם ...ניכר בכיסו, כוסו וכעסו, הרי שהרב לאו ...ידע גם לכעוס. היום היה בולע את המילים שאמר לנו ...לפני חצי שנה בעידנא דריתחא: "אני יודע כמה חוסר ...יושר יש בעסק הזה. אותה סיעת מערך בעיריית ...תל־אביב, בחרה סגן ראש עיריה בתל־אביב. המועמדים ...היו הגברת חביבה אבי־גיא ופרופסור אפרים טורגובניק. ...נבחר במישרה עם סמכויות וכוח כמו סגן ראש ...עיריית תל־אביב – וזה קרה השנה לא בימי מתושלח – ...אנשים אלה אמרו 'לא' לאשה. היו יכולים למנות אשה ...סגן ראש עיריה. זהו פמיניזם מסוג אחד. כשמגיעים ...לבחירת רב, תפקיד מסורתי, גוף שמתכנס באופן ...חד־פעמי לשלשל פתק והולכים הביתה, אנחנו צריכים ...לשמוע את הטענות הנבובות שלהם.

...ח"כ וידשובסקי נכנס בשם 'שינוי' לכנסת כאחד ...משלושה גברים ולמועצת העיריה עם עוד גבר. הוא ...כאיש שני בכסאות גם יהרוז כאילו אין אף אשה ...ראויה, שהוא תופס שני כסאות? הל"ע מודיעים ...שגברת קלרה מעיין היא נציגתם לגוף הבוחר את ...הרב. אחד יש להם, קוראים לו יצחק ארצי, בעיריה ...שני נציגים גברים, אחד מהם מר ארצי. אבל ...כשמגיעים לרבנות – גברת מעיין"...

ח"כ וידשובסקי הגיב: "בראש תנועת רצ עומדת אשה. ב'שינוי' השתתפו נשים בהצבעה חופשית, מה לעשות שבמקומות הראשונים נבחרו גברים? אנחנו נותנים לנשים הזדמנות מלאה. הם לא נותנים. התירוץ שלו קלוש ועלוב, שהם יתנו שאנס ואחר כך יבחרו רק גברים. הוא לא יכול לומר שלא היו ושאין נשים בעמדות מפתח. בראש ממשלת ישראל עמדה אשה, נציגת המערך, גולדה מאיר, יש שופטות בבית־המשפט העליון. בשבילי הרב לאו לא מקובל יותר מכל מועמד אחר. שלא יתחזה. הוא לא זאב בעור כבש. הוא קלירקל לא מתקדם, בחליפת פייר קארדן".

לרב לאו יש הרבה מעריצים בציבור החילוני ובקרב הדתיים המתונים. הם לא יאהבו לשמוע מילה רעה על מי שרואים בו גשר לקירוב לבבות. הוא אדם מקובל, הזוכה להערכה כרב שקול, ידען גדול ואיש חכם. הופעותיו בטלוויזיה במשך 12 שנה הסכו אותו לחביב הציבור החילוני בארץ. הכתבים פונים אליו כמעט בכל נושא העומד על הפרק: השתלות, שעון־קיץ, הגיגות סילבסטר. מה לא. הרב עומד בראש הוועדה הציבורית למתן אות המתנדב, מופיע בעצרת

הרבנית תיה־איטה, 22 שנים האשה שאיתו. (צילמה דפנה קצור)

הזדהות עם יהדות בריה"מ, בעצרת למען ממשלת האחדות, בוועד הציבורי להבראת המשק. הוא בעד הטוב ונגד הרע. מופיע בכל מקום שבו יש קונסנסוס ציבורי רחב.

הרב לאו מנסח דבריו ברהיטות. עברית מצוחצחת, משפטים בנויים לתלפיות, אינטונציה של שחקן, קול קטיפה של קריין רדיו. ההופעות שלו בחתונות ובניחום אבלים, פוגעות ישר בלב. לפני זמן, בפתח בית־הכנסת הגדול בנתניה ספר הרב ישראל לאו, לצבי אורנשטיין ז"ל ממייסדי העיר. הספד שהיה מלאכת־מחשבת וריגש עד דמעות..הרבה מעריצים יש לו לרב. איש יפה, הופעה מרשימה, סלאנג חברמני, חבר של הסלבריטי. הוא נותן לחילונים תחושה של "אחד משלנו".

את ההיכרות שלו עם העולם החילוני עשה ישראל לאו באמצע שנות הששים, כאשר לימד בבית־הספר הדתי צייטלין בתל־אביב ותלמוד בבתי־הספר החילונים "ברנר" ו"אחד־העם" בפתח־תקוה. תלמיד שלו מאותם ימים בתיכון "ברנר" משחזר: "הרב לאו לימד אותנו בשנים 1964־5. הוא היה מורה נהדר. מסוג המורים שניהלו דיאלוג עם הכתה, לא הכתיב. אצלו התווכחות, התפלפסות, לא למרות כמו תוכי. הוא הלך עם חולצה פתוחה, נהג להתיר את העניבה. היה רזה, חטוב ויפה תואר. הבנות השתגעו אחריו. אני זוכר שלתלמידה מהשמינית נשבר עקב בנעל. מי נחלץ לתקן לה את העקב? הרב לאו כמובן".

הרב ישראל לאו נהפך למיתוס. חבל רק שלעיתים המציאות מקלקלת את השורה. לפני כמה חודשים הוא נפצע קלות בראשו בתאונת דרכים, נחבש בבית־חולים ושולח לביתו. כשבאו הכתבים אחרי כמה שעות, לביתו של הרב לראיין אותו על התאונה, הם מצאו אותו יושב – עדיין בבגדיו המוכתמים בדם ואת ראשו מעטרת תחבושת אלסטית גדולה. במהלך הראיון הבחינו הכתבים בתחבושת הגדולה, הגשמטת מהראש ותחתיה נחשפת איספלנית זעירה. משום כבודו של הרב, נשכו הכתבים את שפתיהם ולא פרצו בצחוק.

איש יחסי ציבור מעולה הוא הרב לאו. זה כנראה במשפחה. אחיו נפתלי לביא, יועץ התקשורת לשעבר של משה דיין ז"ל, הוא מהטובים שביועצי התקשורת בישראל (ראה מסגרת). גם הרב עצמו אינו קוטל קנים. יצר לעצמו שם של ליברל מתקדם. אייבי נתן הולך אחריו בעינים עצומות, וצ'יץ' מחזר אחריו בלהט. הרב לאו עצמו מוכן לספק רשימה ארוכה של אלופים במיל. מרגיז אותו שדווקא עתה על סף הגשמת החלום, יש המתחילים לפקפק בליברליות שלו.

תשע שנים הוא מכהן כרב האשכנזי של נתניה. הכל ארעי שם בנתניה, כאילו מלכתחילה לא היתה

(המשך בעמוד 32)

יהונתן גפן

נר ליאיר

יאיר הורוביץ ז"ל (צילום משנת 1972)

כשהמשורר מת
השירים שלו תם
המחזונים שיודעים.
לא מספרים להם.
שירים אינם קוראים עיתונים.
אתמול, יאיר,
ראיתי שיר
...
לא סיפרתי לו.
כשמשורר מת
השירים שלו ממשיכים בלעדיו.
...לאן

הכרתי את יאיר באמצע שנות השבעים, ב"כסית". נתן אלתרמן הכיר בינינו. היה לו קל להיות שניים שמחפשים אב, ולחבר ביניהם. נתן החכם, שכהה בשולחן שלו וראה את יאיר ואותי יושבים בחוץ, מנסים לשעשע את ...לה. נתן שכתב: "מה קצרים, מה קצרים הם חיינו, מלאים מחשבות על מתים".

יאיר היה משורר מסוג לגמרי אחר. באותה תקופה נדלקתי על שירת אנגלו־סכסית, בעיקר על דילן תומס. ויאיר היה בשבילי, לזמן מה, הדילן־תומס של דיזנגוף. באמצע כל חחום המזרח־תיכוני הדביק הזה, המסובך פה ושם באידישקייט, יאיר היה הוולשי היהודי בעיר, העיר שכתב לה שיר:

"בעיר שרקיעים לה אין ומרגועה מחסה
אשה שמותי והן כלבוש אשר למת".

ואתו לבוש מת היה איתו כל הזמן. אם לא ממש על גופו, כי אז במזוודה שעל הארון. כמשוררים ומספרים רבים התחיל למות ברגע בו הוא נולד, אבל משדי המחלות שלו תמיד נתפסו כגוזמה, אולי בעיקר בגלל שידבר על כאביו בשמחת חיים כזו עד שקשה היה להאמין לו שהוא חולה, שהוא בעצם סופר את שיו, בשירים:

"לבסוף, האדמה תאסוף,
לבסוף, האדמה אגדוף,
לבסוף, החלל משפיע טוב
מכל שמו, מכל חלום
יעוף כעוף,
שרוש כנף חול כשכחה, ואז –"

ואז מה, יאיר? הייתי צעיר מאוד, וכנראה גם טיפש מאוד, לעזאזל. התקנאתי ביאיר על חיוורונו, על הקטעים האנרכיסטיים על המוות, על השירים שלו. אם היה בדעתי להיות כמו דילן תומס הייתי כבר צריך להתחיל להקיא דם ולאבד את ההכרה באיזה באר, לשתות עד הבוקר, ולדבר עם כולם על הכל. ובבוקר לשבת על סלע בחוף הים, לראות ציפור שחורה, ולכתוב לפחות שיר כזה:

"הכוח העובר בציפור הירוק דוחף את הפרח החוצה,
הכוח שדוחף את גילי הירוק, משחית שורשים,
ומשמיד אותי".

זה היה השיר הראשון שתרגמתי, ויאיר עודד אותי להמשיך ולתרגם את דילן תומס, ובזכותו קיימים אצלי כיום כמה תרגומים בכלל לא רעים של השיכור הדגול הזה. על אחד מהם כתוב אפילו "ליאיר", בעט נובע. ושם השיר: "אל הלילה הטוב בשמחה אל תלך". שיר שכתב דילן תומס הצעיר לאביו הגוסס, מעין מכתב לאבא יקיר: "עשה טובה, עוד אל תמות". וזה השיר שבחרתי, לפני עשרים שנה, להקריש ליאיר הצעיר, שהלך בעצב אל הלילה, ואנחנו חשבנו שהוא שמח, שהוא יחיה בלי סוף, שהוא סתם מאיים כדי למשוך תשומת לב. ובינתיים, הלב –

לא אשכח, ולא ניתן לשכוח, את ביקורו הראשון של יאיר בביתנו הדל ברמת־גן. קבענו איתו בערב, אבל הוא התייצב כבר בחמש אחרי הצהריים, בחולצה ירקרקה ומתופתת, ומקטורן, כאילו אוגוסט הלוהט והמרושע הזה הוא סתם שמועה זדונית. משורר סקוטי לעולם לא ילבש טי־שירט וג'ינס.

הוא בא עם בקבוק ויסקי, כל התקליטים שניתן להשיג של להקת ה"דורס" ושני ספריו הראשונים, מוכנים עם הקדשת המחבר באות כחולה ומסולסלת. מסביב צעקו התינוקות החדשים שלנו, המולת ארוחת הערב, כניסות של שכנים. יאיר לא זז, עד למחרת בבוקר. הוא היה אורח ארוך.

דוד ג'ינג'י סקוטי כזה יושב במרפסת, בארץ־ישראל, בחמסין, ומשמיע לנו ללא לאות את כל התקליטים של ג'ים מוריסון, גומר לבד את בקבוק הויסקי שהביא, קורא לנו בקול רם וורוד את שיריו:

"כשמשורר כותב שיר,
הוא נוטל ענף,
וזורק די"

ולפעמים זה היה קשה, לפעמים הייתי מאבד עניין. כי, יאיר, בחייך, כמה אפשר לשמוע על אירלנד? תתאר לך שאני הייתי מספר לך שלוש שעות רק על תורכיה? אבל יאיר לא נכנע, הוא ידע שאין לו זמן, שהוא ממילא צריך ללכת, שכבר נהיה מאוחר.

הוא היה אורח קצר.

יאיר אהב את להקת ה"דלתות". גם יאיר היה דלת. דלת המפרידה, אך גם מקשרת, בין החומר לרוח, בין העולם הזה, האפוף סבל והבל, אל אפשרות אחרת. אפשרות השירים. השיר האהוב ביותר על יאיר מבין כל פזמוני ה"דלתות", נקרא, כמובן, "הסוף".

תם ונשלם "שיר המראוב מילקט המרוים אשר ליאיר". אבל שירים לא יודעים, והם ממשיכים, במחזוריות שלמדו מן הטבע, לטפטף סבל וכאב ולהנביט תקוה והשראה. זה בסדר, יאיר, הגשם יורד.

"הגשם יורד, / שנה שנה הגשם / הוא נביא הפרי".

אל הלילה הטוב בשמחה אל תלך

מאת: דילן תומס / עברית: י. גפן

ליאיר הורביץ, ביום השלושים למותו.

אֶל הַלַּיְלָה הַטּוֹב בְּשִׂמְחָה אַל תֵּלֵךְ,
הַזְּקֵנִים מְיַחֲלִים לְסוֹף הַיּוֹם,
אַךְ אַתָּה הִלָּחֵם בָּאוֹר הַדּוֹעֵךְ.

אֲנָשִׁים חֲכָמִים, הַחֹשֶׁךְ אוֹתָם מוֹשֵׁךְ,
כְּבָר אֵין לָהֶם מִלִּים וְלֹא מָקוֹם,
אֶל הַלַּיְלָה הַטּוֹב בְּשִׂמְחָה אַל תֵּלֵךְ.

אֲנָשִׁים טוֹבִים, זִכְרוֹנָם חוֹתֵךְ
יָמִים יָפִים, הָעֲגוּנִים בַּחֲלוֹם,
אַךְ אַתָּה הִלָּחֵם בָּאוֹר הַדּוֹעֵךְ.

אֲנָשִׁים מִתְאַבְּלִים, רוֹאִים אֵיךְ
הַשֶּׁמֶשׁ עָפָה וְנֶעֱלֶמֶת בַּמָּרוֹם,
אֶל הַלַּיְלָה הַטּוֹב בְּשִׂמְחָה אַל תֵּלֵךְ!

אֲנָשִׁים גּוֹסְסִים, מַבָּט עִוֵּר וּמוֹשֵׁךְ,
עֵינַיִם בּוֹעֲרוֹת כְּמֶטֶאוֹר אָדֹם,
אַךְ אַתָּה הִלָּחֵם בָּאוֹר הַדּוֹעֵךְ.

וְעָלֶיךָ, אָבִי, אֲנִי סוֹמֵךְ
שֶׁלֹּא תָּנוּחַ עַל מִשְׁכָּבְךָ בְּשָׁלוֹם,
אֶל הַלַּיְלָה הַטּוֹב בְּשִׂמְחָה אַל תֵּלֵךְ,
הִלָּחֵם, בָּאוֹר הַדּוֹעֵךְ

חגיגה מזרחית בדרך מהים

הבנאדם הולך לו בקיץ שמח וטוב לב לטבול בימה של תל־אביב, לשחק מטקות, להחרים, לבחון את התתיכות, להוריד שחייה טיאת, לנשום את הקיץ ואת הגלים ואת הנוף, להיות חלק מהגוף הצפוף והומה הרוחש מתחת לטיילת הבטון אותה. הבנאדם הולך לו בחום היום, מחוב טוגרצ'וב, יודע שבהגיעו אל החוף יגל בבת־אחת מועקת עומס החום שנפלת עליו מתוך ג'ונגל הבטון המסלט העירוני.

ואז, כמעט לקראת סיומו של החוב, הוא רואה מסעדה חדשה. מסעדת דגים ובשר. מסעדה מזרחית. ואת מי הוא רואה בפנים, מאחורי הדלפק לא את אלא חוקא את עיסה – טבח ותיק של מסעדות "מזרחיות". מי ששורץ בחומי העיר, מי שהולך בכביש המערבי שלה מכה טבריה, מי שעוצר פה ושם לסעוד סעודה באיזור ההוא, קרוב לוודאי שהוא פגש את עיסה. במשך שנים ניהל עיסה מסעדה את "פונדק־העמק" שבמושבה עוח, ניגובים, רגים, בשרים על האש ויותר כולה.

הבנאדם רואה את עיסה, עיסה רואה את הבנאדם. אהלן, אהלן, מה נשמע, תפדאלו, תכנסו. נראה, אולי אחרי הים.

אחרי הים, אחרי השחייה, אחרי המשקה והחינה מרוקקת של בגדי הים החדשים ומה שבתוכם, הבנאדם מקבל תיאבון. טבעי, לאז הוא נזכר בטעם־עלא־כייפאק של עיסה, נעשה־מחשה, בסלט העגבניות והמלפפונים החתוך גם והשקע בטחינה טובה, ברגי האמנון שזופי־הטיגונת, בכוס הבירה הכבדה, המזיעה כפור. ואז הוא צורר את בגדי־הים הרטוב שלו, נוטל ברכת פרידה מים חקיץ העולץ של עירנו תל־אביב ועולה חזרה לרחוב בוגרצ'וב פינת בן־יהודה, למסעדת סלים, אותה מנהל ובה מבשל עיסה מטורען, שנטש את חוף הכנרת לטובת חוף הים התיכון.

דגים וסלטים אצל "סלים". בלי חוכמות, בלי פישולים (צילום: ראובן קסטרו)

דלת הזכוכית נפתחת והבנאדם, יחד עם חבורת ידידיו קפוחי־החמה, נופלים לתוך הקרירות משיבת־הנפש של המסעדה רחבת־הידיים. ברז הבירה־מוזעבית ממלא את ספלי הזכוכית בנוזל הזהב המוגז והמקציף. הפיתות מוטלות על האסכלה הלוהטת. צלחת ה"חמוצים" וצלוחיות ה"חריפים" מובאות לשולחן יחד עם תפריט רב־היצע.

אז מה מזמינים? חמוס עם בשר וצנובר? פרוסות חציל מטוגן עם לאבנה המצמצת? אולי כליות ברוטב בצל שעליהן זרויים גרגירי צנובר? ואולי סלט יווני? ואולי טאבולה עם פיסות לימון בתוכה? ואיך לוותר על הקובה? ומה עם הממולאים שראינו בכניסתנו על הדלפק? אם אתה בא לבד, אם אתה בא עם בת־זוג – בעייה. אם אתה בא בחבורה גדולה, אתה פשוט אומר: תביא מבחר גדול. ואז מניחים לכם על השולחן את כל מה שהוזכרנו לעיל, ובנוסף גם כמה קציצות פלאפל, פלפלים קלויים־כבושים, קערה מוארכת ועליה הר של סלט ירקות טרי וריחני ועוד ועוד. ומיד מצטרפות הפיתות החמות והפיתות הקלויות.

ועוד אתה טובל, נועץ ומנגב, מגיעות פטריות מבושלות ברסק עגבניות ופטריות מטוגנות עם בצל. אל תתרשם מהעובדה כי בתפריט שלפניך לא מופיעים ה"ממולאים". הם קיימים, והם טובים. תוכל לראות אותם בדלפק הזכוכית – פלפלים, חצילים (ממולאים אורז ובשר כבש וצנובר), קישואים, בצל, עגבניות ועוד. מבחר המתחלף מפעם לפעם בהתאם למצאי של השוק.

התעייפת? תנוח. החיפזון מהשטן. תתחלבט אם אתה הולך על דגים או על בשרים. פארידה, לוקוס, מושט, או מוסה־ברדוויל – ואולי שישליק, סינייה בטחינה (או בעגבניות), לבבות, כליות. ולסיום – אבטיח צונן, בוואריה, ספלון קפה, בקלאווה, בורמה ושאר מגדנות המזרח.

לסיכום – האוכל טוב. הדגים עשויים בלי חכמות, בצורה הקונבנציונאלית והטובה ביותר. כמה מן הממולאים – מעולים. המלצתנו: החציל הממולא שתוכו הוצא והוא מולא באורז, בשר, בצל וצנובר.

המחירים אצל "סלים" (רחוב בוגרצ'וב 8, ת"א) מאופקים מאוד, ככל הנראה כדי לדחוף את המסעדה שזה לא מכבר נפתחה. בעבור מרבית הסלטים גובים 2 שקלים בלבד למנה. מנות הבשר – בין 10 ל־12 שקלים. דגים יקרים יותר – בין 15 ל־22 שקל הדג, תלוי בסוג ובגודל. המסעדה פתוחה צהרים וערב, שבעה ימים בשבוע. מכבדים ויזה וישראכרט.

מאו"ל

לאכול בחו"ל

בסלוניקי, על הפרומנדה

אם אתה מתגלגל הקיץ לצפונה של יוון ונעצר בסלוניקי וכרדת היום והחום יוצא לשאוף רוח ותוך כדי טיול מחפש מקום נחמד ולא יקר בו תוכל לסעוד את ארוחת ערב שלך – קרוב לוודאי שתגיע לטיילת של העיר, המשוכה לאורך חוף המפרץ. חפש שם מסעדה ושמה "סורטוקי".

זוהי מסעדה רחבת־ידיים, משתלבת עם הנוף ואווירת המקום ונראית כאילו נוצקה יחד עם הפרומנדה הזו. הכסאות בה בסגנון פוזילה הומאת, עם מושבים של קש מחורר. בתצוגת התראוות של המאכלים אתה מוצא את הסלטים היווניים האופייניים, פיסות תמנון מבושלה מחולה, נתחי גבינות צאן ...

אחרי שבחנת את התצוגה, תפוס מקום עם הפנים אל הטיילת ואל הים. קח את הזמן שלך. לגום לאיטך מהיין הצונן ותגיד שיביאו לך מבחר של מנות פתיחה – מן הדגיגונים ושרצי הים ועד לסלט ירקות עם גבינת פטה, הלא הוא הסלט היווני. תקבל עם כל אלה רבע כיכר לחם לבן וטרי. בצע אותו וטבול במזלי הצלוחיות לפניהן, פעם בזו ופעם בזו. תמצא בתפריט גם מיני תבשילים של בשר וירקות ודגים ומה לא, אבל אין צורך. תתרכז בצלחות הקטנות, עם הדברים הקטנים שעושים לבנאדם חגיגה בלב ובחוך.

סיום בגלידה מקומית – צמיגה ורווית טעמים, מזכירה קצת את גלידת ה"בוזה" שהיו עושים אצלנו לפני קום המדינה.

כשאנחנו אומרים מתקוון אליך
למה אנחנו מתכוונים?
בנק דיסקונט מתקוון אליך!
בוא נניח לרגע שאתה מרכז העולם. הכל נועד לשרת אותך. הכל מתוכנן במחשבה עליך.
זוהי בדיוק השקפת העולם של בנק דיסקונט. זה הקו שלנו. לכך בדיוק אנו מתכוונים.
בנק דיסקונט היה הראשון בפיתות תוכניות ואמצעים טכנולוגיים לשיפור השירות והקשר איתך.
כל תוכנית וכל יוזמה שלנו, נועדו להעניק לך רווח, לחסוך לך זמן ולהקל עליך.
והכל כדי שתוכל לנהל את עסקיך בדרך הקלה והכדאית ביותר.
אנחנו מתקוונים אליך בקו ישיר ופתוח, בכל זמן ובכל מקום, כדי שתדע ראשון ותהיה תמיד במרכז העניינים.
בוא לדיסקונט. בוא תהיה מקוון.
בנק דיסקונט

טייס לא שב הביתה

[illegible] נרדם בלילות רק עם כנפי הטייס והחולצ[illegible] האחרונה [illegible] לבש אבא שלו. "אני כבר רוצה [illegible] את אבא שלי בג[illegible] עדן אבל אני לא יכול לעזוב את אמא שלי ככה" הוא אומר. "יש לו מחשבות כל הזמן. על [illegible] כשצנח, ועל מי הוא חשב. "לפעמים, בלילה, אני מדבר עם אבא. לפעמים בצהריים. ושנינו בוכים [illegible] ואני חושב עליו ובוכה". "כל הזמן ידעתי שזה יכול לקרות", אומרת מירי קולר. "אבל כמה שאת מוכנה את אף פעם לא מוכנה"

מאת סימה קדמון   צילם: בני [illegible]

שי קולר: "עכשיו אני מתגעגע. אבא שלי כבר מת. אז מה יש לי להשוויץ בזה?"

בלילות הראשונים אחרי מותו של אביו, לא יכול היה להירדם. רק אחרי שלבש את החולצה של אבא שלו, של סא"ל רם קולר, החולצה האחרונה שלבש, והחזיק, חזק חזק בתוך האגרוף את כנפי הטיסה שלו, נרדם. ולילה אחד, כשישן אצל חבר, הוא בכה נורא, ואמא של החבר לקחה אותו הביתה, ורק כשלקח את החולצה של אבא ואת כנפי הטיסה, יכול היה לחזור אל החבר ולהרדם. שי קולר, בן עשר. "אני רוצה כבר לפגוש את אבא שלי בגן־עדן" הוא אומר, "אבל אני לא יכול לעזוב את אמא שלי ככה".

הוא מכניס אותי לחדר שלו, סוגר מאחוריו בשקט את הדלת, מתיישב על המיטה ושואל: "איזה דברים את רוצה לשמוע?"

יש לו מחשבות כל הזמן. כמו, על מה אבא שלו חשב כשהוא צנח. על מי הוא חשב. וכשאני אומרת שאולי עליו, ועל אמא שלו, ועל נעם אחותו וגדעון אחיו הקטן, הוא שותק. רק שותק.

כן, בהתחלה הוא הרגיש גאווה. אבל עכשיו הוא כבר רק מתגעגע. "חוץ מזה", הוא אומר, "הוא כבר מת. אז מה יש לי להשוויץ בזה?" אבל אחר כך הוא אומר, שהחברים שלו חושבים שאבא שלו היה בין הטייסים הכי טובים בארץ. "וגם", הוא חושב רגע, "אה, לא. זה סודי. אני לא חושב שאני צריך לספר את זה".

בחדר שלו, בבית שבבסיס חיל האוויר, מפוזרים צעצועים. רובוט שבנה מ"לגו", מכוניות קטנות, ספרי לימור בעירבוביה על השולחן. על המדף העליון בארון הספרים, מונחת קסדה של טייס. קסדה ישנה של אבא. על הקירות, ליד פוסטרים של ספיידרמן וסופרמן, צילומים של מטוסי קרב. "זה אף־15 בטיסה הפוכה", הוא מראה לי, "המטוס הכי טוב בעולם".

זה לא נכון, הוא אומר, מה שכתבו בעתונים, שהאף־15 מגיע עד שני מאך. הוא מגיע עד שניים וחצי מאך. ובודק אם אני רושמת את התיקון. אבל באף־16 ובכפיר יש כסאות מפלט יותר טובים. "כי האף־15 כל־כך משוכלל, ואין איתו תאונות, אז הכסא מפלט לא צריך להיות כל־כך משוכלל". חושב.

"היה בו איזה צד של אמביציה בלתי רגילה לנצח. הוא היה מכניס את זה לכל דבר שעשינו. בטיסה, בתחרויות בין טייסות, בספורט"

בהתחלה, הוא אומר, הוא נורא רצה להיות טייס. "אבל אחרי שאבא שלי מת, כבר לא כל־כך. אבל אני רוצה להמשיך את הדור. אז החלטתי להיות טייס, אבל לא לחתום קבע כמו שאבא שלי עשה, אלא לגמור את השרות ולהיות ממציא". הוא נורא אוהב המצאות. אוהב לבנות באלקטרוניקה. "רציתי שאבא שלי ילמד אותי. אבא שלו גם היה ממציא. סבא שלי שכבר מת. גם. הוא המציא כזה ג'יפ שיש לו תותח על הגג. ואבא שלי נורא התלהב מזה. גם אותי זה נורא מעניין, אז הוא הביא לי כמה ספרים על טלוויזיה ורדיו. הנה, זה פה. אני קורא את זה עכשיו. ומצאתי איזה עגלה ורציתי להפוך אותה לאוטו. אבל אני לא יודע לבד. זה", הוא מראה לי מתכת מלאה חוטים, "זה רדיו שאני מרכיב". בוחן אותו בקפידה ואחר כך אומר: "יש פה בבסיס כאלה שיודעים אלקטרוניקה. אז אולי הם יעזרו לי".

הלוויה של אבא שלו היתה הלוויה הראשונה שהיה בה בכלל בחיים. "רצו לקרוע לי את החולצה, אבל אמא שלי לא נתנה. היא לא הבינה למה לילד כל־כך צעיר חותכים את החולצה. זאת החולצה שאני הכי אוהב. עם ציור של ממכה ירוק. ממכה זה הנחש הכי ארסי שיש. אבל הקבורה נחשב יותר, כי הוא הכי תוקפני. אח שלי לא היה בלוויה. הוא רק בן שנתיים וחצי, ובכלל לא מבין. הוא חושב שיש פה איזה מסיבה עם כל האנשים שפה, ועושה להם הצגות כל הזמן. רק

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

לפעמים הוא מתגעגע לאבא, ואז הוא בוכה. אחות שלי בת שבע, והיא גם לא כל־כך מבינה. בהתחלה היא חשבה שאבא בבית חולים, ופצוע, ובטח עוד יחזור. ויש לה עיניים עצובות. ויש לי חבר, שמסתובב כל הזמן עם עיניים אדומות. אבא שלו היה הקצין הטכני של הטייסת, ואהב נורא את אבא שלי". והוא? הוא מבין. כן, הוא מבין.

הוא לא רק מבין, הוא אומר, הוא גם קצת מפחד. "שיותר לא אראה אותו. אהבתי אותו הכי במשפחה. ועכשיו מה יקרה לי. אני חושב על זה. אני מפחד איך אחיה ככה, לאיפה אעבור. אמא רצתה לעבור ליהוד, ליד סבתא, אבל החליטה להישאר עוד שנה. לפעמים, בלילה, אני מדבר עם אמא. לפעמים אני מדבר איתה בצהריים, ושנינו בוכים. ולפעמים אני חושב עליה ובוכה".

וחוץ מזה, יש רובה אוויר שאבא שלו הבטיח שיתן לו כשיהיה לו בר־מצווה. "והיתה לי גם כלבה בוקי שמתה, ואבא אמר שיגיד לי איפה קבר אותה רק כשאהיה בן 13. ופעם מצאנו גם תינשמת פצועה קשה, ולקחנו אותה והיא מתה. גם. יש לנו במשפחה דודים שהאבא והבן נהרגו בתאונת דרכים. ויש גם מישהו שחלה בסרטן, ונורא דאגו לו. אבל אבא שלי הקדים אותו".

הוא מביא אלבומים. צילומים משפחתיים. "לא כל־כך נסענו לטיולים. הכי אהבתי ללכת לבית מלון. אבא שלי אהב נורא לישון, עוד מאז שהוא היה צעיר. אני אוהב הרפתקאות, גם אבא שלי אהב. הוא היה ילד שובב, והיה מלך הכתה, כי הוא היה נורא חכם. והוא אהב לשחות. הוא היה פעם אלוף שחיה בגליל, והיה בריון כזה".

רם קולר נולד בכפר גלעדי, לפני 36 שנה. לסבו וסבתו היו 10 ילדים, ארבעה מהם עלו לישראל. אביו, סיימון, עלה מארצות הברית ב־1937. כשהיה רם בן 14 עזבו את כפר גלעדי ועברו ליהוד. רם לא רצה לעזוב. כל השנים אחרי שעזב, אומרת אשתו, מירי, היה מרבה לחזור לשם. בפעם הראשונה שהגיעה איתו לביקור, היתה המומה מהאהבה של כל האנשים אליו. הוא אהב להיות שם, לשמוע את האיוושה של הרוח בעלי העצים. כמו אבא שלו, שהיה מתרגש כל פעם כשהיה מגיע לטבריה, בכיוון הגליל. רם למד באורט סינגלובסקי, במסלול של הנדסאי אלקטרוניקה. בגיל 20 התגייס והלך לקורס טייס. "ושני דברים היו חשובים בחיים שלו", אומרת מירי. "המשפחה והטיסה. חיל האוויר. ואי אפשר להפריד בין הדברים".

המשפחה, היא אומרת, זו המשפחה המורחבת. אמא שלו, רבקה קולר, אחיו, המשפחה מכפר גלעדי, אבא של מירי, והסבתא שלה, אשה זקנה שיושבת בסלון הקטן, שקטה ומסוגרת. רם היה מעלה ומוריד אותה מהבית על זרועותיו. "סבתא", שואלת מירי, "מי יוריד אותך עכשיו מהבית?" "אל תדברי". אומרת הסבתא. "אני מספיק בוכה כל הזמן", ונסגרת בשתיקתה.

משפחה גדולה יש לרם קולר בארצות הברית. בני דודים רחוקים הגיעו לשבעה. "הוא היה, איך אומרים ביידיש? מנטש. בן אדם", אומרת באנגלית הבת־דודה ופורצת בבכי. "איכפת היה לו מכל אחד, רצה לעשות בשביל כל אחד, ושום דבר לא היה קשה מדי עבורו. כשהיה מגיע לארצות הברית ללימודים או אימונים, במקום ללכת לבלות, כמו כל הצעירים, היה נוסע לבקר את כל המשפחה. הייתי שואלת אותו למה הוא לא הולך לבלות. אני יכול לעשות את זה בכל מקום, אמר לי. פה אני רוצה להיות עם המשפחה".

חמש שנים היו מירי ורם חברים, ולאחר מכן נישאו. 13 שנות נישואין, שבמהלכן נולדו שי, נעם וגדעון. והדבר הראשון שמזכירה מירי כשהיא מדברת על רם, זו הצניעות שלו. "הוא היה יותר מדי צנוע, הוא לא סיפר לי הרבה על ההצלחות שלו. טרנר (תת־אלוף יעקב טרנר) קרא לו 'הצנוע הידוע'. זו היתה צניעות שלפעמים עיצבנה. יחסי ציבור זה חלק מהמשחק, אפילו בחייל מצויין כמו חיל האוויר. וצריך להישמע ולהראות. זה היה חלק שהוא לא היה מוכן להשקיע בו. כל שלב. שעבר, קורס טייס, קורס מדריכים, הוא גמר בהצטיינות. כשהוא היה חניך מצטיין בקורס טייס, הוא אפילו לא סיפר לי. רק כשהגעתי למסדר כנפיים גיליתי את זה".

בת הדודה: "גם ההורים שלו לא ידעו. אחרי הטכס שאל אותו סיימון: איך לא הכנת אותי לזה, איך לא אמרת מילה? ורם ענה לו: זה שום דבר. הוא פשוט היה אדם שעושה דברים לא כדי ששאנשים ידעו. לא כדי לספר אותם. להתרברב. זה לא חשוב לו מה אומרים, אלא ההרגשה שלו עם עצמו. כזה בדיוק היה גם אבא שלו. אני חושבת שיש לו את זה בגלל שהוא היה קיבוצניק".

לא, אומרת מירי. "אני חושבת שזה בגלל שהוא קולר. בגלל זה התחתנתי איתו".

לא, אומרת רבקה קולר. "את התחתנת איתו בגלל שאמא שלו אהבה אותך".

אשה מיוחדת רבקה קולר. במשך השעות הארוכות שהייתי שם, היא לא הוילה דמעה. לא בנוכחות אנשים. היא שקועה בקריאת עתוני "ניוזוויק", אבל שומעת כל מילה שנאמרת. מדי פעם אומרת משהו, באנגלית, או בעברית, במבטא אנגלו־סקסי כבד. עם הרבה הומור. לפעמים מסתכלת מהצד, קצת כדאגה, על כלתה. וכשמישהו מפריז בשבחים על רם, ונסחף ברגשותיו, היא אומרת "מספיק", וקמה בהחלטיות ויוצאת. ורק פעם אחת הסתכלה עלי, מעל "הניוזוויק" ואמרה: "הוא היה הילד של אמא שלו. הוא היה בן שכל אמא היתה רוצה. כל אמא היתה מאושרת עם ילד כזה". ועיניה חזרו אל העתון הפתוח.

מירי קולר: "הוא היה מאוד רגיש. מאוד עדין, אף פעם לא שמעתי אותו מתבטא בצורה וולגרית. בשום סיטואציה. לא נרחף, לא מעליב"

בית קטן יש למשפחת קולר. בסלון שירה, ארון וספריה מעץ טבעי, שבנה רם. חברות של מירי, שעושה תואר שני בעבודה סוציאלית ועובדת במרפאה לבריאות הנפש באשדוד, מתקשות להיפרד ממנה. "את צריכה להתארגן מחדש", אומרת לה מישהי. "להתחיל מחדש". "כן. אני יודעת", היא אומרת בשקט.

"אני מודאגת", לוחשת לי בת הדודה מאמריקה. "זו אבידה נוראית למירי. הוא היה הכל בשבילה. אין לה אמא. סבתא שלה גידלה אותה. והוא היה נהדר אליה. התחושות שלו אליה כאל אדם, אל ההתפתחות שלה כאדם, לא רק כאשה וכאמא. היכולת שלו להכיר אותה ואת המסוגלות שלה, ולעודד אותה. איזה בן אדם. כשנולד, זרקו את התבנית. יש רק אחד כמוהו". ובוכה.

מירי: "רם בא מבית שאמא שלו תמיד ראגה לכל. אוכל מוכן, בית נקי. כשהבין שאני לא יכולה להיות כמוה, תמך בי בכיוון האחר. עודד אותי, דחף אותי לעשות תואר שני. וגם אם הבגדים לא היו מתוייקים בארון כמו אצל חמותי, זה לא היה איכפת לו. רצה שאפתח עולם משלי למרות שזה אמר שאהיה פחות פנויה בשבילו". היא שותקת. "מאוד רגיש. מאוד עדין. אף פעם לא שמעתי אותו מתבטא בצורה וולגרית. אף פעם, בשום סיטואציה. אף פעם לא נרחף, לא מעליב. לא תוקע לאנשים. ובאיזה כבוד התייחס לאמא שלו. למשפחה. פועלים שעובדים פה, בבסיס, היו שואלים אותי: את אשתו של קולר? איזה בחור טוב. ותאמיני לי", היא אומרת, "שאני לא אומרת את זה בגלל שהוא איננו".

יותר מדי צנוע, היא אומרת. ורגיש. "במלחמת לבנון, כשהיה יוצא לטיסות הפצצה, היה מביא לי תמונות כדי להראות לי בדיוק את הרבוע השחור שהפציץ. להראות לי שלא פגע בריכוזי האוכלוסיה הסמוכים". ואיזה בטחון הרגישה לידו. "היינו נוסעים לטייל במדבר. כשהג'יפ היה מתקלקל, היה מוצא בורג, מברג, ענף. יודע בדיוק מה לעשות. כשטיילנו במקסיקו, אף־פעם לא היה צריך להיעצר כדי לנחו על כיוונים. אף אחד לא ידע לנווט כמוהו".

הוא יכול היה להצליח בכל דבר שהיה עושה. אבל הוא רצה להיות טייס. להישאר בחיל האוויר. והיא, למרות שמאוד לא רצתה, תמכה בו. "הבעיה היא שבחיל־האוויר עוזבים הרבה חבר'ה טובים. והוא אמר שצריך להילחם בשיניים כדי להחזיר את האנשים הטובים. והוא השקיע בזה המון. בשיחות אישיות, בלקחת את הטייסים הצעירים לטייסת כדי לגרות אותם להישאר". ולא רק את הטייסים. גם את אנשי הגף הטכני. המכונאים. כולם. "לפני שבועיים עבר קשה מאוד. רציתי שישאר איתי בבית איזה ערב. והוא אמר לי: יש מישהו מצבא קבע שמתחתן. ותנחשי איפה, הכי רחוק שאת יכולה. זה היה בנהריה. ואני אמרתי לו: אתה השתגעת? אתה נוסע עכשיו לשם? והוא ענה שזה חייל שלו, ושהוא רוצה להיות איתו". ואחרי שתיקה ארוכה היא אומרת: "הבעיה היא, שאני לא יודעת כמה הם ידעו, החיילים שלו, הטייסים שלו, כמה הוא אהב אותם. הוא לא ידע לבטא את זה. אני לא יודעת בכלל כמה הם הכירו אותו". אחר הצהריים, כשיגיעו לבית אנשים בסרבלי טיסה, סמלי הטייסת דבוקים לחזם, וישבו בחוץ, סביב שולחן העץ הישן, היא תשאל אותם אם ידעו. תשתרר שתיקה. "לא", יענה לבסוף במבוכה סרן א. "לא ידענו. חבל שלא אמרת".

במשך היום ייכנסו לבית אנשי הטייסת. כל פעם מישהו אחר. אחרי טיסה. לפני טיסה. רק לכמה דקות. יציץ, יבדוק שהכל בסדר. יסתכל מהצד, בביישנות, על מירי. ילטף לשי את הראש. "הם פשוט נהדרים", אומרת מירי. "הם כל הזמן איתנו. יודעים מתי לבוא, מתי ללכת, מתי להביא. הכל. פשוט נהדרים".

בחצר הבית זרוקים כמה זוגות אופניים. מכל הגדלים. לגדעון יש מכונית קטנה עם הגה. הוא מתמרן אותה בין עשרות הנעליים הגבוהות המקיפות אותו. בין ענפי העץ משסח של קרשים. ושי וחבר בונים כחצר בונקר קטן. רעש המטוסים הממריאים ונוחתים מחריש אוזניים. מישהו מודיע שתכף תהיה סירנה. נסוי שיגרתי. "שיט", אומר שי, וממשיך לשחק. וסביב שולחן העץ אומרת מירי לחברים מהטייסת: "אני רוצה שהסיפורים עליו יהיו אמיתיים. לא עם צפורים וורודות של וולט דיסני".

סרן א.: "ההיכרות שלי איתו היתה קצרה. היכרות של שנה. הוא היה אדם שקשה לעבור את החומות שלו. מה שכל הזמן נורא מעציב אותי, שרואה כשסוף־סוף הצלחנו להגיע להבנה ולקשר טוב אחד עם השני, או... זהו. הוא היה בן אדם החלטי. כזה ששם לעצמו יעדים ומשתדל בנחישות לעמוד בהם. מטבע העבודה שלנו, יש המון דברים שלא כתובים. שאנחנו מתלבטים בהם. אם היה רוצה להוכיח משהו שטעו, למשש את זה, היה עושה את זה מיידית. לא מורח דברים. למחרת זה היה הולך לבצוע".

סרן ע.: "אפשר, אי־אפשר. עושים את זה".

סרן א.: "עוד משהו. כנות. לא היה מסתיר מאף־אחד שום דבר. אף פעם לא מנסה לעגל. בעניין הזה הוא היה שונה מאנשים אחרים שאני מכיר. והוא גם ציפה שאנשים אחרים יגידו לו הכל".

רס"ן א.: "הוא היה בן אדם מהיותר פרנטים מאלה שמכים עצמם שלא עשו מספיק. מאוד ביקורתי ביחס לעצמו".

ויותר מכל דבר אחר, הם אומרים, אהב לטוס. מכור לטיסה. סרן א.: "בעניין הזה הוא חרג מכל מה שהכרתי. הוא היה מוכן לוותר על כל פעילות, על כל דבר. גם כשהסלסלה שלו היתה מלאה דואר, ושהיו לו המון דברים לטפל, הייתי שואל אותו: רוצה לטוס? תשי. תמיד עשה יותר טיסות מכולם".

מירי: "הוא היה אומר לי בבית – והוא לא דיבר הנה – אני מרגיש שהטייסת בנויה בדיוק כמו שאני חזה. חברה על רמה גבוהה. צנועים. בדיוק מה שהוא אני".

לא, הם לא ידעו את זה. הוא אף־פעם לא אמר להם. הם קשובים מאוד כשמירי מספרת להם. סרן א.: לא, זה לא היה דיסטנס. בכלל לא. "הוא פשוט היה טופס. זהו. זאת המילה". מירי: "למרות שנורא בא לו לתת איזה חיבוק, טפיחה".

סרן א.: "אהב לספר בדיחות. היה מספר בדיחות טעי".

מירי: "אבל לא היה. מצחיקן. לא בדרן כזה. כזה שיש לו בדיחה מתאימה לסיטואציה. תמיד היינו מנסים להזכר בבדיחות כדי שיספר בטייסת. סיפר לכם את הבדיחה הזאת עם השיער"? לא. מירי: "לא הספיק כנראה". ומספרת.

סא"ל ר.: "אני זוכר ש־ב. אמר עליו תמיד שיהיה מפקד חיל האוויר".

מירי: "החבר'ה מהקורס שלו היו בטוחים".

ר.: "הסתכלתי עליו מהצד כל השנים. ככל שהכרתי אותו יותר, הייתי משוכנע שזה הולך להתממש. כשאומרים את זה לסג"מ, זה לא לעניין. אבל עקבתי אחריו 15 שנים וראיתי שהוא הולך על זה".

ב.: "היה בו איזה צד של אמביציה בלתי רגילה לנצח. הוא היה מכניס את זה לכל דבר שעשינו. אם זה טיסה, בתחרות בין טייסות, גביע הבטיחות, ספורט. אפילו הופעה חיצונית בשער. זה הגיע לזה, שכשהיתה הופעה באיזה ארוע, הוא ראה לעצמו חובה לעלות על הבמה ולהגשים את זה שננצח".

רס"ן א.: "הוא לא היה אחד מהחבר'ה. לא מאלה שרוקדים ושופכים על השכם, ומשתכרים. אבל כשצריך היה, הוא ידע לשמוח. עבר ממצב למצב באופן מאוד מקצועי ומחושב. בפעולות הווי לא היתה לו בעיה להשתתף בתור שחקן, בתפקיד הכי רבילי שיש, אם זה מה שעושים. אבל גם לא היתה לו בעיה, לקום חמש דקות אחרי זה, ואם מישהו עשה עבירת בטיחות, לרדת עליו בכל הכוח".

רם קולר היה בקבוצה השניה שעשתה הסבה למטוס האף־15. הצטרף לטייסת, הם אומרים שם, שייצרה את רמת הפיקוד העליון של חיל האוויר. בית תרושת למפקדים. האנשים הטובים ביותר. וקולר היה שייך לדור המייסדים. הכיר את ההיסטוריה. לא סתם, אומרת מירי, קרא לו מפקד הבסיס "מר אף־15". "הוא הכיר מטוסים אחרים, אבל הוא אמר: אין מה לעשות. זה המטוס שלי. טען שזה המטוס הטוב ביותר בעולם".

ב.: "היתה לו גאוות יחידה בלתי רגילה. לא 'אני', אלא הטייסת. הוא האמין שזו הטייסת הכי טובה בעולם".

דור, כתב צבאי, מבקש, בעדינות, להגיד משהו. "הייתי מתקשר אליו, ומבקש לעשות כתבה על הטייסת. הוא היה אומר מיד: על צוותי הקרקע, לא על הטייסים. הוא ידע שהטייסים לא זקוקים להילה הזאת. לתמריצים. הוא תמיד דאג לדברים הקטנים".

ב.: "רכב לגף הטכני בשבתות. הרכב חולק בין צוות האוויר לגף הטכני. הוא קבע ששמונה שבתות בתקופה אנשי הקבע של הגף הטכני יקבלו את הרכב".

מירי: "פעם היינו צריכים לנסוע להרצליה. הוא אמר שאין רכב. הוא נתן למישהו מהגף הטכני".

הם נזכרים איך היה מגיע עם בנו, גדעון, כשעוד היה תינוק, לקבוצת פקודות. מתפוצצים מצחוק. איך גדעון היה מפריע כל הזמן, מבקש דברים, והוא היה מסביר בסבלנות שהוא עסוק. מירי: "אחרי שהייתי ממצה את כל האפשרויות, ולא היתה לי ברירה, הייתי משאירה אותו אצל רם. הוא תמיד היה מוכן. תשאירי, אמר. אני אסתדר".

ב.: "היה מפרגן. אני זוכר שהעלתי פעם איזה רעיון. בפורום רחב הוא אמר: ב. הציע הצעה טובה. תמיד היה מציין מי עומד מאחורי ההצעה. תמיד נותן הרגשה טובה".

רס"ן (מיל.) ה. הכיר את קולר הרבה שנים. עוד מהתקופה שהיה בעציון, כשהבסיס רק הוקם. לכל מקום שקולר הלך, הגיע ה. אחריו. "כמו אח גדול שחיכה לי בכל מקום. בעציון, ואחר־כך בטייסת יירוט, ובסוף אף־15. בכל דבר, גם בטיסה, גם כשכן, גם כחבר, הוא היה בשבילי אח גדול. הוא ידע המון. בכל שטח. בכל תחום שהיתה בעיה, לקולר היה פתרון. אפילו מכונת כביסה ידע לתקן. ותמיד רצה לעזור. כשהגענו לעציון, והיתה לנו בעיה עם הדירה, היה ברור שנישן אצלו בבית. ישנו שם שלושה שבועות. כשהגעתי לאף־15, הוא כבר היה ותיק. ובתור האח הגדול, הוא לקח אותי לטיסה. זה היה קרב־אוויר אימונים עם פאנטום. הם היו רבים מאיתנו, ואני לא הבנתי מה קורה. הוא סידר הכל. 'אני לוקח את זה, אתה לוקח את ההוא', ולא היה להם שום סיכוי. והכל בבטחון ובקור רוח. אנחנו, הצעירים, תמיד אמרנו: קולר ישאר בחיל האוויר עד שיהיה מפקד החיל. זה היה ברור".

והמחשבה הזאת התחילה כשהיה רק שנה בצבא. והמשיכה כאשר הפסיק את לימודיו באוניברסיטה, כדי לא לעצור את הקידום שלו בחיל האוויר. הוא למד כלכלה ומינהל עסקים, והמשיך במרעי המדינה.

"כשהחליט שהוא עושה משהו, הוא עשה אותו עד הסוף. ולכן גם חזר לצבא, וגם המשיך ללמוד בערב, עד שגמר את הלימודים". הוא חושב, ד., שכל הדברים אלה התקשרו אצל קולר עם ציונות. האהבה לצבא, לטיולים, לארץ ישראל. "הרגשתי מקורב אליו. הוא היה זה שפתר תמיד את כל הבעיות, אבל תמיד ידע להציג את זה כאילו זה לא הוא. שהוא היה בצד. שרק נתן את הכיוון. הרגשתי אליו הערצה. הכל אצלו היה כל כך מאורגן ומסודר. לא 'יורם' כזה. הכל – אבל בלי הסיכונים". לכן, אומר ר., היה כל־כך קשה לו, לכולם, להאמין שבן־אדם כזה נהרג. "זה פשוט לא יכול להיות. זה לא מסתדר עם התמונה. אמנות הטיסה היתה אצלו בכיס. הוא היה מאלה שאתה מסתכל עליהם ואומר – להם זה לא יכול לקרות".

אני שואלת אם הם אהבו אותו. אחרי דקות של מחשבה אומר ב.: "זה לא יהיה מדויק". חושב. "מאוד הערכתי אותו. הוא עשה מהפכה בטייסת. הוא הצליח בהרבה עבודה אישית, בתיקשורת אישית, אם כי התיקשורת שלו בצבור רחב לא היתה מוצלחת כל־כך. הוא לא היה סחבק. כל העניין של פוייליטשטיקים ויחסי ציבור היו רחוקים ממנו. הסתבקיות הפריעה לו. כשזה היה עובר את הגבול, היה אומר: חבר'ה, אני מתרגז. ואתם יודעים שאני אוהב להתרגז. אז תיזהרו. והוא היה נדלק בשניות. היית מדליק אותו והוא היה מתפוצץ. מן פתיל כזה קצר".

כשקברו את רם קולר, עמד בחור עם מכנסיים קצרים וסנדלים ביציאה מבית הקברות. רס"ן במילואים ב., חברו הטוב ביותר של רם, שמתגורר במעלה גמלא. "אהבתי אותו. הערצתי אותו. כל החיים הוא היה, איך אומרים? נר לרגלי", אמר בקול שבור. בעיניים אדומות. "עוד התוף שלי עוד רועד בתדירות הקול שלו. הבטחון. הרוגע. הוא היה איתי בעצם כל החיים. באורט סינגלובסקי, בקורס טייס. כל הדרך. כשהוביל את הרביעיה במסדר הכנפיים האחרון, עבר מעל הבית שלי. ירדו לנו דמעות מרוב התרגשות. אני חקלאי. תמיד שאל אם אני צריך עזרה. רצה לארגן את הטייסת לבוא לעזור לי. תמיד התעניין איך הולך. עם כולם היה ככה. זכר את שמות הילדים של כולם. מה הנשים שלהן עושות. מבחינתי, הוא היה השפיץ של מדינת ישראל. מבחינה אישית ומבחינה מקצועית. אבל הרגשות הן בבטן. אין לזה מלים ואין לזה סמלים". ואחרי דקות ארוכות שהוא מנסה לבלוע משהו שלא נבלע, הוא אומר: "איבדתי את החבר הכי טוב שלי".

בחצר הבית בבסיס חיל האוויר, אומרת לי מירי, שכמה שאת מוכנה לזה, כמה שאת יודעת שזה יכול לקרות, זה לא משנה. "כל הזמן ידעתי שזה יכול לקרות לי. לרם היה בן־דוד שנהרג. גם הוא היה טייס. קופי שלו. כשראיתי פעם את התמונה שלו, היו לי פרפור נוראי בבטן. לא", היא אומרת. "כמה שאת מוכנה, את אף פעם לא מוכנה".

מישהו אומר, שצריך לחשוב לעשות ערב לקולר. לספר הכל. לדבר על הכל. ומירי אומרת שזה חשוב. שהיא רוצה לשמוע דברים שלא ידעה בכלל. צרדים שלא הכירה בו. ומתחת לבונקר הקטן, ההולך ונבנה בחצר, אומר שי לחברו, בקול של מפקד: "אני צריך להכנס למצב של כוננות". ■

"בכל דבר, גם בטיסה, גם כשכן, גם כחבר, הוא היה בשבילי אח גדול. הוא ידע המון. בכל שטח. בכל תחום שהיתה בעיה, לקולר היה פתרון, אפילו מכונת כביסה ידע לתקן"

גדעון, הבן הצעיר, על כתפיו של אבא רם קולר.

"הוא היה, איך אומרים ביידיש? מנטש. איכפת היה לו מכל אחד, הוא רצה לעשות בשביל כל אחד ושום דבר לא היה קשה מדי עבורו"

פולנסקי. אוהב אותן קטינות

הבמאי רומן פולנסקי בן 55, גר בפאריס, אוכל מזון בריאות, מצהיר שהוא מגלומאן וחי עם צעירונת חורנית. קשה להחליט מה חריג ואלים יותר – סרטיו, או חייו הפרטיים. בביוגרפיה האישית שלו מחוייקת אשה אחת שאהב ונרצחה, קטינה אחת שאנס ובגללה נמלט מארה"ב, אמא שנספתה בשואה ונסטסיה קינסקי. בביוגרפיה האמנותית שלו רשומים "תינוקה של רוזמרי", "טס", "הפיראטים" ועכשיו גם "פראנטיק".

מאת מיכל קפרא

...ף (מימין) וסמנתה גיילי, היום: ...חזור לאמריקה רק על גופתי ...ז העיר שלי, לא שלו"

רומן פולנסקי, בן 55, אוכל אוכל בריא. יוגורט, חיטה, אורז מלא. עושה התעמלות, ולא שותה ביום יותר מכוס יין אחת או בירה. מקפיד. ומי שמכיר את המקפידנים הללו לא יכול שלא ...התרשם מהעובדה שפולנסקי לעולם לא יגיד ...לאישה לידו: אוף, תכבה כבר את הסיגריה, זה לא ...יא. והדיאלוג השקט הזה שפולנסקי יוצר עם ...הטקסט שמסביב – שתועד באופן שולי בראיון ענק ...שנתן "פלייבוי" – מעיד על אישיותו לא פחות ...מאמירות רוויות משמעות כמו: "אני מגלומאן. אתה ...חייב להיות כזה, אם אתה עושה סרטים. אתה חייב ...להאמין שכל החלטה שאתה מקבל היא החלטה נכונה. אפילו אם אני טועה אני צודק. כי זה הסרט שלי. ההחלטה חייבת להיות שלי".

מגלומאן בריאטה – "אני בשקט יכול לומר שאני אחד מחמשת־ששת הבמאים הטובים ביותר בעולם" – איש אנרגטי. הדוניסט מדופלם. גם פולני. גם יהודי. גם נולד בפאריס. גם היה באמריקה. גם הואשם באונס קטינה בת 14. גם ברח מאמריקה. "אני", הוא אומר למראיין שלו, "כמו הסרטים שלי. צריך לראות אותי, צריך להתרשם. מילים לא מספיקות". פולנסקי לא מחזיק מי־יודע־מה מהמילים. את הכתבה הזו, סביר להניח, לא היה סובל.

תראה, הייתי שואלת אותו בחוסר טקט לו רק הייתי פוגשת אותו, זה נכון שהציעו לך את תפקיד הגמד בתוף הפח? זו לא בדיחה. היה כתוב.

ביוגרפיה אלימה ומרממת יש לפולנסקי. אמו נרצחה במחנה ריכוז. כילד כמעט ונרצח בפולין בידי סוטה. אשתו שרון טייט נטבחה בהיותה בחודש השמיני להריונה. והוא עצמו ברח מאמריקה בעקבות אונס של קטינה. הסרטים שכתב וביים רוויי סצינות אלימות, ראליסטיות להדהים. השילוב הזה בין היצירה הקולנועית שלו לביוגרפיה יצר מיתוס. כולם נהנו להשוות, לחטט, לבחוש. פולנסקי, מצידו, הרגיש כמו שה תמים.

ביקורת על האלימות בסרטיו זוכה מפיו לכינוי הפופולארי והתר משמעי – בולשיט. "אם אתה עושה סרט על רצח אתה חייב להראות את הרצח או שתעשה סרט על משהו אחר. המסך הוא מדיום המתאר את הסיפור באמצעים ויזואלים. אפשר גם להושיב מישהו מול המצלמה שיספר את הסיפור. אבל לי אין שום עניין להתחמק ממה שאחרים חוששים להראות.

"לעולם לא אשכח את אחת הסצינות מהסרט 'זורבה היווני'. הסצינה עסקה בחיתוך גרונו של אדם. ברגע החיתוך, ברחה המצלמה למקום אחר. אותו רגע היה עבורי סוף הסרט, כיוון שחכמאי התקפל והפגין פחדנות. אם אתה מספר בדיחה גסה, אתה חייב לומר את המילים הגסות ולא בלה־בלה־בלה. כך גם בהצגת אלימות".

גם ההשקפה שהצגת האלימות על כיעורה מעוררת אנשים לנהוג כך, מעוררת בפולנסקי זעם. "כשאני צופה בסצינות אלימות מאוד, זה מרתיע אותי. ואני מאמין שרוב האנשים נרתעים מכך. מה שהשפיע על אנשים לנהוג באלימות בעקבות סרטים נעוץ דווקא בסטיריליזציה של האלימות בהוליווד. במערבונים, למשל, היו אנשים רעים ואנשים טובים ובסוף האנשים הטובים הרגו את הרעים, והצופה מרגיש חופשי ומאושר. רצח נקי. ולדעתי זה הדבר הבלתי מוסרי. ולא כשאתה מראה אדם מת באופן ראליסטי, עם העוויתות, הדם, הגסיסה והזוועה שבכך, זו המציאות, מציאות מרתיעה. המציאות לא מחקה את הקולנוע. הקולנוע מחקה את המציאות.

מוטו שהוא השקפה, שהיא פילוסופיה, שהיא מהות היצירה. איש נמוך, עיניים קטנות, מבט חזק, ומוח שחושב ש"מה שרופק את העולם זה אידאליזם". כל־כך פשוט. איפה המיתוס ואיפה פולנסקי. "הכל מקרי", הוא טוען, "אני לא נעול על אלימות ומקאבריות, יש לי עניין רב יותר בהתנהגות בני אדם תחת לחץ. ברגע שאתה מפקיע אותם מהסביבה הנוחה שלהם, רק אז אתה יכול ללמוד משהו על טעמם וטיבם. ובמידה מסוימת כל סרטי עסקו בכך. מצב זה של בני אדם מרתק אותי, אולי בגלל שכילד היו לי הזדמנויות רבות לראות אנשים מתנהגים תחת לחץ. לפעמים אני חושב איך היה מגיב, למשל, חבר טוב שאני מבלה איתו בשתיית וודקה, כאשר יום אחד אגיע אליו ואומר לו: החבא אותי, אני בורח מהנאצים. באותו רגע ממש, עליו להחליט אם לסכן את חייו עבורי או לא".

עכשיו סרט חדש – "פראנטיק". כמעט שעתיים אתה יושב בחושך וצופה בהוויה הקולנועית של פולנסקי. לכאורה, עוד מותחן על רופא אמריקני (הריסון פורד) שמגיע עם אשתו (כטי באקלי) לוועידה בפאריס, מאבד אותה ויוצא למסע חיפושים אחריה בעזרת צעירה פריטאית (עמנואל סנייר). אמרנו לכאורה. כי רק בבית, לאחר תקופת הבליעה והעיכול, אתה מתחיל להבין לאט לאט מה פולנסקי הכניס לך לבטן, ואיך.

"הסרט מבוסס על אובססיה המוכרת לכולם", אומר פולנסקי בראיון עיתונאי. "כאשר אדם קרוב לנו יוצא לאן שהוא, נגיד לקנות סיגריות, ומשתהה לחזור, אנחנו כדרך כלל מתחילים לשאול את עצמנו שאלות. מה קרה לו, למה הוא לא חוזר, האם נעלם לתמיד? אבל מתי נכון להתחיל לדאוג, מתי אנחנו צריכים להתחיל לפעול, אחרי חצי שעה, אחרי שעה, אחרי שעתיים"?

את הסיטואציה הקשה והמוכרת כל־כך מעצים פולנסקי בשתילתה בארץ זרה. עיר זרה, שפה זרה. אפילו פאריס, שכל תייר ממוצע מתרברב בהיכרותו עימה, הופכת לעיר מאיימת. פולנסקי בוחר לצלם את פאריס שהוא מכיר. של הלילה. של המציאות. זו שלדבריו "רחוקה מפאריס המוכרת מאירמה לה דוס". שום דבר מתקתק. שום לובר. שום שאנז אליזה.

והכל מתחיל כפנצ'ר בגלגל המונית שלוקחת את הזוג האמריקני המותש מג'ט־לג של טיסה טראנסאטלנטית אל המלון, שם בילה את ירח הדבש שלו לפני 15 שנה. סתם פאנצ'ר ובכל־זאת, המועקה מתחילה להיבנות. במלון מתברר שהאשה החליפה את מזוודתה עם מזוודה זרה. נו, לא נורא. מזמינים ארוחת בוקר למיטה. הבעל נכנס להתקלח, וכשהוא יוצא מהמיקלחת אשתו איננה. הוא שותה קפה, קורא עיתון, מחכה, נירדם, מתעורר ועדיין אין זכר לאשתו. אחר־כך מתעצמת הדאגה, האטימות של הסובבים, החשש לאשה, ובעיקר החוסר אונים. פולנסקי, כך נדמה, מעביר אותנו שיעור מבריק בבימוי המושג המופשט – חרדה.

פולנסקי, שהחל את לימודי הקולנוע בבית הספר לקולנוע בלודג' בפולין, היה מושפע בסרטיו הראשונים מתיאטרון האבסורד. תיאטרון שעסק בהעדר הפשר שבמצב האנושי, וחרלונה של הגישה הראציונלית בכללותה, על־ידי נטישה גלויה של החשיבה ההגיונית ושל האמצעים הראציונליים. את המחזה "מחכים לגודו" של בקט חלם להעביר למסך הקולנוע. הוא פנה לבקט, אך זה מתוך סקפטיות גמורה במדיום הקולנועי, סרב להעניק לפולנסקי את זכויות המחזה.

שנים אחר־כך, נטש לדבריו, את פילוסופיית האבסורד, וחזר לחומרים פשוטים יותר. במילא, העולם נעשה אבסורדי כל־כך, אמר. "בסרטים שלי", הוא אומר כיום, "אני עוסק בבלתי צפוי, והופך את הבלתי יאמן ליאמן. כך אני רואה את החיים, לעולם אינכו

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

יכולים לשלוט על מה שקורה".

בסרט "פראנטיק" מופיעים שני אלמנטים ביוגרפיים שקשה להתעלם מהם. הראשון הוא פסל החירות והשני, ויסולח לי על השימוש במושג אלמנט, היא חברתו לחיים של פולנסקי – עמנואל סנייר – המשחקת בתפקיד ראשי לצידו של הריסון פורד. כן, היא רק בת 22.

לפולנסקי יש חשבון ארוך עם פסל החירות המקורי. בסרט, אגב, כל הצרות מתחילות עם פסל חירות קטן למזכרת, הנמצא במזוודה הזרה, וסצינת הסיום הטראגית מצולמת ליד העתק הפסל הממוקם בפריז. במציאות, הוא לא זכה לראות את הגברת עם המנורה כבר עשר שנים, וסביר להניח שלא יראה אותה עוד שנים רבות. האלטרנטיבה היתה להישאר באמריקה, אבל בכלא. פולנסקי העדיף להיעלם.

באביב 1978 הגיעה נערה בת 14, סמנטה גיילי, לתחנת המשטרה בהוליווד ומסרה תלונה על פולנסקי, שסימם אותה ואנסה. לפי פולנסקי, הוא היה עסוק באותה תקופה בצילום נערות צרפתיות, גרמניות, שוודיות ואמריקניות למגזין היוקרתי "ווג", בעקבות סידרת הצילומים שעשה לנסטסיה קינסקי, שעמדה לככב בסרטו "טס". בחיפושיו אחרי נערות רעננות וחינניות, שעל־פי החוק מוגדרות גם בקטינות, הגיע אל היפהפיה האמריקנית הצעירה, שאמה, לטענתו, המליצה עליה בפניו.

פולנסקי הזמין את הצעירה־מאוד לדירת חברו השחקן ג'ק ניקולסון והחל לצלם. לא רק לצלם. "התחלתי איתה והיא הגיבה, וברור היה שבשום שלב לא היתה מסוממת. היא היתה כמעט בת 14, אבל גם בגיל כזה אתה יכול להיות מבוגר. והיא היתה. אני לא יכול לומר שום דבר רע עליה, פשוט ילדה נחמדה. כששאלתי אותה בסוף איך היה, אמרה לי 'זה היה או.קיי'".

המשטרה לא התרשמה מנסיונה המיני של הכמעט בת ארבע־עשרה ושלחה את פולנסקי למעצר. המשפט נערך בדלתיים סגורות. יום לפני מתן פסק הדין עזב פולנסקי את ארצות הברית לפאריס. "עזבתי כיוון שהשופט היה מושפע יותר מהעיתונות מאשר מעשיית הצדק".

בפאריס התנחם גם בין זרועותיה של נסטסיה קינסקי היפהפיה וצילם את "טס". המוסר האמריקני, בכל אופן, רק שומע את השם פולנסקי ומיד חוטף ויבראציות עצבניות. בראיון ללוס אנג'לס טיימס, עשר שנים אחרי, אמר: "לארצות הברית יש חוקה נהדרת, אבל יש בעיות רבות שמתעוררות בעקבות דברים שלחוקה אין עליהם שליטה כמו – הפוריטניות". לא בוער לו לחזור לשם, הוא אומר. "היום אני מוכן יותר מבעבר אבל עדיין אינני מוכן".

סמנטה גיילי, הנאנסת המפורסמת, נוגעת כמעט בעשרים וחמש, היא עם אמא, עובדת בחברה למחשבים ומכריזה בעיתונות: "הוא יחזור לאמריקה רק על גופתי המתה. זו העיר שלי, לא שלו. ואין שום דרך שיוכל לחזור לכאן". גם לחברה, העו"ד לארי סילוור, יש מה לבשר לפולנסקי: "אנחנו נתנגד לחזרתו כל עוד אני אחיה". פולנסקי טועה בהערכת דעת הקהל כאן. הוא נוטה לחשוב שהקהל באמריקה חושב היום שאין שום רע בתקיפה מינית של ילדה צעירה. אך למעשה, דעת הקהל נגדו גדולה היום יותר מתמיד".

ידידו של פולנסקי, טום מאונט, מי שהפיק את שני סרטיו האחרונים, "הפירטים" ו"פראנטיק", מקפיד לציין שהקריירה של פולנסקי לא נהרסה בעקבות בריחתו מאמריקה. "זה לא ממש פגע בו", אמר בידידות אין קץ, "זה פשוט מצב לא נעים שאינך יכול לעבוד בחלק גדול מהעולם". גם חברים טובים אחרים כמו ג'ק ניקולסון, מיה פארו, וורן ביטי ודסטין הופמן, מאוד מאוד השתדלו בתלונות הגבוהים, אבל עד היום עושה רושם הצ'אנס שלו אפסי.

פולנסקי עצמו לא עושה סאלטות בשביל ויזה. "הייתי רוצה לעשות משהו בעניין", הוא אומר בראיון, "אבל רק עבור השקט הנפשי שלי. למעשה אני רואה את עצמי שייך לכאן, לפאריס. אני חש עצמי אירופי, אם בכלל קיימת חיה כזו".

בשנת 1961 צילם פולנסקי בפולין את סרטו הארוך הראשון "סכין במים", שזכה להצלחה עצומה באירופה ובאמריקה. פולנסקי שב לפאריס, שם כתב עם ידידו ג'ראר ברק את התסריטים ל"רתיעה" ול"מבוי סתום". למרות ההצלחה של סרטו הראשון, נותרו תנאי חייהם די צנועים. מלונות זולים, למשל. "הדבר הראשון שעשינו היה לרוץ לבית קולנוע לראות סרט. דבר שני היה ארוחה באחת המסעדות הקטנות ברחוב סאן־ז'רמן־דה־פרה, והדבר השלישי היה – לנסות להשיג בחורות. ואז, מתבור, הוא היה מוכן להתפשר קצת.

בסוף 1963 הוזמן לפסטיבאל הסרטים בניו־יורק. "זה היה החלום שלי להגיע לשם", הוא מודה. מילה אחת אנגלית, אגב, לא ידע. ואז הגיעה ההצעה לממן את ההפקה של הסרט "רתיעה", שצולם בלונדון. ההצלחה המסחרית של הסרט הביאה את פולנסקי לסרטו הבא, "מבוי סתום". הוליווד מחאה לו כפיים. וכשהוליווד מוחאת כפיים למישהו – הוא עשיר, ומצליח. ככה זה.

אחר־כך יצר את "סליחה אתה נושך את צווארי" (1967), "תינוקה של רוזמרי" (1968) ואת "מקבת" ב־1971. ואז הקטינה, כאמור, קטעה את הקריירה ביבשת האמריקנית. שנות השמונים לא היו בדיוק תקופת השיא שלו. סרטו "הפיראטים", שבישר על קאם־בק של הבמאי, ירד מהמסכים די מהר, וגרר הפסדים של הרבה־הרבה כסף. הסרט אגב, אמור היה להיות מופק ומצולם בישראל, אך המפיק ארנון מילצ'ן שהריח, שעבור רומן פולנסקי גבול תקציב המיליונים מצוי רחוק בשמיים, ברח מההפקה. עניין של מזל.

"אני לא נעול על אלימות ומקאבריות, יש לי עניין רב יותר בהתנהגות בני אדם תחת לחץ. רק מחוץ לסביבה הטבעית אפשר ללמוד על טבעם"

פולנסקי, איש מוכשר, חזר בשנות השמונים לתחום אמנות אחר – משחק התיאטרון. בפאריס שיחק כמוצארט במחזה "אמדאוס", ומאוחר יותר עלה על הבמה בגרגור סמסה, גיבורו של פרנץ קפקא במחזה "מטמורפוזה". כשנשאל אם הוא שחקן טוב, ענה בפשטות – כן.

והיו עוד חלטורות פה ושם. סרטי פירסומת למשל. בעבור מיז גם בשביל חברת "שאנל". בשביל פרופורציות: תקציב סרט פירסומת כזה מממן ברווחה סרט ישראלי ארוך.

אבל הוליווד לא שכחה אותו בפאריס והאחים וורנר הציעו לו לביים סרט. פולנסקי הציע את פראנטיק. עמנואל סנייר, דוגמנית מפורסמת, נכדתו של לואיס סנייר, אחד מכוכבי הקומדי פרנסז, חברתו לחיים במשך השנתיים האחרונות – זכתה בפיס. מה ש"טס" עשה לנסטסיה קינסקי, סביר להניח ש"פראנטיק" יעשה לה. והיא יפה. והיא מזכירה את נסטסיה קינסקי כשהיתה בת 18. והיא חברה של רומן. כל הקופה, בקיצור.

פולנסקי אוהב אותן צעירות. הנורמות, כידוע, לא אוהבות את השידוך הגילי הזה. לא מוסרי. אבל הבמאי בעל הסקס־אפיל המודחק, עצבני קצת ובעל טאץ' הסלבי, לא מתרשם מנורמות. בגיל 53 הוא מתאהב בילדה בת 20 פלוס, ומזכה את עולם הקולנוע בעוד הפתעה אסתטית מרשימה.

פולנסקי היה נשוי בעבר לשחקנית פולניה צעירה שפגש בפאריס מיד לאחר שהגיע אליה. הנישואין ארכו תקופה קצרה מאוד. מעולם לא הרחיב עליה את הדיבור. שרון טייט היתה אשתו השניה. כוכבת הוליוודית בלונדינית. יפה. גם החיים היו יפים. היו מסיבות, היו ארוחות, היו חברים, היו סרטים, היתה הצלחה, היה כיף.

"כשצילמנו את 'סליחה, אתה נושך את צווארי' לשרון היה תפקיד בסרט. הייתי אז כ'פלייבוי' והנישואים היו רחוקים ממני. כל חיי הייתי כנווד. גדלתי כשאני יושב על מזוודות באמצע מלחמת העולם. אמי נלקחה למחנה ריכוז כשהייתי בן שמונה ואבי נלקח כמה חודשים לאחר מכן. מעולם לא חשתי את מהות הקשר המשפחתי. אבל ככל שנפגשתי עם שרון, הבנתי שמתפתחים בינינו קשרים רגשיים. תחילה חששתי מזה, אבל היא גילתה הבנה אדירה. גם כשהיתה לידי, נתנה לי תחושת חופש מוחלטת. אני זוכר שפעם אמרה לי שהיא אינה מאותן נשים שבולעות את הגבר שלהן, וזה היה נכון. לאחר שנתיים שחיינו יחדיו, הרגשתי שהיא רוצה להתחתן למרות שמעולם לא הזכירה זאת. באתי, שאלתי, אמרה כן, והתחתנו.

"שרון היתה האשה הראשונה בחיי שבאמת גרמה לי לחוש מאושר, מצב שהיה נדיר לגבי. שבוע או שבועיים לפני מותה, אני זוכר שחשבתי לעצמי, אני אדם מאושר. ולפתע חשתי מפוחד. פחדתי שהמצב הזה, האושר הזה ייפסק. לא חשבתי על שום דבר טראגי אבל פחדתי".

באוגוסט 1969, בהיותה בחודש השמיני להריונה חזרה מלונדון לארצות הברית כדי ללדת. רומן נותר בלונדון כדי לסיים תסריט שעבר עליו. הוא לא הספיק לראותה. משפחת מנסון, היפים אקצנטרים, בלשון המעטה, ערכו על גופתה וגופת שלושת הידידים ששהו בביתה, טכס מוות מחריד. אמריקה השתוללה. סוף־סוף יכלה הבורגנות להגיר גרו־גרנו להיפים העשירים האלה, שנטבחו. "הקורבנות נרצחו פעמיים", אומר פולנסקי, "פעם בידי הרוצחים ופעם בידי העיתונות". העיתונות מצידה, מיד גילתה אירוניה בהקבלה שבין סרטיו של פולנסקי העקובים מדם, ובין המציאות המחרידה. מילא הקבלה, היו שהרחיקו לכת וראו בסרטים את המניע לטבח ה"אידאולוגי".

לפולנסקי יש דעה נחרצת בעניין הטכסים המיסטיים המחרידים של ארון מנסון. "אני בטוח שהם רצו כסף ומנסון היה חכם דיו כדי לדעת שרדיפה אחר כסף כמניע לא תיראה מיסטית מספיק, ותובן בקלות יחסית למניע אידאולוגי. מנסון ידע שאם יתייחסו אליו כסוג של אלוהים, לא רק שיקבל תשומת לב גדולה יותר, אלא יזעזע בכך את הבורגנות האמריקנית אותה שנא כל־כך. אבל משמעות הטכסיות שייחסו לרצח היתה מוגזמת בצורה אדירה".

סיפור: "כשהייתי בן 16 בפולין התעניינתי באופני מרוץ. באותה תקופה פגשתי בחור חביב בן 20, והתחלתי להסתובב איתו. יום אחד הציע למכור לי אופני מרוץ במחיר זול מאוד. קבענו להיפגש ליד הפארק. כשהגעתי לשם הוא תפס אותי והכה אותי באבן על ראשי במשך חמש דקות. איבדתי את ההכרה. כשהתעוררתי, ראיתי אותו עומד מעלי, דורש את הכסף שהבאתי. הוא לקח את הכסף והשעון וברח. לא הבנתי למה הוא עשה זאת. כשהייתי בבית החולים נודע לי שהוא רצח כבר שלושה אנשים לפני התקרית הזו.

זו היתה הפעם הראשונה שנפגשתי עם אדם כזה. האיש הזה שהיכה אותי עם האבן היה מסוגו של מנסון. אלא בעוד מנסון גידל שערות וזקן, ראה עצמו כישו והטיף לפילוסופיה שבבסיסה היתה קרימינלית, הבחור שניסה לרצוח אותי היה סתם רוצח. אף אחד לא יכול היה לטעות בו בכישור".

תקופת ההתאוששות של פולנסקי לא היתה קלה. סטנלי קובריק, ידידו, אמר לו, "אני בטוח שכולם אומרים לך לחזור לעבודה. אתה לא יכול לעבוד במצב כזה, אבל יגיע הרגע שתרגיש פתאום, אני חייב לצאת ולעבור". וזה על־פי פולנסקי מה שקרה. התוצאה: הסרט "מקבת". השנה – 1971.

מאז עברו 17 שנה, וחמישה סרטים, יכול צנוע. "התחלתי מפונק", הוא אומר, "היום אני פחות. ככל שאתה עולה למעלה הנפילה קשה יותר". משפט בנאלי קצת אבל מה יש להתווכח.

"סרט עבורי", הוא אומר, "הוא דבר שלם, מונח מבחינה ויזואלית ודרמטית. משהו מושלם, מפוסל, משהו שכמעט אפשר לגעת בו, כמעט לגלגל אותו על הארץ". בתמונת מחזור עם הבמאים האהובים עליו היה בוודאי שם את פליני מימין ואת קובריק משמאל. אולי מחמת הנימוס היה, בעצם, שם את פליני באמצע. אולי.

כך פולנסקי, בגיל 55 עם חברה צרפתיה בת 22, ג'ינס, יוגורט, ו"פראנטיק", סרט חדש.

כדאי

מאת ג. יפית

וולה בלזם: אמנות טיפוח השיער

עשרות זוהר ונשים יפות, ששערן המבריק גולש בגנינות אל הכתפיים ניבטות ממודעות הפרסומת למכשירי שיער. מעל גבי שבועונים, עתונים וכרזות מגיעות נשים וגברים בשערן הזוהר. נשים רבות מתגוננות בפרסום, נכבשות, וממהרות לרכוש את המוצר המומלץ. הנסיון מלמד כי לא תמיד שערה הזוהר של הדוגמנית שבמודעה, מבטיח תוצאות דומות לאחר השימוש בתכשיר.

בשנים האחרונות מתאפיין השוק בגאות בלתי פוסקת של תכשירי שיער. אפשר למצוא מאות סוגים, עשרות חברות ואלפי נשים מבולבלות. מי שניסתה מספר סוגי שמפו ונותרה בשערה הבלתי מטופח, אינה יודעת במה לבחור ובאיזה צעד לנקוט.

חכמת השיער

מומחים מזהירים מפני שימוש בלתי מבוקר בשמפו ובתכשירי שיער אחרים. מסתבר שבטיפוח השיער אין מעשי־קסמים וקפיצות דרך. מי שמקפיד על חפיפה וטיפול בשמפו הנכון, רואה תוצאות. אנשי מקצוע ממליצים היום על הסדרה החדשה "וולה בלזם". מוצרים אלו באו לחזק את סדרת "וולה בלזם" הקודמת, אשר הצליחה מאד בשוק העולמי. הסדרה החדשה מעורבנת ומשופרת והיא נחשבת לפיתוח חשוב בתחום השמפו והקונדישינר.

"וולה בלזם" היא החידוש האחרון של וולה, חברת הענק המובילה כבר שנים בתחום המוצרים לשיער. וזהי המומחיות שלה. רק שיער. לא איפור, לא קוסמטיקה, רק שיער. בוולה לא שוקטים על השמרים, מדענים ומומחים חוקרים ועורכים ניסויים במעבדות המשוכללות של וולה בגרמניה ומדי פעם הם מעשירים את התחום המקצועי בחידוש מתקדם. הדינמיות ורוח הנעורים של החברה באים לידי ביטוי בכל מוצר והם משמשים תדיר נושא לחיקוי.

עכשיו זו סדרת "וולה בלזם". בסדרה 3 סוגי שמפו וקונדישינר המותאמים לסוגי שיער שונים. בלוסמים ריקוחים מתמציות צמחים וחומרים טבעיים ברמה גבוהה.

בזמן הקצר מאז נכנס "וולה בלזם" לשוק, התוצאות מרשימות ביותר. נשים רבות פתרו את בעיית היובש והשבירות והחזירו את הברק והגמישות לשערן לאחר שהקפידו על חפיפה קבועה בשמפו הדרוש, וטיפלו בקונדישינר התואם.

הטיפול המלא בשיער הוא שילוב של שמפו וקונדישינר. השמפו – לטיפוח יסודי. הקונדישינר – ל"פיניש" מבריק. חשוב, כמובן, לבחור בתכשיר המתאים לסוג השיער.

שיער יבש – השמפו והקונדישינר מכילים תמצית ארניקה. הלחות האבודה מוחזרת שוב לשיער. ולאחר מספר טיפולים הוא חוזר לחיים. גמישות, ברק ורוך תופסים את מקום השבירות היבשה.

"וולה בלזם" עם ארניקה מומלץ ע"י מומחים גם לטיפול בשיער צבוע או מסולסל.

שיער רגיל – שמפו עדין במיוחד, שנועד לשמור על האיזון הטבעי של איכויות השיער. תוספת קמומיל איטלקי מעניקה לו ניחוח רק עם נפח וברק רענן. השלמת החפיפה בקונדישינר (רוזמרין + פרוטאין) מחזקת את השיער ושומרת עליו מפני השפעות סביבתיות מזיקות. המראה המלא שהקנה השמפו לשיער מקבל בעזרת הקונדישינר מראה אוורירי וגשי.

שיער שמן – שמפו מעולה בתוספת היפריקום נמרץ. השמפו מטפל היטב בשיער, מנקה אותו ביסודיות ומסיר את השמנוניות משורש השערה ועד קצה. ההיפריקום שבשמפו מרגיע את פעילות בלוטות השומן ופוטר את השיער מהמראה הסדוק והמדובלל. לאחר הייבוש תופתעי לגלות שיער רענן, אוורירי וגמיש.

שיער של שבת

[illegible]

רושם מול המראה

לאחר החפיפה והטיפול בקונדישינר מומלץ לנקוט בצעד הבא: מבריישים את השיער בתנופה ולעומק, עומדים מול המראה, והנה: ראש עז מסיטים את השיער לצד אחד. מובטח לך שתתאהבי בשיער המתנוצץ וגולש ברכות. אני מכירה נערה אחת בת 15 (שיער יבש, "וולה בלזם" בתוספת ארניקה) שחוזרת על התרגיל הזה בכל פעם שבחור צעיר עובר בסביבה. וזה תמיד עובד. תמיד הם מסתכלים אחריה ותמיד הם כמעט מסתנוורים מהשיער המבריק (טוב, לא רק מזה...).

במלים אחרות, למה להתפשר על שיער נפול ונבול כשאפשר לקצור תשואות ולהרגיש זוהרת ומרשימה. וכל המאמץ הנדרש הוא... לבחור בשמפו ובקונדישינר הנכון של "וולה בלזם".

בינינו, אין כמעט אשה שלא בילתה כמה ימים בחייה בדכאון בתוצאה משיער ש"לא מסתדר". ברוב המקרים הקדישו לדכאון יותר מכמה ימים... זה כאילו לא מוצדק, כי "זה רק שיער" אבל רק כאילו שהרי השיער הוא המסגרת לפנים, כן, השיער הוא שמחולל את פעימות הלב. אז לא כדאי לתת לו מה שמגיע לו? מה שמגיע לנו? מגע קבוע עם "וולה בלזם".

מינוי לשיער מטופח

לא בכל מקום ולא אצל כל אחד היה ה"וולה בלזם" הפתעה: מיליוני נשים, ספרים ומעצבי שיער ברחבי העולם "מנויים" על מוצרי וולה. גם במה שנוגע לשיער, עדיף תמיד לגשת למומחה וזה וולה.

מי שחופפת ומטפלת בשערה במספרה, קרוב לוודאי שתזכה בטיפול וטיפוח עם "וולה". מי שחופפת בבית, תוכל להשיג את "וולה בלזם" ברשתות השיווק והפרפומריות.

אויבי השיער

[illegible]

השמש, הרוח, הים – כולם מתנכלים לשיער. גם הנטיות הטבעיות לא תמיד מסייעות • סדרת וולה בלזם החדשה מצעידה את שערך מעבר לכל אלה • גם המומחים משתאים.

לאו דווקא

(המשך מעמוד 15)

אלא עוד תחנה בדרך לפיסגה. כמעט שנתיים חלפו מאז הלך לעולמו (8.9.1986) חמו, הרב יצחק ידידיה פרנקל, רבה האשכנזי של תל־אביב. וכמה ומן יכול הרב לאו, היורש הכמעט טבעי, להמתין בלישכה מיניאטורית, ללא מזכיר, קירות חשופים? לישכה המשררת תחושה של זמניות.

איזה ניגוד משווע להופעתו המרשימה של הרב ולאורח חייו האישי. הוא גר בשתי דירות צמודות בבנין מגורים ברחוב לבונטין בנתניה. על קירות ביתו תלויים ציורים משל ראובן רובין ואחרים. כבוד הרב נוסע בוולוו פרטית ומתלבש בהידור רב (שעון זהב, חפתי זהב, חליפה מודרנית). במסגרת המגבלות של העולם הדתי, אפשר לכנות אותו "מיסטר דנדי". לבוש בגנדרנות, תמיד עם עניבה יוקרתית וכותנת מאריג משובח. אצבעות ידיו עשויות היטב, קומתו גבוהה, הוא יפה תואר, קולו צלול ודיבורו רהוט.

אבל אין, לעזאזל, השנים חולפות וכבוד הרב תקוע אפילו בלי מזכיר אישי, עם מכתבים שאין לו מי שיפתח בעבורו וטלפונים שהוא עצמו צריך להשיב עליהם? והטלפון לא מפסיק לצלצל. הרבה נשים על הקו, מבקשות מהרב שינהל את טכס החתונה שלהן. מבקשות, אמרנו? מתחננות. הוא רושם ביומן, לוקח מהפונה את מספר הטלפון שלה, מוסר את מספר הטלפון בביתו.

אז מה מפריע לך שאשה תשתתף בבחירתו?

"השאלה אינה עומדת במקומה הנאות. השאלה אינה סימפטיה אישית. אני חי בסדר גמור עם עולם האשה. אי אפשר להצליח בתפקיד ציבורי בלי שיתוף פעולה. על אחת כמה וכמה בתפקיד סבוך כמו רב ראשי לתל־אביב היום. שיתוף פעולה עם עמיתי הרב הספרדי, רבני שכונות והמחלקות, 30 דבני תל־אביב בעשרת בתי־הדין, 31 חברי המועצה הדתית וגבאי מאות בתי־הכנסת. הם נמצאים במעגל הקרוב ביותר לרב הראשי. ומעל זה הרבנים הראשים לישראל. לא יתכן לעבוד בנתק. הם אמרו לצ'יק' שלא יהיה שיתוף פעולה עם מי שייבחר בידי אשה, כי זו פריצת גדר. או השאלה אם זה מפריע לי לא רלוונטית".

לך אין בעיה אישית עם נוכחות אשה בגוף הבוחר?

"יש לנו שושלת יוחסין לפיה אני בא אחרי 37 דורות של רבנים. אף אחד מהם לא נבחר בידי אשה. רב זה עניין של מסורת. למה לא יכולים להמשיך את המסורת, במיוחד כשנשים ימצאו בי שותף בנושאים המעיקים על האשה יותר ממה שהן מתארות לעצמן. בתנאי שאני עומד על גשר ברזל ולא גשר נייר".

הרב ישראל לאו עוקף מוקשים בזהירות, תוך שהוא שולח רמזים לעבר הציבור החילוני, בתקווה שיתנו לו לעבור בשקט את המשוכה המעצבנת הזו של נשים בגוף הבוחר. הקטע הזה כבר מאחוריו, אבל רצוי להזכירו כי יש בו כדי ללמד על הרב החדש של תל־אביב. אם־מישהו הסיק שכדאי לסייע לרב ולקבל אחר כך פתיחות וגמישות אל יופתע היום אם יאמר לו כבוד הרב "ההלכה אינה שלי. התורה היא מסיני ותורה זו לא תהיה מוחלפת. מה רוצים ממני? אני אשנה דין ממזר או איסור כהן וגרושה"?

מזה בוז?

"בקרדיט החיובי שלי הבאתי להסרת החרם על בל"ל בעניין מלון גני־חמת בטבריה. שאלו אותי בסוגיות של רפואה בהלכה. אני הרב היחידי מיום יסודה של הוועדה העליונה לניסויים בבני אדם, שהתרתי הפריית מבחנה, והשתלת לב בתנאים מסויימים".

גם פרופסור אסא כשר מכהן בוועדה כמומחה לאתיקה ברפואה. מה חושב פרופסור כשר על הליברליות של עמיתו לוועדה? "עצם העובדה שאדם חבר בוועדה, אינה ראיה לכך שהוא אדם ליברל בשאלות האלה. אני לא רוצה להיכנס לפרטים מדיוני הוועדה ועל ההתבטאויות של הרב לאו. מרובר בנושאים מהסוג של ילדי מבחנה. אני יכול לומר שבמונחי החברה הישראלית העמדות של הרב לאו אינן

פרופ' אסא כשר: "אם הליברלים נמצאים בחצי האחד של הסאקלה, הרב לאו ודומיו נמצאים באמצע החצי השני, הלא־ליברלי של התמונה"

הרב לאו, אחרי התאונה. התחבושת הגדולה נשמטה וחשפה מתחתיה איספלנית זעירה. (צילם מוטי לוי)

יכולות להיחשב לעמדות ליברליות. אם הליברלים נמצאים בחצי האחד של הסאקלה, הרב לאו ודומיו נמצאים באמצע החצי השני, באמצע החלק הלא־ליברלי של התמונה", סבור פרופסור כשר.

קשה להשביע את רצון כולם. הרב לאו אומר שיותר קל ופופולרי להופיע בטלוויזיה בפרשת השבוע, אבל מעולם לא עלה בדעתו להיות בעל הבית על התורה שהיא בת 3300 שנה. "התפכחתי מהאשליה למצוא חן בעיני כולם. זה דבר בלתי אפשרי. אני מסתפק במה שכתוב במגילת אסתר על מרדכי 'רצוי לרוב אחיו'. אי אפשר להיות רצוי על ידי כולם".

מדוע שאני כחילוני ארצה שאתה תהיה הרב שלי?

"אני לא מקדם מכירות של עצמי. אתה מחפש נקודות זכות? אני יודע? קודם כל הכנה עם רוב האנשים. תשאל את הרב שך והרבי מגור והרבי מלובאוויץ' ואת גיורא רם מקיבוץ של השומר הצעיר, את יאנוש ואבו אלמוג. אתה יכול למצוא אותי יושב עם החברה בנגבה וברינר של חסידי גור בניו־יורק".

תפריע לחילונים לבלות בלילות שבת בתל־אביב?

"אני לא דון־קישוט. אני מכיר בעובדות ומוכן לקראתן. בנתניה לא סגרתי אף קולנוע. אני גאה שאף קולנוע לא נפתח. אני לא מאמין שאסגור בתי־קולנוע בתל־אביב כי אין בכוחי לסגור. מה כן? אני רוצה לפעול. יש לי רקורד, קבלות. אני לא עולה חדש מרוסיה. אם כבר יוצאים מהבית לשכתרבות, במקום שזה יהיה תהום בין חילונים לדתיים, נעשה פלטפורמה משותפת. שכתרבות כמו שעושים בנתניה, בלי חילול שבת. זו שאלה של מהנדס אקוסטיקה שלא יצרכו מיקרופון. תאר לעצמך משחק כדורגל בנתניה ביום ששי ותראה מאות כיפות סרוגות ביציע. זה גשר".

ישראל לאו עצמו שיחק כדורגל בישיבת פוניבז'.
"הייתי בן 13, ראש הישיבה דרש שנצא לחלץ עצמות בפעילות גופנית בימי ששי, לאחר שבוע לימודים קשה. שיחקנו כדורגל וכדורעף. הייתי כל כך חיוור מהלימודים בישיבה שראש הישיבה שלח אותי באמצע שנות החמישים לקיבוץ שעלבים לסקול אבנים ולרעות עדר, להיות בשמש ובאוויר הפתוח".

אומרים שטעם רצית להיות שחקן תיאטרון?

"מישהו הדביק לי את זה. השתתפתי במסיבות פורים בישיבה. זה הזכרון היחיד שלי ממשחק. מספיק ש־30 שנה אני מופיע ומשתמש בנאום לשכנע. 12 שנה הופעתי בטלוויזיה ומישהו יכול לומר שאני אבידה לעולם הבמה. יש אחרים שאומרים 'אם הוא היה הולך לפוליטיקה'".

הרב ישראל לאו אומר שכל המפלגות חושבות שהוא משלהן. הנה מנחם בגין הזמינו למצודה לפני הבחירות של 1977 והציע לו מקום בחמישיה הפותחת. לאו שהיה אז רב בית כנסת בצפון תל־אביב, סרב.

באחד הראיונות שלל הצטרפות למפלגה כלשהי בטענה שזה דבר זמני, לעומת רבנות שזה ג'וב בטוח?

"זו לא הסיבה שאני לא הולך לפוליטיקה. אני מאמין שלרבנות אני יכול לתרום יותר. מסורת של 37 דורות ברבנות, משחקת תפקיד מרכזי בחיי. אדעיות מול קביעות הזכרתי בראיון ההוא בקשר לכך שפה אני יכול יותר להשפיע כי אני יודע מה יהיה מחר, כיוון שגם מחר אהיה רב. בפוליטיקה אתה לא יודע מתי אתה עם תיק בלי תיק, לשון מאזנים, או לא כלום. מה שעוד מפריע לי בפוליטיקה: אני אוהב להיות מקובל. זו חולשה שלי. אני אוהב לקבל טפיחה על הכתף. אני אוהב מחמאה. מה אני יכול לעשות? ברגע שאתה בפוליטיקה יש עליך תווית מסויימת. כשאני יוצא לרחוב בנתניה אני של כולם. זו הרגשה שבפוליטיקה לא תהיה לי לעולם וזה יאכל אותי".

הרב לאו: "מי שרוצה את הרב לאו, הרב של נתניה בחתונה בת"א והוא מבטא את הוקרתו, אני לא רואה בזה עוול"

כך כבוד הרב בראיון לעיתון חילוני. מה הוא אומר בראיון לעיתון דתי? ציטוט של הרב לאו מראיון ב"ערב שבת" החרדי מבני־ברק (4.1.1985): "אני שואף למדינת הלכה. אינני חושב שהעם היהודי יכול לראות את הדמוקרטיה כפי שהיא מצטיירת בציבור הרחב כערך עליון".

האם הציטוט מדוייק?

"מה הפירוש דמוקרטיה? מישהו חושב שדמוקרטיה זה אנרכיה? אני שואף שהעם ירצה חינוך יהודי, ערכים יהודיים".

עוד ציטוט מאותו ראיון ב"ערב שבת": "הרב כהנא גורם נזק בדרך ובצורה שהוא פועל, גם אם בתוכן יש מספר דברים שקשה לדחות".

האם הציטוט נכון?

הרב לאו: "הוא מדבר על זכותנו ההיסטורית הדתית על ארץ־ישראל ובזה אין לי ויכוח עם הרב כהנא, אני לא יודע אם הוא רב. פרופסור מורגנשטרן אמר לי שאני גוש־אמונים, ארם שאני מעולם לא שותתתי אתו. יש דברים שכהנא מדבר על זכותנו ההיסטורית והדתית. הדרך והשיטה והמשאיות אינן לחוו. זו לא בעיה של פוליטיקה. אני כניצול מבוכנוואלד אומר 'בוא נעמיד רכבות' זה מעביר בי צמרמורת. זה עניין של הומאניזם. אני נמצא בארץ 42 שנה ומכיר את הערבים טוב. לפני מלחמת השחרור גרתי בקרית־מוצקין בין חיפה התחתית ועכו, שהיו כפרים ערביים וקרית־מוצקין הקטנה היתה על אם הדרך. אני לא יכול לפזר בכוח ישוב או להגלות את יושביו".

יש לך פתרון של שלום?

"אין לי סמכות להציע פתרונות, כמו שאיני רוצה שפוליטיקאים יתנו פתרונות הלכתיים".

עמדות הבטחון בשטחים?

"יש מומחים גדולים ממני, רבין ושומרון מבינים בעניין יותר ממני. הם לא יבואו להגיד לי אם לתת הכשר למפעל 'עסיס'".

באמת, הכישורים הצבאיים שלך לוקים בחסר?

"אישית קל לי לדבר. בהגיעי לגיל 50 קיבלתי מכתב קלף כתודה על תום שירותי. 25 שנה ושלושה חודשים עשיתי בכוחות הבטחון. במלחמת יום כיפור הגשתי לפאיד ובמלחמת לבנון הייתי בנבטיה ואנסר".

זה לא היה שירות סדיר?

"שירות במסגרת הרבנות הצבאית".

שירות סדיר?

"שירות פעיל בצה"ל בתום לימודי בישיבת פוניבז'".

כמה זמן נמשך השירות שלך?

"כמה זמן שהיה צריך להימשך. אני זוכר? עברתי את המסגרות עד כדי כך שהרב פירון הציע לי להיות סגן הרב הצבאי הראשי. זה לא יצא לפועל".

מקור בכיר ויודע דבר הגיב: "הוא לא שרת שירות סדיר. הוא קפץ למילואים של הרבנות כמוסמך כשרות ועל סמך זה הוא מתפאר בשירות צבאי. איש מבניו או חתניו לא שרת בצה"ל". משמונה ילדיו שניים בני 27 ו־25, נשואים ולומדים בישיבה. שלוש בנות נשואות. אף אחד מהם לא שרת בצה"ל.

הוא יליד פולין, שהתייתם מהוריו במחנות ההשמדה והוא בן חמש. ניצל ממחנה בוכנוואלד בגיל שמונה. גדל בבית דודו הרב מרדכי פוגלמן, רבה של קרית־מוצקין, ולמד בישיבת "קול תורה" בירושלים, בישיבת זכרון־יעקב ובישיבת פוניבז'. 11 שנה היה מורה בבתי־ספר חילוניים, ובמשך 14 שנה כיהן כרב בבתי כנסת בתל־אביב.

הרב לאו בן 50, נשוי מגיל 22 לחיה איטה, בתו של הרב המנוח של תל־אביב, ידידיה פרנקל ז"ל. החותם הזה לא הזיק לו מעולם. מקור ברבנות אומר: "הרב לאו נבחר לרב עיר בלי בחינות. כל רב עיר צריך לקבל כושר ממועצת הרבנות ראשית. יש צורך להבחן בשולחן ערוך: התנהגות ביומיום, תפילה, שמירת שבת, צום, כשרות, הילכות אישות, דיני ממונות. הוא לא נבחן. מרגע שרב של בית־כנסת (הרמן כהן בתל־אביב) נבחר לרב של עיר (נתניה) בלי בחינה, נפתחה בפניו הדרך להיות הרב של תל־אביב. זה חמור, כי תל־אביב היא בית־הדרושת הגדול ביותר לפסיקה — 11 בתי דין, 33 דיינים שהם העילית ההילכתית של הרבנות. הרב הראשי של תל־אביב הוא ראש אבות בתי־הדין".

הרב ישראל לאו: "כדי לקבל כושר לרב עיר יש דרך אחת להבחן ויש דרך אחרת של הרבנות הראשית, המכירה בך כגדול בתורה לאור ניסיונך ואישיותך. אני עצמי חבר מועצת הרבנות הראשית. זו קדנציה שניה. נבחרתי אישית. בדרך כלל נבחנים אברכים בכולל. אני באתי לנתניה אחרי 19 שנה של רבנות פעילה בדרום תל־אביב וצפונה. לא היה איש ברבנות שלא ידע מה הרב לאו יודע. גם פירסמתי ספר 'יהדות הלכה למעשה', בסוגריים 27 אלף עותקים. למרות שהיה אז נתק בין הרב גורן לרב עובדיה יוסף — אני קיבלתי כושר לרב עיר משני הרבנים הראשים, כל אחד בנפרד, פלוס מועצת הרבנות הראשית. יש גם דרך שלישית, של מי שהיה רב בצבא פטור מבחינות. רב בתל־אביב זה פחות מהרב של חטיבה שבע? חיי ברבנות אף פעם לא היו קלים. הכל בדרך הקשה. המפד"ל מעולם לא פינקה אותי ולא את חמי, הרב ידידיה פרנקל זצ"ל".

מקצוע הרבנות דווקא מפנק. לעיתים זה נראה כמו תעשיית כסף: חתונות, אישורי כשרות, נסיעות לחו"ל?

"אני לא יודע על מה אתה מדבר. הנושא שאני מכיר אותו זה נושא הנשואין. אני מעולם לא כיבדתי עצמי בחופה וקידושין. בנושא הנשואין מזמינים אדם באופן אישי. אני מעולם לא ביקשתי תמורה, אבל מי שהזמין אותי אישית הביא לגמול לי אישית כמו להבדיל גמל לעורך דין או לרופא".

אתה רואה פגם מוסרי בגביית כסף לעריכת חתונות?

"אדם שנרשם לנשואין, משלם אגרה במועצה הדתית ולא חייב לשלם לרב".

אתה עצמך מאוד מבוקש?

"אני שמח על ההערה שלך. בחודשים האחרונים השאתי שניים מילדי. אני עסוק זמן רב במתן הכשרים למפעלים ולבתי מלון, חלק גדול מהם אני מכיר אישית. מעולם לא הזמנתי איש מבעלי המפעלים או בתי־המלון לשמחות שלי, כדי לא לתת להם הזדמנות לתת מתנה לבני".

כיצד אתה קובע לאיזו חתונה אתה הולך. לעשיר או לעני?

"הראשון שפונה אלי זוכה. דווקא העשירים ביותר חושבים שזה כבוד בשבילי להשיא את ילדיהם והם מזכים אותי בברכה שתזכה למצוות. מזכים אותי בעולם הבא. נראה אותם אומרים לרופא או לרואה־החשבון שלהם שיזכה למצוות".

מדוע אתה משווה עצמך לרופאים?

"יש אנלוגיה לרפואה. אני רואה בזה הצלת נפש. כלפי הציבור שבא ונזקק לשירותך באופן אישי, זה דומה לרופא בקופת־חולים לבין רופא פרטי. מי שרוצה את הרב לאו שהוא רב של נתניה בחתונה בתל־אביב והוא מבטא את הוקרתו, אני לא רואה בזה עוול".

במה הוא מבטא הוקרה?

"כמכתב תודה עם תמונות למזכרת, ספר, סל של לחיים: ספר הכתובה או עמוד האש".

במה "עמוד האש" יש לך בבית?

"אל תשאל. בזכות עמוד האש ילדי יודעים את היסטוריה של עם ישראל על בוריה".

מה עם הוקרה בכסף?

"זה יכול להתבטא גם בכסף".

במה?

"זה רואה החשבון שלי יודע בדיוק. יש אנשים ששואלים אותי. מעודי לא אמרתי. אני יודע שאני מכביר. הרבה מאוד מנפחים את העניין מקנאה, בגלל דמיון עשיר. מה אתם לוקחים את הרב לאו? זה יקר. יש מי שדואגים להפריח דימוי".

למי יש רצון כזה?

"פקידים פה ושם, העיניים גדולות והדמיון עובד. זה אופייני לחברה שלנו שלא מפרגנת".

בבדיקה שערכנו בין זוגות שנישאו באחרונה במלון "הילטון", נתברר כי הם שמו במעטפה לרב שהשיא אותם בין 300 דולר לאלף דולר. ככל הידוע, במלון "הילטון", הרב ישראל לאו הוא הפופולרי ביותר בקרב הזוגות הנישאים.

פעם הוא כמעט התפתה, לדבריו, להצעה להיות הרב הצבאי הראשי, ובלבד שיהיו לו מכונית צמודה ונהג, שיפטרו אותו מבעיות חניה בתל־אביב. "אתה יודע כמה פעמים נגררתי וסנודלתי"? שואל הרב ישראל לאו, עכשיו, כרב הראשי של תל־אביב, הוא יקבל מכונית ונהג וגם חסינות מוניציפלית נגד סינדול. לגרור אותו משררות דוד המלך יוכלו רק ל"היכל שלמה" בירושלים.

יצחק בן־חורין

האחים

האח, נפתלי לביא: "אני לא מקבל כל מה שהוא חושב ד ולהיפך" (צילם שמואל רחמני)

האיש הקרוב ביותר לרב לאו, משוחח אתו מדי יום בטלפון ונועץ בו רבות, הוא אדם שומר מסורת אך אינו חובש כיפה. זהו נפתלי לביא, מנכ"ל המגבית היהודית המאוחדת, לשעבר קונסול ישראל בניו־יורק ויועץ התקשורת של שרי הבטחון, משה דיין ושמעון פרס. הרב ישראל לאו ונפתלי לביא הם אחים.

קשר הדם שלהם חושל במחנות התשמדה. מספר נפתלי לביא: "שנינו נשארנו לבד ויחד עברנו את הגיהנום. אני המבוגר ממנו ב־11 שנה. הפכתי להיות אחראי על שלומו ובטחונו. זה היה פקדון שקיבלתי מאבינו שהיה רב ידוע בפולין. חובתי היתה לדאוג לא רק לעצמי, אלא גם לאחי שהיה אז בן חמש. זה מאוד קירב אותנו. התגלגלנו שלוש שנים ממקום למקום, בלי הורים, בלי בית. זו היתה תלות של אחי בי ואחריות שלי עליו.

"פעמיים הצלחתי לברוח ממצעדי מוות ובמקום להסתתר — חזרתי למחנה הריכוז, העיקר לא לאבד אותו. פעם אחת העלו אותי לרכבת וקפצתי ממנה. בפעם השניה הוציאו אותי למצעד מוות והצלחתי להתחמק בזחילה ליער ומשם חזרתי לבוכנוואלד. שמרתי קשר עין עם בלוק שמונה, בו הוחזק אחי. חזרתי למחנה ב־9 באפריל 1945, יומיים לפני שהאמריקנים פרצו אליו ושחררו אותנו".

איך הקשר בין שני אחים שאחד רב ידוע והשני אינו חובש כיפה?

"אני לא חובש תמיד כיפה, אבל אני מניח כל יום תפילין, לא נוסע ולא מדבר בטלפון בשבת. יש דברים חיצוניים שמשפיעים על אנשים. אני יכול להיות מוגדר כאדם שומר מצוות. זה החינוך שלי לילדי, נכון שאני לא רב ולא מתכוון להיות רב. אנחנו נפגשים למסיבות משפחתיות. יש לנו קשרי משפחה הדוקים ביותר. אין סיבה שעיסוקו המקצועי של אדם יפריע לו לקיים קשר עם אח. השקפת העולם דומה. קירבת המשפחה קיימת".

לא תסתיר את חילוקי הדעות ביניכם?

"אני לא מקבל כל מה שהוא חושב והוא ודאי לא מקבל כל מה שאני חושב. אני לא רוצה לתוציא לרשות הרבים דעות פרטיות. אני לא יכול לתאר לעצמי קשר יותר קרוב מאשר ביני לבין אחי".

אתה שרתת בלישכת שר הבטחון, משה דיין ואחר כך שמעון פרס ואחיך בקושי שרת בצה"ל. ילדיו אינם משרתים כלל?

"אני לא הייתי רוצה להכנס לנושא הזה. ילדי משרתים ביחידות מובחרות".

החביבים: משפחה שכזאת

הציניקנים חיכו להם בפינה. אמרו שהרמוניה כמו שלהם אינה יכולה להימשך זמן רב. אבל ההצלחה היתה גדולה. תכניות שפוצצו אולמות, הופעות בחו"ל, תקליטים, טלוויזיה. תמונה אחת גדולה ורודה. אבל המשבר הגיע. שלומית הלכה לדעות בשדות זרים והאחרים בעקבותיה. היום, החביבים כבר לא מפחדים להביט למשבר בעיניים ולהתמודד איתו, לאט־לאט ובעדינות. לומדים לחיות ביחד אחרי הזעזועים, משמיעים קול אחר בתקליט חדש. במובן מסוים, עכשיו החל פרק ב'. נחיה ונראה, הם אומרים.

מאת אורית הראל
צילם: ראובן קסטרו

ביום שישי חם ולח אחד של אוגוסט, כשהביסלי והבמבה התעופפו מסביב, ואי אפשר היה להחליט אם לשבת על הגג או להישאר בסלון, הם נראו אחרת. ולא רק בגלל ששת הילדים שהתרוצצו מסביב, פיזרו צעצועים, פרקו סלילים של קסטות והכניסו אותם למשבצת של הורים. גם לא בגלל שמקרוב, עם משקפי שמש וטי־ שירט, עם שתיקות קטנות והיסוסים, הם לא דומים בכלל ללהקה המחייכת והמתואמת להפליא שעולה על הבמה. לא, זה לא זה. היה שם משהו אחר באוויר. תערובת של התפכחות וזהירות, של כאב ותקווה. של התבגרות. משפחת חביבי כבר בת ארבע עשרה.

את ראשיתו של הרומן האמנותי הזה מכירים כולם. שלישיית זמר גברית משודכת עם בחורה אחת, זמרת־שחקנית, לצורך מופע מוסיקלי. מין פרודיה נוסטלגית על שירי שנות החמישים. נותנים לזה שם ארוך וסיכויים טובים לרוץ איזה זמן. אבל המופע .

(המשך בעמוד הבא)

בתמונה: 1. קיקי רוטשטיין; 2. תומר רוטשטיין; 3. שלומית אחרון; 4. טלית דורן; 5. ליאור רוטשטיין; 6. אניטה רוטשטיין; 7. עמי מנדלמן; 8. דניאל מנדלמן; 9. דניאל דורן; 10. יובל דורן; 11. נעמי מנדלמן; 12. יהונתן מנדלמן

(המשך מהעמוד הקודם)

הקטן מתברר כהצלחה אדירה, היסטרית. ועם הצלחה לא מתווכחים. והארבעה האלה, שבכלל לא התכוונו, מוצאים את עצמם מחוברים ביחד בדבק ששמו הצלחה, מונעים קריסה בידי כל מיני כוחות מגבשים מבחוץ.

תכנית ראשונה, תכנית שניה, הופעות בחו"ל, תקליטים, טלוויזיה, תקליטי ילדים, נישואים של שניים מחברי הלהקה זה לזו. תמונה אחת גדולה ורודה. הציניקנים חיכו בפינה. אמרו שהרמוניה כמו שלהם יכולה להימשך לאורך זמן מקסימום על תקליט. אבל בחיים?

קצת כמו מפרקי פצצות, קצת כמו אוהבים אחרי ריב גדול.

"בעצם, לא הקמנו להקה, אלא התחברנו להצגה ואחר כך המשכנו", אומרת שלומית. "אני לא ראיתי את עצמי שייכת לקבוצה לאורך זמן. אני לא מצטערת על מה שקרה, אבל אז ראיתי את עצמי כזמרת אינדיווידואלית, הראש שלי היה מתוכנת לכך שאני לא שייכת.

שלומית: "לא ראיתי עצמי שייכת לקבוצה לאורך זמן. הראש שלי היה מתוכנת לכך שאני לא שייכת. אני לא מצטערת על מה שקרה"

"הקושי היה שהיינו מאוד שונים. הם היו שלישיה, שבאו מרקע משותף של להקה צבאית אחת, ואני באתי מלהקה אחרת, עשיתי דברים אחרים. אני עשיתי יותר תיאטרון, הם – יותר מוסיקה. היה קשי להתגבש. צדי צרפתי (הבמאי), אלדד שרים (מנהל מוסיקלי), אהוד מנור (כותב ההצגה הראשונה), היו הכוח המאחד שגיבש אותנו יחד. ואחרי ההצלחה, אי אפשר היה לעצור את הדברים, הזמן עבר".

נחום־תקום, אומרת עליהם אניטה, אשתו של קיקי.

"עבר עלינו תהליך סוציאליזציה טבעי. חיינו ביחד יותר מאשר עם כל אחד אחר", מסביר יובל. "היו סיטואציות של חיכוך עצום ומצד שני, עיגול פינות וגם חידוד של דברים שבכוא היום יצאו התוצה".

נקודת המיפנה אולי, זו שאפשר להצביע עליה באצבע, היתה התקליט שנגנז לפני כשנתיים. תקליט כבד, הם אומרים, מינורי, בהשפעת המלחמה. "כמו על כף היד", קראו לו. אפילו עטיפה כבר היתה. אבל התקליט לא יצא. חלק מהסכסוך היה בינם לבין חברת התקליטים, על המפיק המוסיקלי והמעבד – הם רצו את ירוסלב יעקובוביץ', החברה התנגדה. הם החליטו להפיק את התקליט בכל זאת עם יעקובוביץ', ואחר כך לשכנע את החברה. אבל בזמן העבודה התגלעו חילוקי דעות אמנותיים בינם לבין עצמם, שנבעו מההפקה עצמה. ההחלטה לעכב את התקליט היתה של חברת התקליטים, אבל הוויכוח הפנימי, אם כן ועל מה להתעקש, הכניס את הלהקה למין שיתוק. עמי: "התקליט שלא יצא הרגיש את הבעיות בתוכנו. נתקענו אמנותית וניהולית".

הם מדברים על התקליט שנגנז במונחים של כמעט־אבל. מילים כמו משבר, סבל, הפלה של ילד אמנותי ברגע האחרון. "אני זוכר את הפגישה כשיצאנו מ'הד ארצי'", אומר יובל, "זהיה לי קר. אמרתי, זהו, זה גמור. והיה לי קשה מאוד, כי ידעתי שכאן הולכת שנת עבודה".

והשנה הזו שהלכה לאיבוד, היא רק קצה הקרחון, גורם שאולי האיץ תהליכים. תהליכים של התרחקות. ההופעות המשותפות נמשכו, אבל הפריצה התוצה נעשתה. שלומית היתה הראשונה שקמה, וניתקה את חבל הטבור של החביבים. למספריים קראו "עלובי החיים". שלומית: "אני הראשונה שהכנסתי את העניין שכל אחד יעשה דברים אחרים. חשבתי שזה גם יחזק את הלהקה, ובאופן אנושי חשוב שכל אחד ירגיש את

ככה זה התחיל

בראשית היו יובל דור, עמי מנדלמן, וקיקי רוטשטיין, שלישיית "אף, אוזן וגרון". אחריכך בא המפיק אמנון ברנזון וחיבר אותם עם שלומית אהרון לצורך "הכל עובר חביבי". אחרי־כך יובל התחתן עם שלומית, ונולדו להם טלית, היום בת שבע, ודניאל, שהיום בן שנה ושמונה חודשים.

עמי פגש את נעמי כשזו באה לראות את התביבים בהופעה. ואחרי שפגש, הם נשארו ביחד והתחתנו ונולדו להם דניאל, שהיום בן שמונה ("זרבע", הוא מדגיש בכובד ראש), ויונתן, שהוא בן חמש.

קיקי פגש את אניטה, שהיא פסיכולוגית חברתית, בעת סיור הופעות של הלהקה בברזיל. היא היתה מארחת מטעם הקהילה היהודית בה ביקרו. אירחת יפה מאוד מסתבר, עד כדי כך שהוא לקח אותה איתו הביתה בתור אורחת קבועה. לאחר שהם נישאו, נולדו להם תומר, בן ארבע וחצי היום וליאור, שהוא בן שנה ושבעה חודשים.

הילדים הראשונים, טליה דור ודניאל מנדלמן, זכו להצטרף אל ההורים המזמרים בכמה נסיעות לחו"ל, אבל ככל שרבו הילדים והמשפחולוגיה הסתבכה, נעשה המבצע הזה לבלתי אפשרי. היום השותפים הזוטרים – קרי הילדים – נשארים בדרך כלל בבית כשהחביבים מסיירים. פעם גם היתה להם מסורת של פגישה חודשית, כל פעם אצל מישהו אחר, בסבב, לארוחת ערב משפחתית, אבל גם זה נחלש עם השנים ועם המספר הגדל של המשתתפים.

בחרנו במבוגר שבין ילדי החביבים, דניאל מנדלמן, שיביע דעות על הלהקה, מנקודת מבטו של הדור הצעיר. וכה אמר הילד:

"אני אוהב ביחוד הקג'רול ובלוז, אבל הכי אני אוהב את דני סנדרסון. אני לא מרוצה מכל השירים של 'חביבי' כי הם נורא משעממים אותי כי אני כבר מכיר אותם. למבוגרים יש להם חומר ישן, ואת השירים לילדים אני פחות אוהב, כי אני לא אוהב שמעליבים אותי, אני מרגיש קצת שטותי.

"מכל השירים בתקליט החדש שלהם אני הכי אוהב את 'אם שנים הרבה יחיה האדם'. כשיש עבודה, הם מתייחסים אלי כמו זמורים, אבל כשאין, אז אבא שלי הוא כמו אבא רגיל, רק יותר נחמד".

עצמו עומד על שתי רגליו. זה טוב לאדם עצמו, למשפחה, להרכב".

אולי זה טוב, בסופו של דבר, אבל זה קשה, ומפחיד ומאיים בהתחלה. קצת כמו לעזוב בית מסודר ומוכר של אבא־אמא וללכת אל הבלתי־נודע. שלומית, בדימוי הזה, היא הילדה שרצתה עצמאות, האחרים הם אלה שמצאו את עצמם מתמודדים עם זה בעל־כורחם. יובל: "הקושי הוא בכך שהלהקה נותנת בטחון, זה דבר שעובד, שהוכיח את עצמו לאורך כל הדרך. זה כר של בטחון".

דינמיקה קבוצתית, מבט לאחור. יובל: "שלומית היא זו שיותר מאיתנו חלמה על דברים מחוץ ללהקה".

שלומית: "דיברנו על כל האפשרויות. ברור היה שזה מערער משהו, שהלהקה לא יכולה להמשיך להתקיים כפי שהתקיימה. ידענו שעלולה להיות אפשרות שלא הכל יוכל ללכת יחד, ואז נצטרך לבחור. היה לא קל. כל אחד קיבל את זה בדרך שלו. עשינו המון שיחות".

יובל: "שלומית, יחסית אלינו, עבדה על עצמה, ראתה את עצמה כסולנית, תמיד היו לה הצעות. בעוד שאנחנו, תמיד חשבנו כחלק מגוף. יותר קשה לנו למצוא כל אחד את עצמו באופן אישי. בשביל 'עלובי החיים' היה התנסות מהפכנית, כי הלהקה נבנתה באופן כזה שבגלל ההרכב האנושי לא נוצר מצב שכל אחד יכול למצות את עצמו או לעשות דברים אחרים".

עמי: "עברנו תקופה קשה. אני חשבתי שהלהקה מתפרקת אחרי ששלומית הלכה לקאמרי. ובעיתונים כתבו כאילו הלהקה פורקה. וזה היה כמו כדור שלג, שגם פגע בנו כלכלית. הרגשתי כאילו מישהו רוצה לחבל בי, וכל זה קרה כשהיינו במצב קשה, כשיובל ושלומית הלכו להצגה. קיקי ואני עמדנו לפני שוקת שבורה – מה עושים? אבל זה עבר בשלום".

שלומית: "לפעמים צריך משבר כדי לעשות דברים אחרים".

עמי: "אני לא צריך משבר".

אבל היה. ובעצם, הוא לא היה הראשון. אפילו לא הראשון שקיבל תהודה בתקשורת. הטעם הקורמת שדיברו על מים עכורים והחביבים בנשימה אחת, היתה ב־1979 (כן, מזמן), כש"הללויה" זכה באירוויזיון, ונודע שבגלל התנגדות של שלומית, הלהקה לא ביצעה את השיר וכלל לא השתתפה באותה שנה בתחרות. שלומית לא מתחמקת. בכלל, יש הרגשה שהם לא מתחמקים כבר. אין לנו סטים אחידים של תשובות, הם אומרים. בכלל אין לנו סטים, מוסיף אחד מהם. "נורא קל לעמוד מהצד ולהגיד למה לא עשית ככה או ככה, האפשרויות כל־כך רבות. אי אפשר הכל ביחד. 'הללויה' זו כאילו אשמה שלי, כי הייתי אז במצב נפשי מסויים, המצב החברתי בלהקה היה מסויים, המצב האמנותי היה מסויים. החלטתי שבסופו של דבר זה לא טוב. אבל התמונה היא לא בדיוק כמו שרואים מהצד. אז דיברנו ושותתנו ורבנו ובכינו, והסך הכל היה זה. אני לא

יובל: "שלומית עבדה על עצמה, ראתה את עצמה כסולנית, בעוד שאנחנו, תמיד חשבנו כחלק מגוף. יותר קשה לנו למצוא כל אחד את עצמו באופן אישי"

גוספל מקומי

לתקליט הזה הם באו מתוך רצון לעשות משהו על משקל גוספל מקומי, מקורות, עם דגש רציני על האמירה, הטקסטים. ההתחלה היתה בשיר של יהונתן גפן, החמשך, ברובו, היה עם שיר של נתן זך. זך חלך למקרא, קהלת, משלי, ונתן לדברים את ההסתכלות הצינית, המרירית־מפוכחת שלו. לואי להב הביא אותם לכתוב ביחד את המוסיקה. השירה, ברובה סולו.

"באנו לתקליט כמו הזה כמו אנשים עם ילדים, שעברו משהו בחיים, בעלי נסיון", אומר יובל. "יש אולי תקוות אבל עם מבט מפוכח, עם משקעי עבר, עם תובנה חהוית".

למשל, "אין ענבים בגפן", של נתן זך:

אין ענבים בגפן
ואין תאנים בתאנה
והעלה נובל ויורד הצל
ואין לנו תקנה

והדלת לאט על צירה תיסוב
הדלת על צירה סובבת
לפעמים לרע לפעמים לטוב
מי ידע מה יבוא בדלת

והדלת תיסוב לאט על צירה
ואת ישנה וחולמת
ויש חלום טוב ויש חלום רע
מי ידע על מה את חולמת
(מתוך "אין ענבים בגפן", נתן זך)

מצטערת על ההחלטה, אני רק מצטערת שהחברים שלי נפגעו מזה. מסויים.

אפשר לנתח דברים באיזמל דק או בסכין קצבים. החביבים עובדים באיזמל דק מאוד, כזה שלא יתיז ולכלך סתם.

נסכן מסויים, מעז יצא מתוק. יובל ושלומית זוכים להצלחה של "עלובי חיים" מהתו הראשון, וכל אחד מהם זוכה לשבחים רבים על הופעתו. שלומית עובדת עכשיו על תקליט סולו. "אני מדברת על זה כבר שנים, אבל עד עכשיו זה לא יצא. בשנה הזו מצאתי את עצמי, התחלתי בפעם הראשונה לחשוב סתם, לא בארבעה". המפיק שלה הוא קיקי. קיקי, שגם הציל אותה מהתחשמלות על הבמה, קיקי שכעשיו הוא גם המפיק של הלהקה כולה. "אני נותן גם לגיטימציה לדברים שכבר קיימים הרבה זמן, וגם ראיתי בהפקה את העתיד. העבודה על התקליט של שלומית קשה ושונה, כי שלומית היא אמן מאוד שונה, היא יודעת מה היא רוצה, ומה שהיא רוצה קשה להשיג, כי זו רמת איכויות מאוד גבוהה", הוא אומר. הוא מוסיף, "כשהתחלנו בעבודה הזו היתה בעיה, כי היינו רגילים למסגרת של רביעיה. ופתאום הוא מפיק שני אמן, ולפעמים צריך להזכיר ולזכור את זה מדי פעם".

יובל ועמי עושים ג'ינגלים, עמי השתלב גם במחזמר, "סלאח שבתי". "המחזמר זו עבודה עם 70 איש מסביב", אומר עמי. "זה סוג אחר של עבודה. הרגשה של ראש קטן. זה מהנה כי זו חוויה חדשה. לעומת זה, הג'ינגל בשבילי הוא דבר שאני באמת־באמת אוהב. זה מוריד את הצורך להיחשף, להגיד 'אני גדול'. אני רואה ב'הבימה' אנשים בני 50, 60, 70, שנלחמים על כל רפליקה, וזה ממש פתטי.

"הראש שלי אחר. אני מתקרב לגיל 40: את הדבר הגדול, בהא הידיעה, אפשר לעשות בגיל צעיר. כשאתה בוגר יותר אתה יודע מה אתה רוצה, אבל יש כבר גם מיגבלות. הדברים מקבלים פרופורציות אחרות. יש אנשים שעד גיל 70 יכולים להתלהב מכל כניסה לבמה. אני לא. לו יכולתי, הייתי עושה דברים לא מסחריים".

יובל: "בטוח שבשנים האחרונות עשינו חשבון נפש, כי זה גיל שאתה שואל את עצמך מה הספקתי לעשות, מה לא. אני מרגיש כאילו לא עשיתי כלום – למרתי כמה דברים אבל בעצם לא עשיתי כלום, ויש הרבה שאני רוצה לעשות. מ'עלובי החיים' למשל למדתי שלעולם אתה לא יודע מה יקרה כשתצא ברלת השניה. אני אישית פתוח לכמה שיותר התנסויות". "זה לא תפקיד זה או אחר", מסבירה שלומית. "זה לא

מטרות שנעלים עליהן כדי להיתקע, אלא פתיחות להמשיך להתפתח ולגלות".

אם זה נשמע קצת כמו שניים – יובל ושלומית, נגד שניים – קיקי ועמי, זו רק טעות אופטית חולפת. "בדרך כלל", מחייך קיקי, "זה אחד על אחד על אחד על אחד". ויובל אומר, "שלושה נגד אחת. אנחנו גדלנו יחד כשלישיה עוד כלהקה הצבאית, ופתאום היא באה, נטע זר. אני בעצם הראשון שדיבר איתה ממש". דיבר, דיבר, בסוף גם התחתן איתה.

עמי: "עברנו תקופה קשה, חשבתי שהלהקה מתפרקת, הרגשתי כאילו מישהו רוצה לחבל בי. קיקי ואני עמדנו לפני שוקת שבורה"

השנתיים האחרונות היו של הופעות בפרופיל נמוך יחסית. בלי שם מפוצץ של תכנית, בלי הרבה יחסי ציבור. אוסף של להיטים והעמדות, דברים מוכרים, כמו נעל ישנה ונוחה. שנועלים אותה בין הזמנים שנועלים את כל הדברים החדשים והנוצצים. הקהל, הם יודעים, אוהב לראות אותם ככה. "אני לא אוהבת להסתכל אחורה", אומרת שלומית, "אין בזה טעם".

דרישה של קדימה ואחורה. עמי: "יש לי הרגשה שיש לי הערכה גבוהה יותר ללהקה מאשר לחברים שלי. כדי להגיע לדבר טוב במיוחד צריך לדעת שתשעים אחוז מהעשיה זה נסיונות ורק עשרה אחוז זה הצלחות. והמון דברים – כמו הוראות בימוי – לא תלויים בי. לכן אני חושב שיכולנו לעשות עוד המון דברים. אבל היה שלב שאנשים שהיו קשורים בזה התעייפו מהלהקה. היציאה החוצה באה כי לא קיבלנו בתוך המסגרת מה שחיפשנו. זה אפשרי, אבל זה לא יצא.

"אפשר היה לטפל יותר ברצינות בלהקה, אבל נקלענו לסיטואציה של המון דברים, וכל הדברים שהיו צריכים לקדם את הלהקה התמוטטו באיזושהי צורה".

יובל: "לא הצלחנו למצוא חומר ואנשים שידליקו אותנו. התחלנו להיות יותר סופיסטיקייטד. דברים לא היו מספיק טובים". ורק אחרי הפסקה ארוכה, התחילה שוב העבודה על תקליט חדש, שיוצא בעוד ימים אחדים לשוק (ראה מסגרת). "עכשיו ההדגשה היא אינדיווידואלית, כמו שאנחנו", אומר יובל. והוא מתכוון לכך שהתקליט בנוי משירי סולו בעיקר. השירה הקבוצתית מובלעת, ברקע, פה ושם. "הדחף הפנימי היה לכיוון של התפצלות, כי היינו במצוקה", אומר יובל. "בהרמוניה, כל אחד מוותר על עצמיותו. אבל כרגע, אנחנו בכיוון ההפוך, כל אחד מחפש ומדגיש את העצמיות. יכול להיות שבעתיד נרצה לבטא את זה אחרת". ואחרי השתהות קטנה הוא מוסיף, "יכול להיות שלא. יכול להיות שהחיים ימשכו הלאה, שלא יהיה זמן, או ראש, או צורך כלכלי".

ועמי מוסיף, בחיוך מריר קטן, "התקליט הזה הזכיר לי את 'לט איט בי' של החיפושיות. גם הוא כמעט לא הוקלט ביחד". וזה למרות שהפעם, את כל הלחנים כתבו החביבים בעצמם, כמו שיובל אומר, "אני על הפסנתר, עמי על הגיטרה, שלומית על הקפה והזיתים וקיקי בין כולם". "מאוד מפריע לי לנהל את הלהקה ככה", מודה עמי, "אני מחכה ששלומית תגמור את תקופת הלבד שלה, אבל זה יכול להימשך עוד שנים. יש לי מחויבות לגוף הזה, שאני מאוד מאוד מעריך אותו, לא לפרק אותו".

על תקליט השורים, הם כבר התומים "חביבי". ויש בכך, אולי, מין הסתגלות סוף סוף לרעיון של להקה, להקה שהתבגרה ויש לה זהות משלה, כבר מעבר להצגה אחת עם שם ארוך שבה נפגשו בתחילת הדרך. ולמרות שגם היום הם לא מבטיחים הרים וגבעות, הם גם לא פוסלים שום דבר על הסף. נחיה ונראה, הם אומרים. ■

שחור בעיניים

מאת יהודית חנוך

קיץ כזה עוד לא היה. במקום בגדים לבנים, צבעי גלידה וכל הטכניקולור שמוכרים לנו בכל שנה כשחם ולח, יש פתאום ברחובות המון שחור. האופנאים לא כל כך אשמים בגל השחור הזה. הם בכלל לא התכוונו שיצליח כל כך. עשו קצת בגדים שחורים וחשבו שתל אביב זה אמנם לא ניו יורק, ובטח לא פאריס, שם לובשים שחורים כל הקיץ, אבל אולי בכל זאת יצליחו להזיז קצת בגדים שחורים בארצנו שטופת השמש. ופתאום הפתעה: שחור זה הצבע הכי "אין". לא רק בלילה, גם ביום.

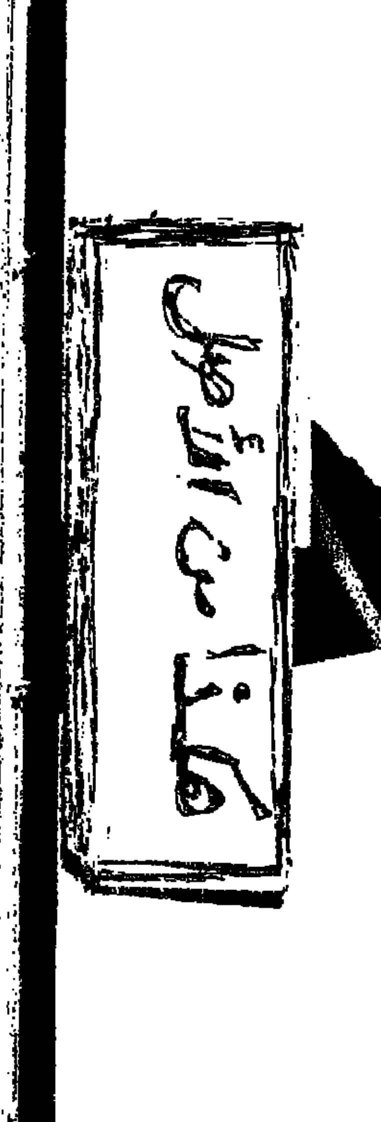
קוקו שאנל היתה מתה עוד פעם אם היתה רואה מה עשו לשמלה הקטנה השחורה שלה, שהמציאה לפני שישים שנה ומאז נכנסת ויוצאת מהאופנה כמו חדשה, בערך פעם בעשור. השחורה הקטנה שלה היתה סמל האשה המיטיבה להתלבש, עם מחרוזת פנינים וזוג נעלי סירה על עקבים גבוהים. מודל 88' של השחורה הקטנה, היא שמלת מיני צמודה שלובשים עם סניקרס לבנים, שמלה צעירה וסקסית. במחשבה שניה, יכול להיות ששאנל דווקא היתה אוהבת את המהדורה העכשווית של השמלה שלה, כי שאנל תמיד היתה בעד לקחת בגד חשוב ולעשות אותו קליל ולביש.

מה הביא לאופנה את הגל השחור? אולי השפעה של הגל הספרדי, ששחור הוא הצבע הבולט בו. גם הופעה מחודשת של חוטים סינתטיים גמישים, בעיקר חוטי הלייקרה ששוזרים עכשיו באריגים רבים ומאפשרים לייצר שחור־שחור שאינו דוהה, ובגדים סקסיים שנמתחים על הגוף ומבליטים אותו. אבל לא צריך להתאמץ ולחפש מקורות השראה, כי שחור תמיד היה צבע. חוק באופנה גם בשנים צבעוניות מאוד. מעצבים אוהבים אותו ומרבים להשתמש בו בעיקר בחורף. עכשיו הצליחו גם למכור אותו להמונים בקיץ.

צעירים נדלקו עליו ואפילו לא יודעים ששחור נחשב פעם כצבע של זקנים. בנות שלושים פלוס אוהבות אותו כי הוא נקי ומתוחכם. נשים יותר מבוגרות יודעות שבשמלה שחורה נראים יותר רזה ותמירה, אם כי כדאי לזכור ששחור זה צבע טוב לעור פנים רענן וצעיר, ודווקא לפחות צעירות, מחמיאים צבעים עליזים הרבה יותר משחור.

שחור זה לא רק שמלות. הרבה מכנסים צמודים ...ל הכב אופניים ומכנסי גולשים, או חצאית מיני עם ...מלנית שחושפת את המתניים, מאריגים סינתיטיים ...גמישים. שחור זה גם המראה הספרדי מתחרה חצי ...קשה, חולצה כמו מחוך או שמלה מתחרה או ממשי ...שר, עם רקמה של מבריקים לערבים גדולים בחיים. ...דים שחורים יש בכל רמות המחירים, ממיני קטן ...עפים כחמישה עשר שקלים ועד שמלה של פעם ...אית, עם שם של מעצבות) בהרבה שקלים. אם אתם ...מחפשים בגד לגמור בו את הקיץ, לכו על שחור. בבגד ...שחור אין נפילות או כשלונות.

מימין: לערבים גדולים, שמלת משי עם רקמת פרחים על המתניים ("מירי שפיר").
באמצע: השחורה הקטנה, לא כמו אצל שאנל (אילנה אפרתי).
משמאל: קצת אחרת, שחורה וארוכה, אבל צעירה.
("ענרלת פינק").

שיפודים

משהו:

שפויים, רדו מהגג

צה"ל בבריכה רכה

קצין חינוך ראשי ביקש להגיש לו הצעות לשינויים בהוצאת הספרים תרמיל לא יאוחר מסוף אוגוסט. בקושי הספקתי, אבל הנה הצעתי כנקן לסגור.

לא שתרמיל איננה הוצאת ספרים טובה, ולא שאיננה יכולה להיות טובה יותר, הכי טובה שאפשר, כמו גלי צה"ל. פשוט צה"ל לא צריך הוצאת ספרים או תחנת רדיו או בית אופרה מקלים. זה צבא.

לא מעט מספרי הוצאת תרמיל קראתי אף נתתי שהם עוד בימי שירותי הצבאי, אבל בגלל שאני קשה הבנה מטבעי, אני שואל מאז ועד היום בשביל מה צבא צריך להוציא לאור את מיטב הספרות העולמית והעברית? יש לי רושם שהשאיפה היהודית זו נובעת מרגש נחיתות לא מודע, שצבא זה דבר שאין לו נחלה ברקיעים העליונים של היופי, וכדאי, אם רק אפשר, להשחיל לו מתחת לבית השחי תרסיס העשוי מתמציות היופי שבתרבות.

טעות חמורה, במיוחד מן הכיוון של היופי.

כי אין דבר יפה יותר מצבא יהודי. נשק יהודי, חיילים יהודים. יפה, אמרתי. על יופי אנחנו מדברים כאן, על ערכים אסתטיים נקיים. אנחנו בתחום הרוח, בלי קשר לתועלת, אם כי כמו בהרבה מקרים אחרים, הפונקציונאליות יוצרת את היופי.

וכבר פעם אמרתי את זה, שטנק יהודי הוא יפה יותר מכל דבר שבעולם, וחטפתי על הראש מכל הכיוונים, עד שחשר עלה בי שבלי משים יצא לי פעם לומר משהו נכון.

מאז שמרדכי טננבאום זעם באין אונים על

שקסייץ אחד חסר לו להכנת רימוני יד בגטו ביאליסטוק המושמד, השתנו קמעה ערכי פרופורציית הזהב של העולם היהודי. מאז, טנק עברי יפה יותר מספר עברי. אולי לא חשוב יותר, ואולי כן, אבל – יפה יותר.

לכן, אם ההשערה שלי נכונה, והיא נכונה, שצה"ל מוציא לאור ספרים איכותיים כדי להיראות יפה יותר, לא צריך.

עצה למטלפן

חוק טבע בסיסי אומר שכאשר אתה רוצה לשמוע חדשות, ופתחת את הרדיו בדיוק בזמן והנה, הפיפסים כבר נשמעים, בדיוק אז מצלצל הטלפון.

זה דבר ידוע. ואני – שאוהב לשמוע חדשות כל שעה כדי לדעת מפי ישראלים למה מתכוון חוסיין – כבר שולח ידי אוטומטית להרים את האפרכסת ברגע שאני שומע: "קול ישראל, השעה שלוש והרי החדשות ו...".

אבל אדם אל לו להיכנע בפאטאליות לאיתני הטבע. זהו ייחודנו, שיצורים חלושים ועירומים ככל שהננו, לא הסתפקנו רק בלימוד חוקי הטבע תוך השלמה עימם. לא, להילחם בחוקי הטבע אי־אפשר. החוכמה היא לנצל את חוקי הטבע לטובתך.

לכן, לפי אותו חוק טבע, אם אתה רוצה להשיג מישהו בטלפון וכל הזמן תפוס אצלו, או הקו חטף אסטמה או לא עונים – חכה. דקה לפני שעה שלמה נסה שוב. וממש שניה לפני הישמע הפיפסים של החדשות ראה תראה שתשמע את צליל החיוג המרגיע. עוד שמונה שניות, הנה, ברדיו אומרים "והרי החדשות", והוא עונה. קולו אמנם יהיה נרגז משהו, אבל אלו רק תופעות לוואי קטנות.

כל תאריכי העתיד

לא ידעתי בשביל מה לחיות. עכשיו יש. לחכות ל־6.7.89, ל־9.9.99, ל־1.1.11, ובעיקר – למסיבה הגדולה מכולן, עוד מעט, ב־2.2.2222.

פינת השלולית

מכתב מרמת הגולן, מרמת מגשימים, שש קיצר.

שלום אדון מאיר,

שירבבתי, ופתאום חשבתי שאולי קצת שלום לשלולית השבועית:

נשיקות נסיך באופן דחוף.
רק הייתם יודעים באילו קשיים זה כרוך אלה, כשהביקוש גבוה והחיצע, לא נמוך.

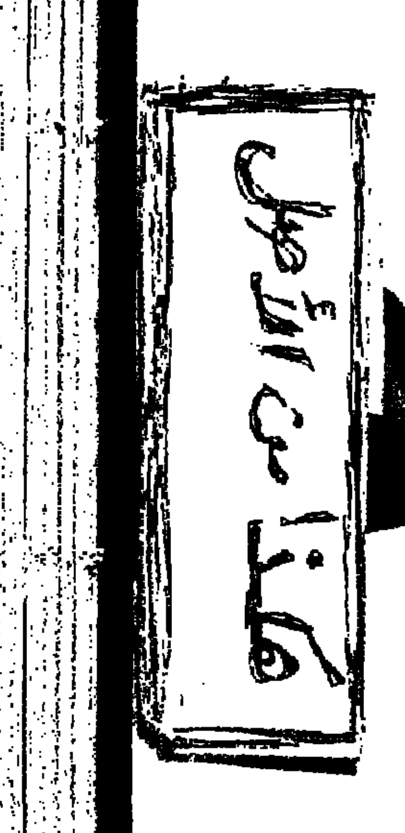
הי, מה יצא יודע?
בוא, בוא הנה, צפרדע.
תרגע, די לקרטע.

אדמממ. איכס, אני לא מסוגלת, זה מזעזע
אבל בעצם, בשביל נסיך, יאללה, שיהיה.
מ־W־או
אמלית, מה יצא לי?

תמי יקירתי, אני מבין אותך שאת מזועזעת מהמחשבה שצריך לנשק צפרדעים, ומאוכזבת מהתוצאה, אבל אלה החיים, ואין שום דבר יותר טוב בתיכנון כרגע.

מאיר עוזיאל

ילדים חורגים בחצר האחורית

(המשך מעמוד 8)

ראשון, ואז העובדת הסוציאלית שלי אמרה: 'היית שם?', אז בהתחלה אמרתי שלא. אז היא אמרה לי: מיני מקומות, אז לא הייתי לומד. התרגלתי לא ללמוד. רק כשנכנסתי לטוקאיר התחלתי ללמוד. עזרו לי כאן. באתי לכאן בכלל בלי בטחון עצמי. כשהגעתי אפילו לא הייתי מסוגל להכנס לחנות, לקנות במכולת. לא הרגשתי בנוח, חשבתי שכולם מסתכלים עלי. גם כשהייתי בבית לא הייתי יוצא הרבה. אם הייתי יוצא, הייתי הולך למעברה, לחברים שלי שמכירים אותי. אבל לא לאנשים נורמלים שלא מכירים אותי. עכשיו, בחופשים אני הולך לאחי הנשוי או לאחותי שיש לה דירה. אני הרבה לא הולך להורים.

"מה זה בית בשבילי? כל מקום. אצל אחי, וזהו. אני לא יודע, הכל אצלי בית. פעם פה פעם שם. עם ההורים אני רב הרבה, על הכל. עם אמא אני רב על אבא. עם אבא־אני רב על אמא. אבא אומר שאמא ככה ועל זה אני לא מסכים, ואמא אומרת שאבא ככה וגם על זה אני לא מסכים. עד היום הם אומרים דברים. פעם אחת אמרתי להם שאני לא רוצה לשמוע. 'אתם רוצים לריב – תריבו לבד', אבל הם לא מבינים. גם לאחים שלי הם עושים אותו דבר. כשאני צריך כסף,

> **"ילד שמוציאים אותו מהבית ומכניסים למוסד לא מבין למה נענש. קרה משהו בבית – ואותו מוציאים"!**

אני משתדל כמה שפחות לבקש מההורים שלי. אם אני צריך אני הולך לאחים שלי.

"הילדות שלי? אני לא חושב שהיא היתה דפוקה. לא יודע, דווקא ככה נוח לי. אני יותר עצמאי. כאן ההישגים שלי בלימודים השתפרו מאוד. אבל מבחינת לימודים הלאה – קשה לי למצוא בית ספר. אני יותר מדי אדיש. אבידן כל הזמן אומר לי שאני לא מספיק לחוץ".

אילו יכולת לחזור לאחור, איזו מין ילדות היית רוצה שתהיה לך?

"הייתי רוצה לגדול כמו ילד רגיל עם הורים שלא רבים ומגדלים אותי בסדר. להיות קרוב לבית אפילו שאני בפנימיה, שבחופשים אני יכול ללכת הביתה, כל מיני דברים כאלה, להגיד לאבא כל דבר מה שאני עושה. עכשיו אני לא אוהב להגיד לו כל מה שאני חושב. אני מספר לאחים שלי או לאנשים אחרים שאני מכיר. בכלל, במשפחה שלי – כמו שאני מרגיש – אנחנו לא חיים כמו משפחה. לא בקשר טוב. בין האחים אנחנו כן חיים בסדר, אבל עם ההורים לא כל־כך, עם אבא במיוחד.

"אבא שלי אלים. כשהיה מתעצבן, היה זורק דברים. אחר־כך היינו צריכים לתלות את הדברים על חבל כביסה או להדביק אותם עם דבק מגע. אבא היום לא עובד. אני אומר להם בבית שלא ינסו לחנך אותי, שאני מתחנך לבד. כשאני אגדל אני רוצה לעבוד בחקלאות. רוצה להיות בעל חווה, מאושר. מה זה מאושר? שלא יהיו לי הרבה בעיות. אני רוצה לעשות הכל לבד בחווה שלי עם הסוסים ועם החיות. אני מאוד אוהב חיות. עכשיו בפנימיה זה הבית שלי. זה הסיפור, פחות או יותר".

מנהל מוסד טוקאיר, יוסף אוזלבו, בן 62, בעל ניסיון רב בחינוך מיוחד, פורש ידיו לצדדים ואומר בנימת יאוש: "מה אני יכול לעשות?" הוא מפעיל את המוסד בקבלנות, על־פי חוזה עם יורשי טוקאיר ומכספי משרד הרווחה.

מדוע המוסד נראה כל־כך מוזנח?

"אי־אפשר לנהל מוסד כשהתקציב לילד – ספרים ומחברות, אחזקת המבנים ונקיונם, חשמל, מים, משכורות המדריכים, בגדי הילדים, נסיעות, דמי כיס – הכל, הוא 740 ש"ח לחודש. רק המשכורות של אנשי המקצוע הן כ־55 אחוזים מן הסכום הזה בכל חודש. הרי אין ניסים. במשך השנה האחרונה צברתי חובות אישיים של 75,000 ש"ח. באתי למשרד הרווחה, הראיתי להם מאזנים. אמרתי שאם לא יכסו לי את האוברדרפט הפרטי הזה, אני סוגר. באמת סגרתי. ליומיים. שלחתי את הילדים הביתה. למחרת היה כסף, כיסו לי את החוב. אבל אם לא יגדילו מיד את התעריפים, בשנה הבאה יהיה הדפיציט יהיה עוד יותר גדול.

"מה אני צריך את זה? למה אני צריך להיקבר כאן? לשים את כל החסכונות שלי במוסד? מה אני, משוגע? כנראה שכן.

"יש עוד סיבה להזנחה. לא השקעתי במקום, כי כל הזמן ישבתי עם הילדים על מזוודות. משפחת טוקאיר לא הסכימה לחתום איתי על חוזה לטווח ארוך, והוא חודש בכל פעם לשנה בלבד. כבר שנים אני מבקש ממשרד הרווחה למצוא לנו מקום אחר, אבל הם לא עשו שום צעד. בסוף מצאתי בעצמי את מרכז הקליטה, השייך לסוכנות. הם הסכימו מיד לתת לנו את המקום בלא תמורה. פתאום המועצה המקומית התעוררה, אמרה שהמקום שלה, והיא לא נותנת.

"היו ישיבות, וערות, ויכוחים. בינתיים הילדים לא למדו למעלה מחודש. את המבנים הישנים היינו צריכים לפנות, ואל החדשים לא נתנו לנו להיכנס. בסוף זה הסתדר. הקציבו לנו עשרה דונם בתוך מרכז הקליטה. מאמצע השנה הילדים כבר למדו שם, באזבסטונים. לישון הם עדיין ישנים בצריפים הישנים. משרד הרווחה בונה לנו עכשיו מבנים חדשים למגורים, וכראשון בספטמבר עלינו לפנות את המבנה הנוכחי".

יוסף אבידן הוא הרכז החינוכי של המוסד. בן 43, נמצא בפנימיה כבר עשרים שנה. הילדים מעריצים אותו. בוגר בר־אילן בייעוץ שעבר את כל שלבי עבודת השדה. גם בשיחה איתו חוזרים צירופי המלים "תקציב נמוך" ו"תחלופה גבוהה של סגל עובדים שחוק". שנה שנתיים, זה המקסימום.

אבידן יודע ששישה מדריכים במקום שבעה־עשר (זה התקן), לא יכולים לעשות את העבודה כהלכה. לפיכך, עיקר עבודתו מתרכזת בחינוך, בניסיון להפוך ילד שבא למוסד עם תחושת כשלון ודימוי עצמי נמוך לילד עם מוטיווציה. "אנחנו עובדים עם הילדים מתוך גישה שהמוסד הוא, בשבילם, מצב זמני", אומר אבידן, "שהבית תמיד ישאר הבית. אנחנו שולחים אותם הביתה בחופשות, בטוב וברע. לא צריך לנסות להפוך את המוסד לבית".

האם זו הסיבה שאבידן לא מעודד תליית פוסטרים וקישוטים בחדרים? מסיור בשטח נראה

> **"המשרד משלם כ־700 ש"ח לחודש לכל ילד, וזה אמור לכסות את כל צרכיו. אי אפשר לשקם ילד בתעריף כל־כך נמוך".**

שטיפוח הצד האסתטי הוא הדבר האחרון בחשיבותו.

ד"ר אניטה ויגר שואלת: "התנאים הפיזיים כל־כך קשים, יש כל־כך הרבה הזנחה, שאין שום סיבה שהמוסד יצליח במשימתו. איך זה שאתה אומר שהילדים כל כך מסתדרים? שההורים כל־כך מאמינים בזה?"

ואומר אבידן: "אנחנו בית עני במובן החומרי, אבל עשיר בתחומים אחרים. מאיפה בא העושר? יש אמונה".

אבידן באמת מאמין שבסוף המאה העשרים אפשר לנהל פנימיה טיפולית לילדים עם צרכים מיוחדים בכוח האמונה. אבל, הוא מבטיח, השנה תהיה לכל ילד גם מנורת לילה. זה בטוח. עד עכשיו לא היתה.

אביבה לורי (מץ)

שרה יקרה, שלך חיים

(המשך מעמוד 13)

פצועים ונכים. זה לא שייך לעניין, לא לעיתון, לא לגונן ועדת תומכיו. הם אין להם משקל כאן. דברים קטנים כאלה מה יש להם אצל דברים גדולים כמו גונן עצמו. על שמירת כבוד הוועדה, זוכת הממשלה. ממשלה שלא שומרת על הכבוד זוכה לתגובה דומה. מה פתאום לתיטפל לאיש חולה כמו גונן? מטעמים אלה לא צריך לקחת חלק ולא להגיב ולא לראות במוסד הממשלה. הם לא ירגישו בחסרוני ואני אמנע מעצמי בחילה. כל אחד אומר לי: גונן לא נורמלי? לא נכון. אם הוא לא נורמלי סימן שמותר לו לעשות הכל? למה הם מאפשרים לו לקבל תפקיד".

"הפקת לקחים, ומה יוצא מזה? סוף אפריל חודש קשה לי. אותה המולת קרב נשמרת בלבי וריח החללים שאינו יוצא לי מתוך האף, כל זה מחריש על רקע גני אפרסקים (תיק אפרסק) ועם סגולה למיניהם".

שרה: "הייתי קוראת לו פרקים מהספר 'הנסיך הקטן' ומספרת לו על כוכבים דימיוניים שהייתי רוצה לחיות עליהם. לעומת הנסיך הקטן שלי, אצלו גוליבר היה ספר שקשור למציאות. הוא נתן לי דוגמאות מהמציאות ואני המשכתי לעולם הדימיון. והייתי משחקת את הנסיך הקטן ועושה פרצופים וקולות – אני הכבשה, תן פרח, בוא נלך למעיין – הייתי יכולה להיות לידו ילדה. והוא ידע לצחוק ולחייך. הרגשתי כאילו היה חסר לו החיוך בילדות ועכשיו הוא חוזר אליו. אבל הוא תמיד החזיר אותי למציאות, לגוליבר, הוא היה גוליבר. הוא גם היה תום סוייר. הוא שידע להאבק בחיים ולהצליח לגמור אותם בלי כישלונות".

הסוף:

"התכוונו לנסוע לטייל בסיני, הבן של הדרי היה אמור לארח אותנו בשארם־א־שייך. ביום שישי בצהרים הוא הגיע ל'כנות', הביא סטייק, פיתות וחמוצים שהכינו לו ב'אקרופוליס', ואמר שהוא לא בטוח שהטיול לסיני ייצא לפועל מפני שעבר בדיקה אצל הרופא והרופא לוחץ על אישפוז מהיר. הצעתי שיודיע את הכניסה לבית־חולים ביומיים. חיים ענה: 'ניסיתי, הרופא לא מאפשר'. למחרת הוא נכנס לבית־החולים. כעבור יומים ניתחו אותו ואחרי־כן שיחררו אותו בימים, ובלילות חיברו אותו למכונות. בוקר אחד הוא סחב את הנהג שלו ל'כנות'. הגיע כבוקר רועד כולו, חיוור ומצומק בתוך הז'אקט הגדול. באותם ימים הוא היה ממורמר וכעוס. נאבק עם החיים שלו אפילו שידע שזה הסוף. שאל אותי: 'מתי את באה?' אמרתי לו שקשה לי לבוא, קשה לי לראות אותו ככה. אני מעדיפה לזכור אותו אחרת. אחרי הפגישה הזאת לא התראינו יותר. כעבור כמה ימים צלצל בשתיים בלילה רמי הנהג ואמר שזהו. נגמר. לא הייתי בהלוויה ולא בשום אירוע ציבורי אחר. גם לא הרגשתי צורך".

בילי מוסקונה־לרמן

26 באוגוסט 1988 י"ג באב תשמ"ח גליון 350

עריכה בת חרה בר עריכה גראפית חוה עילם

על קצה הלשון

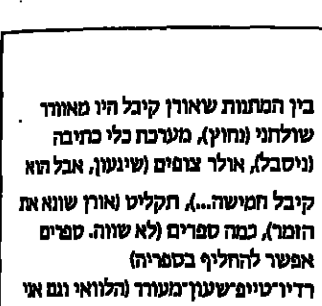
● "קוּמִי כְּבָר", צוֹרַחַת אֲחוֹתִי הַקְּטַנָּה יָשָׁר לְתוֹךְ הָאֹזֶן שֶׁלִּי.
"נוּ, כְּבָר קַמְתְּ"?
וַאֲנִי עוֹנָה: "כֵּן, כֵּן כְּבָר קַמְתִּי, קַמְתִּי כְּבָר".
אֵיךְ נָכוֹן לוֹמַר: "קַמְתִּי כְּבָר" אוֹ "כְּבָר קַמְתִּי"?
כְּשֶׁרוֹצִים לְזָרֵז מִישֶׁהוּ אִטִּי, לְמָשָׁל בַּבֹּקֶר, אוֹמְרִים: "קוּמִי כְּבָר", "לְכִי כְּבָר". הַמִּלָּה כְּבָר שְׁנִיָּה. אֲבָל בְּדֶרֶךְ כְּלָל הַמִּלָּה כְּבָר רִאשׁוֹנָה: כְּבָר קַמְתִּי, כְּבָר הִתְלַבַּשְׁתִּי. טוֹב, אֲנִי כְּבָר צְרִיכָה לָרוּץ לְבֵית־הַסֵּפֶר.

● בַּחֶדֶר שֶׁלִּי מְהוּמָה: עֲרֵמַת סְפָרִים עַל הַשֻּׁלְחָן, הַנְּעָלַיִם עַל הַמִּטָּה וְהַמַּחְבָּרוֹת עַל הָרִצְפָּה.
אִמָּא שֶׁלִּי צוֹעֶקֶת: אֵיזֶה בָּלָגָן, סַדְּרִי אֶת הַחֶדֶר.

אַבָּא שֶׁלִּי, הָאוֹהֵב לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִלִּים יָפוֹת, קוֹרֵא לְבָלָגָן אַנְדְּרוֹלוֹמוּסְיָה, אַנְדְּרוֹלוֹמוּסְיָה הִיא מִלָּה שֶׁמּוֹצְאִים בְּדֶרֶךְ כְּלָל בִּסְפָרִים, וּפֵרוּשָׁהּ: מְהוּמָה, עִרְבּוּבְיָה.

בָּלָגָן, מְהוּמָה אוֹ אַנְדְּרוֹלוֹמוּסְיָה – קִרְאוּ לָזֶה אֵיךְ שֶׁתִּרְצוּ, אֲנִי הוֹלֶכֶת לְסַדֵּר אֶת הַחֶדֶר.

ענת שפיצן

היומן המטריף שלי

לאורן בר־מצווה

אתמול היה בר־מצווה לאורן אצלו בבית. מכיוון שאורן גר במושב, החגיגה התקיימה אצלו בחצר, בשעת ערב מוקדמת.

אמא הלבישה את ליאור ואותי בבגדים יפים, וישר ידעתי שיהיה קשה לזוז בהם ולהנות באמת, אבל לא היתה ברירה. אורן גדול ממני בכמה שנים, אבל מהרמזים של אבא הבנתי, שכדאי שאתחיל ללמוד כיצד מתנהג "בר־מצווה", ומה בדיוק עושים בחגיגה. אבא טוען שהמרחק בין גיל עשר לשלוש־עשרה הוא קטן, ולפני שנרגיש, אני אהיה גם בר־מצווה.

נו, טוב, אז התחלתי לבדוק:
קודם כל הלכתי לאכול. היו שם בחוץ, על ערימות חציר, המון מגשים עם סלטים, בשרים ופיתות. אני הלכתי ישר לשניצלים, ובדקתי. הממ...טעים!
אחר כך ערכתי בדיקה באגף העוגות. בהחלט היה מה לבדוק.
באמצע הבדיקה, בדיוק כשהגעתי לאגף המשקאות החריפים, ראיתי מזווית עיני את ליאור פוסע בדיוק במסלול שלי. הטיפש – הוא עושה בלגאן שלם בכל מגש שבדק, וידעתי שמיד יבוא איזה מבוגר ויעיר לו.

"ילד – אתה לא רואה שעוד לא לוקחים? לך מיד לאמא!" קרא מישהו מהאחראים לעברו של ליאור, והוא מיהר להצביע לעברי: "אבל יואב גם לוקח..."
אחר כך נצמדתי לאורן, כדי לראות איזה מתנות הביאו לו.
בהתחלה הוא לא היה מוכן לפתוח את המתנות.

"לא נעים לי לפתוח עכשיו, כשהאורחים עוד נמצאים", הוא מלמל, אבל אני הסברתי לו שזה בסדר, כי אבא שלי ביקש שאלמד ממנו מה בדיוק עושים בבר־מצווה, וכנראה שהתירוץ הזה שכנע אותו.

התחלנו לפתוח ת'מתנות. ראשית – את כל מעטפות השיקים שמנו בצד, כי זה בכלל לא מתנה. אורן אמנם אמר, שאולי ייצא לו מזה הרבה כסף, אבל אז הוא הוסיף, שאם ייצא לו מזה הרבה כסף, אז אמא שלו לא תרשה לו לבזבז את זה סתם, אלא תרצה שהוא יקנה בזה משהו מועיל.

הו, איך שאני שונא ת'משהו ה"מועיל" הזה, שההורים תמיד מנסים לשכנע אותנו לקנות אותו.

משהו מועיל זה אף פעם לא מכונית עם שלט־רחוק, או רובוט משוכלל, וזה תמיד אנציקלופדיה, או קורס במשהו, או תכנית חסכון בבנק, אתם יודעים...

בין המתנות שאורן קיבל היו מאוורר שולחני (נחוץ), מערכת כלי כתיבה (ניסבל), אולר צופים (שיגעון, אבל הוא קיבל חמישה...), תקליט (אורן שונא את הזמר), כמה ספרים (לא שווה. ספרים אפשר להחליף בספריה) רדיו־טייפ־שעון־מעורר (הלוואי וגם אני אקבל...) ועוד ועוד... איזה כיף לו, שהוא יכול היה לקרוע את הניירות, וישר להתעסק בכל המתנות.

אחר כך החלטנו שמשחקים במחבואים מתחת לשולחנות. היינו כמה בנים, והתחלנו להתחבא בין רגלי האנשים, כשאנו זוחלים על הדשא, ומסתתרים. באמצע המשחק התחיל אלון הקטן ללכת מכות עם ליאור.

זה התחיל בצחוק, אתם יודעים, כאילו מי מושך בצמה של מי (לשניהם יש צמה קטנה מאחור). ליאור, אחי, גדול ממנו בשנה, אבל כשראיתי שאלון מצליח להפיל אותו, ושליאור עוד יפסיד, חס־וחלילה, רצתי וגערתי בשניהם. אמרתי להם: "תתביישו לכם, ללכת מכות בבר־מצווה!!" הפרדתי ביניהם וחשבתי, שאם ליאור היה שוכב על אלון, אולי לא הייתי רץ להפריד כל כך מהר.
נהיה נורא חם, וכשגילינו את גושי הקרח שהיו שם, במיכל כו צפו בקבוקי המשקאות, התנפלנו כולנו על הקרח, התחלנו ללקק, לשים על הראש, ואחד לשני בחולצה.

היה נורא כייף, ואפילו שכחתי שיש לי חולצה שאסור ללכלך. גם ליאור שכח. "אתה יכול לשחק, להנות, אבל לא להשתולל", גער בי אבא בסוף, כשעצר אותי באמצע, ואמא הוסיפה מזועזעת "החולצה שלך!! איך אתה יכול להרוס כך חולצה חדשה?!".
ואז אמר אבא: "תראה איך שאורן, הבר־מיצווה, נישאר נקי"
התבוננתי ובאמת – בגדיו הלבנים של אורן היו נקיים. חשבתי לעצמי, שבעצם טוב שעוד יש לי כמה שנים עד לבר־מצווה...

סיפר יואב
רשם איתן אביקם

מה הולך

אווזים ברחובות

תושבי העיר סטווהם שבמזרח ארצות הברית שמחו מאוד לבואם של אווזים מקנדה לעירם. עכשיו הם חושבים כי מוטב להם להתפטר מהאווזים בהקדם האפשרי, מאחר שאלה לא נותנים להם לישון.
האווזים, שסטווהם שימשה להם בעבר כתחנת מעבר בנדידה השנתית שלהם, השתכנעו להשתקע במקום לאחר שזכו בן ביחס טוב מצד התושבים. במרוצת הזמן גדל מספרם והגיע לכאלף והם הפכו למיטרד, מפריעים לתנועה ברחובות והורסים את המדרכות.
הקולות שהאווזים משמיעים מפריעים לתושבי העיר ליהנות ממנוחת הלילה. המשטרה נאלצת מדי פעם לפנות את האווזים מהכבישים, שם הם גורמים לפקקי תנועה.
מאחר שהאווזים נהנים ממעמד של עופות מוגנים אין כל אפשרות לנקוט בצעדים קיצוניים נגדם. השלטונות הסתפקו, איפוא, בקריאה לתושבים שלא לספק להם מזון.

רחל שי

את הסיפור הזה הביאה לנו סוכנות הידיעות עתי"ם.

חשוב לי מחשב

שבוע טוב!

ובכן, כמו שהבטחתי במדור הקודם – אנו לומדים ליצור שילוב של תנועות ביחד עם גראפיקה. אני סבור ומקווה שהתוכניות הקטנות שאני נותן לכם במסגרת יצירת התוכנית אכן יעשירו את הידע שלכם בשפת הבייסיק על המחשב. I.B.M.
אין אני נותן לכם משחק שלם, אלא קטעים, קטעים. מכיון שברצוני שתנסו להגיע לכך לבד.
בעוד כמה מדורים אגיש לכם תוכנית דומה לדוגמא. הפעם ניצור תנועת על המסך וכד בבד יצוינו גם פרקי הזמן על המסך.

עידו

```
2 WIDTH 80:DIM A(80,23)
10 TIME$="0":CLS
20 T=3-VAL (RIGHT$ (TIME$,2))
30 LOCATE 12,40: PRINT T
40 IF T=0 THEN GOTO 60
50 GOTO 20
60 A=INT(RND*78)+1:B=INT(RND*22)+1
70 LOCATE B,A:PRINT CHR$(219);CHR$(219);CHR$(219):LOCATE B+1, ...
HR$(219);CHR$(219)
90 GOTO 60
```

ילדים אשר ברצונם לשלוח אלינו תוכניות למחשב: ישלחו אלינו את התכניות לפי הכתובת: מעריב לילדים קרליבך 2 ת"א. ואנו נפרסם את התוכניות הטובות ביותר.

קוראים

אֱמֶת אוֹ חֲלוֹם בְּאֶמְצַע הַמִּשְׂחָק

כָּתְבָה: נָעֳמִי אֲבִי־יִצְחָק
אִיְּרָה: אֱלִישֶׁבַע גֶּעשׁ
הוֹצָאָה: סִפְרִיַּת "מַעֲרִיב"

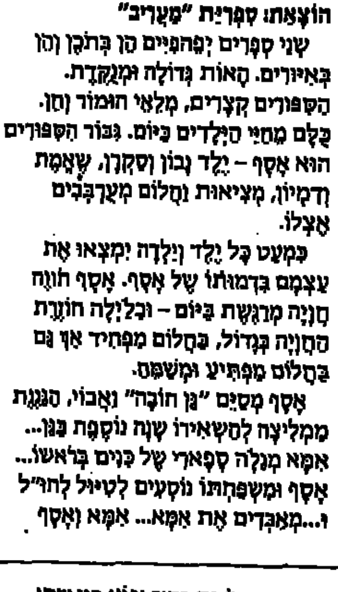
שְׁנֵי סְפָרִים יְפֵהפִיִּים הֵן בְּתָכְנָן וְהֵן בְּאִיּוּרִים. הָאוֹת גְּדוֹלָה וּמְנֻקֶּדֶת. הַסִּפּוּרִים קְצָרִים, מְלֵאֵי הוּמוֹר וָחֵן. כֻּלָּם מֵחַיֵּי הַיְלָדִים כַּיּוֹם. גִּבּוֹר הַסִּפּוּרִים הוּא אָסָף – יֶלֶד נָבוֹן וְסַקְרָן, שֶׁאֱמֶת וְדִמְיוֹן, מְצִיאוּת וַחֲלוֹם מְעֹרְבָּבִים אֶצְלוֹ.

כִּמְעַט כָּל יֶלֶד וְיַלְדָּה יִמְצְאוּ אֶת עַצְמָם בִּדְמוּתוֹ שֶׁל אָסָף. אָסָף חוֹוֶה חֲנָיָה מְרַגֶּשֶׁת בַּיּוֹם – וּבַלַּיְלָה חוֹזֶרֶת הַחֲנָיָה בְּגָדוֹל, בַּחֲלוֹם מַפְחִיד אַךְ גַּם בַּחֲלוֹם מַפְתִּיעַ וּמְשַׁעֲשֵׁעַ.

אָסָף מְסַיֵּם "גַּן חוֹבָה" וְאָבוֹי, הַגַּנֶּנֶת מַמְלִיצָה לְהַשְׁאִירוֹ שָׁנָה נוֹסֶפֶת בַּגַּן... אִמָּא מְגַלָּה סְפָארִי שֶׁל כִּנִּים בְּרֹאשׁוֹ... אָסָף וּמִשְׁפַּחְתּוֹ נוֹסְעִים לְטִיּוּל לְחוּ"ל וּ...מְאַבְּדִים אֶת אִמָּא... אִמָּא וְאָסָף

נוֹתְנִים טְרֶמְפּ לְחַיָּל וּבְהֶמְשֵׁךְ – חוֹגְגִים בְּבֵית חוֹלִים יוֹם הוּלֶּדֶת עִם הַחַיָּל, שֶׁנִּפְצַע בִּקְרָב. סִפּוּרִים שֶׁל יָמֵינוּ אֵלֶּה וְגַם קֶשֶׁר לֶעָבָר.
סִפּוּרִים מְרַתְּקִים, סִפּוּרִים יָפִים. מַתְאִימִים לִילָדִים בְּרֵאשִׁית קְרִיאָה, בְּכִתּוֹת א'־ב'־ג' וְלִקְרִיאָה בְּאָזְנֵי יַלְדֵי הַגַּן.
אֱלִישֶׁבַע גֶּעשׁ מַפְלִיאָה בְּאִיּוּרֵי הַצֶּבַע שֶׁלָּהּ הַמּוֹסִיפִים חַיִּים בִּשְׁנֵי הַסְּפָרִים.
מֻמְלָץ מְאֹד!

בַּת־דּוֹרָה

"חֲלוֹם הָעֲפִיפוֹן

חָלַמְתִּי עַל עֲפִיפוֹן
שֶׁאוֹתוֹ בְּחוּט מָשַׁכְתִּי –
וְעָף גָּבוֹהַּ לַצָּפוֹן
וַאֲנִי אַחֲרָיו נִמְשַׁכְתִּי;

עָבַרְנוּ הָרִים וּגְבָעוֹת –
יַמִּים, שָׂדוֹת וַעֲמָקִים –
וּמִלְמַעְלָה יָכֹלְתִּי לִרְאוֹת
אֲפִלּוּ אֳנִיּוֹת בַּמֶּרְחַקִּים.

שָׁמַעְתִּי שְׁרִיקוֹת הָרוּחַ
כְּשֶׁהִתְקָרַבְנוּ אֶל הָעֲנָנִים,
רָצִיתִי קְצָת לָנוּחַ
עַל הַכְּבָשִׂים הַלְּבָנְבַנִּים...

פִּתְאֹם הַחוּט נִקְרַע
וַאֲנִי צָנַחְתִּי לְמַטָּה,
צָעַקְתִּי – נִבְהַלְתִּי נוֹרָא –
אַךְ מָצָאתִי עַצְמִי בַּמִּטָּה...

בַּבֹּקֶר, כְּשֶׁהִתְעוֹרַרְתִּי מִשְּׁנָתִי,
מָצָאתִי מוּנָח – לְיַד מִטָּתִי –
עֲפִיפוֹן – בַּעֲטִיפָה אֲדֻמָּה –
אֵיזוֹ הַפְתָּעָה נְעִימָה...

שושנה צפורי

תַּשְׁבֵּץ הַכַּדּוּר

מְאֻזָּן: 1. מִשְׂחָק כַּדּוּר נָפוֹץ בֵּין שְׁתֵּי קְבוּצוֹת, 5. מַכְשִׁיר, 7. דְּמוּת מַפְחִידָה, 8. הַמַּרְבֶּה לְהִשְׁתּוֹבֵב וְלַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂי קֻנְדֵּס, 10. הַשְּׂגִיחִי (כְּתִיב חָסֵר), 11. מִשְׂחָק לְבָנוֹת: כְּשֶׁהוּא יוֹרֵד הַיְלָדִים עוֹשִׂים מִמֶּנּוּ כַּדּוּרִים, 14. אֶצְבַּע זוֹ עוֹשָׂה "שׁוֹלֵם", 16. תַּמְלִיחוּ, 18. תְּחִלָּתוֹ שֶׁל כָּל סוֹף, 19. מִדַּת מִשְׁקָל, 20. עַל חֹמֶר זֶה כּוֹתְבִים מְגִלּוֹת וּמְשַׂחֲקִים בְּמִשְׂחָקִים, 21. בַּחֲמֵשׁ כָּאֵלּוּ מְשַׂחֲקִים יְלָדִים, 24. מַפְתֵּחַ, 25. מַסְמֵר לְלַיְנִי, 26. פּוֹעֵל הָעוֹסֵק בְּהַקְצָעַת אֲבָנִים בְּעֶזְרַת סַכִּין מְיֻחֶדֶת, 28. כְּלִי קִבּוּל לְבִירָה, לְמָשָׁל, 31. נִמְצָא מֵאֲחוֹרֵי גּוּפָם שֶׁל בַּע"ח, 32. הַתְּשׁוּבָה לִקְרִיאָה זוֹ: הֵידָד! 34. מִשְׂחָק שֶׁל מַלְכָּה עַל לוּחַ מִשְׁבְּצוֹת, 35. בְּעֶזְרָתוֹ קוֹפְצִים בְּמִשְׂחָקִים רַבִּים.
מְאֻנָּךְ: 2. ... תָּקוּם", סוּג שֶׁל בֻּבָּה שֶׁאֵינֶנָּה שׁוֹכֶבֶת, 3. אַלּוּפָה בְּכַדּוּרְסַל, 4. מִשְׂחָק כַּדּוּר תַּחֲרוּתִי נָפוֹץ מְאֹד, 6. יְחַבֵּר, 8. ...גֶּשׁ"; מִשְׂחָק יָדוּעַ נָפוֹץ, 9. תְּבוּאָה, 12. רָטֹב, 13. "יֵשׁ לָנוּ .... בַּמַּעְגָּל"; מִשְׂחָק יָדוּעַ לִילָדִים, 15. מִשְׂחָק יְלָדִים נָפוֹץ, 17. בְּסֵדֶר מִשְׂחָקוֹת בְּדָ"כ הַיַּלְדּוֹת, 19. תֶּבֶן, 20. מִשְׂחָק יְלָדִים עַל מִרְצָפוֹת, 22. כְּלִי מָאוֹר, 23. גִּיל בַּר־מִצְוָה, 27. הַכּוֹ 28. רַב כֹּת, 29. הָרִים בִּנְיָן, 30. קְרִיאַת אַזְהָרָה בְּמִשְׂחַק הַמְּלָכִים, 32. קְרִיאַת הַכֶּלֶב 33. אֵלָיו מִתְפַּלְּלִים.

פתרונות נא לשלוח ל"מעריב לילדים" ת.ד 20044 ת"א

מימי

בין הפותרים יוגרל מחשב כיס

הרפתקאות מלפפון פרק 3 כתב וצייר אורי פינק

